

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG FOR THISTED AMT

1911

LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN

HISTORISK AARBOG FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1911

LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN

Thisted Amts Tidendes Bogtrykkeri.

Ovenstaaende smukke og karakteristiske Mærke er sammensat og tegnet af den ansete Historiker og Heraldiker Herr Archivar Thiset, Rigsarkivet, og af ham skænket Historisk Samfund for Thy og Hanherred.

Samfundet bringer herved Herr Archivar Thiset sin bedste Tak, fordi han med saa stor Elskværdighed og Beredvillighed opfyldte Ønsket om at tegne et for vort Samfund ejendommeligt Mærke.

Paa Grundlag af en Artikel af Hr. Thiset i Tidsskrift for Kunstindustri 1905 om danske By- og Herredsvaaben skal jeg meddele følgende om Mærkets Sammensætning.

I Midten af Mærket ses Thisted Byvaaben, der forestiller Jomfru Marie med Jesusbarnet. Thisted er den eneste Købstad inden for det Omraade, paa hvilket Samfundet arbejder, og tillige dets Hovedsæde og laaner Amtet Navn, derfor danner ByensVaaben Mærkets Midterparti. Dette Vaabens Oprindelse maa søges helt tilbage i den katholske Tid og er sikkert givet Byen af en af de katholske Biskopper, som ogsaa har givet Byen Købstadrettigheder. Hvornaar det er sket, ved man ikke, men i Aaret 1524 den 10. August stadfæstede Kong Frederik den 1., at Thisted Borgere skulde have samme Rettigheder som Borgerne i Viborg, og dette blev gjort for Biskop Stygge Krumpens Skyld (han var Biskop til 1536). Byens gamle Sigil bærer Omskriften SIGILUM G. TISTD.

Uden om Thisted Vaaben ses i fem Felter de fem Herreders Vaaben.

De fire Herreder i Thy har faaet deres Signeter med Vaabenmærker i Aaret 1584 af Ludvig Munk, der var Lensmand paa Ørum, hvorunder Thy hørte, fra 1569—1595. Omskriften var paa alle Signeterne temmelig ens, naturligvis med Undtagelse af Herredernes Navne. Som Prøve anføres Omskriften paa Hillerslev Herreds Signet; der stod: LODWIK MONCK LOD MEG GIØRE TIL HILLERSLOFF H.*) LOD HAND MEG FØRE 1584.

Øverst til Højre ses Hillerslev Herreds Mærke: 3 Aal. Derunder kommer Mærket for Hundborg Herred; det bestaar af en Flynder, som svømmer over 3 Bølgelinier.

Hassing Herreds første Signet, som blev givet af Ludvig Munk, kendes kun gennem et daarligt Aftryk fra 1610. Omskriften er som paa de andre Signeter; men Mærket er en eller anden ubestemmelig Figur. Ved Foden af Mariebilledet set i Vaabenfeltet et Mærke, som er benyttet for Herredet i 1648; det forestiller en springende Hare mellem Planter. Omskriften paa dette Signet er: *Haseng Herets Sigenet*.

Det fjerde Vaabenskjold er Refs Herreds; det bærer som Mærke en Ræv. Herredets Tingbog fra 1667 oplyser, at Signetet har været af Sølv, og dette har formodentlig ogsaa været Tilfældet med de øvrige Herreders.

I det femte Skjold findes Han Herreds Vaaben, der ogsaa stammer fra 1584; det forestiller en Hane staaende paa en Lilje. Omskriften var: *Hane Heeritz Indsegel 1584*.

I Omskriften paa Samfundets Mærke læses: Historisk Samfund for Thy og Han Herred.

P. L. Hald.

---

*) Herred.

Vesløsgaard.

Af N. Sodborg, Vesløs.

Paa Vestsiden af Halvøen Hannæs, der fra Bulbjerg strækker sig mod Syd ud i Limfjorden, ligger den gamle Herregaard Vesløsgaard.

Gaarden ligger i Vesløs Sogn, tæt op til Vesløs og Tømmerby Vejler, og Landevejen, der fra Bjerget løber ned gennem Hannæs til Fæggesund, gaar tæt forbi Gaarden og deler dens Jord i to Dele. Gaarden ligger ved en Lavning, hvor der forhen sikkert har været Vand, der kunde fylde Voldgraven og saaledes yde Værn mod fjendtlige Angreb.

Vesløsgaard blev i Begyndelsen af 1910 solgt til Hanherredernes Udstykningsforening, og Udstykningen er nu snart tilendebragt. Da Thisted-Fjerritslev Banen, som langs med Tømmerby Vejle gaar over Gaardens Ejendom, blev anlagt, blev der bygget Station tæt ved Gaarden.

Da nu Gaardens Levnedsløb er til Ende, skal der her gøres et Forsøg paa at give en Skildring af dens Historie op gennem Tiderne. Vel er der meget, der dølger sig i Taage for os, og som vi maa give Afkald paa at faa Besked om, hvor gerne vi end vilde, men der er dog ogsaa en Del paalideligt historisk Stof, som kan interessere og give et nogenlunde sandt Billede af de skiftende Tider, Forhold og Menneskeskæbner.

*

*

*

Vesløsgaard nævnes første Gang i Aaret 1348, da den tilhørte en Mand af Adelsslægten Glob.

Denne Slægt ejede i sin Tid meget Jordegods i Thy; saaledes tilhørte bl. a. Herregaarden Øland og den nuvæ-

rende Præstegaard Rosholm (Harring Sogn) Globerne, og vi ved, hvorledes Jens Glob i Aaret 1206 dræbte sin Farbroder, den berygtede Børglum Bisp, Oluf Glob med alle hans Svende foran Alteret i Hvidbjerg Kirke paa Thyholm, fordi Bispen havde frataget ham hans Arvegodser og holdt hans Moder i Ban i mange Aar, saa hun tilsidst alene med en gammel Pige maatte drage til Paven i Rom for at faa Afløsning. Jens Glob tog en blodig Hævn over sin Frænde, hvorfor han fik Navnet „den Haarde“, og Hvidbjerg Kirke blev lyst i Ban og lukket i syv Aar.

VESLØSGAARD

Globerne har sikkert været en stærk og mægtig Slægt. De førte en sort Ørn i rødt Felt i deres Vaabenskjold, men der var dog flere Slægter med forskellige Vaabenmærker.

Den Slægt, som ejede Vesløgsgaard, førte i sit Skjold en treradet Skaktavl af blaåt og Sølv, omgiven af rødt og blaåt og paa Hjelmen to harniskklædte Arme, holdende en blaa Kugle.

Desværre ligger Vesløgsgaards-Globernes Historie i det dunkle for os, og der er ikke ret meget at fortælle om dem ud over de blotte Navne.

Den første Glob, der nævnes paa Vesløgsgaard, var *Mogens Nielsen (Glob)* de Westløsen 1348, hans Frue skal have heddet Margareta. Derefter nævnes *Nikolaus Glob* de Westløsen 1393, endvidere en *Jesse Glob* af Westløse Væbner 1401 og gamle *Nis Glob* 1439.

1446 omtales *Mogens Pedersen (Glob)* til Vesløgsgaard, gift med Fru Kirsten Friis Henriksdatter, og nu er der lidt fastere Grund at bygge paa.

Denne Mogens Glob pantsatte 1466 Gods i Hillerslev Sogn til Dueholm Kloster og var i Aaret 1487 med ved Hyldingen i Lund. Han skrev sig ogsaa til Lynderupgaard (Rinds Herred), som han vistnok havde i Forlening af Viborg Bispestol. 1495 var han sammen med sin Broder Biskop Niels Glob og andre Mænd til paa Lynderup at afsige en Dom mellem Biskoppen i Børglum og Abbeden i Vitskøl Kloster.

Mogens Glob var en Søn af Peder Mogensen til Galtrup paa Mors og Johanne Nielsdatter til Vesløgsgaard, vel sagtens en Datter af gamle Niels Glob. Peder Mogensen skrev sig til Toftum og Oddegaard (Refs Herred). Mogens Globs Broder Biskop Niels Glob, mulig opkaldt efter sin Morfader paa Vesløgsgaard, skal 1465 have været Kapellan hos Kristian d. I.s Dronning og var udgaaet fra Universitetet i Rostock. Han ligger begravet i Viborg Domkirke, hvor hans Ligsten endnu ses.

Mogens Glob, der synes at have været en ret betydelig Mand, var den sidste af Slægten Glob til Vesløgsgaard, og Gaarden gaar nu over til en anden dansk Adelslægt, Krabbeslægten, idet Mogens Glob's Datter Karen var bleven gift med Morten Krabbe til Tandrup.

Mogens Glob og Kirsten Friis skal have haft en anden Datter, Mette, som sad Enke 1567 og havde været gift med Væbner Svend Pedersen til Ørum.

Dermed er Globernes Tid paa Vesløgsgaard forbi, og det er jo kun lidt, der kan fortælles om denne Slægt, der dog sikkert ogsaa har haft sine dygtige og betydelige Mænd. — Om Gaardens fire næste Ejere, der alle hørte til Krabbeslægten, er dog nok saa meget at fortælle.

Krabberne var ligesom Globerne af gammel dansk Adels-slægt; Stamfaderen Niels Mikkelsen nævnes 1336. Det var en stor og meget udbredt Slægt, som har fostret nogle af den Tids største og bedste Mænd.

Der var forskellige Slægter af Navnet Krabbe og med forskellige Vaabenmærker.

Den Linie af Slægten, som ejede Vesløgsgaard, hørte til Østergaard-Krabberne, hvis Vaaben var en Sølvbjelke i rødt Felt tværs over Skjoldet og paa Hjelman to røde Ves-selhorn, hver belagt med en Sølvbjelke; Østergaard-Krabberne har Navn efter den gamle Herregaard Østergaard i Nordsalling.

I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede flyttede og opbyggede nemlig Lukas Glob Krabbe den gamle Borg Nes-sum, Krabbernes Hovedsæde, hvis Navn han derefter forandrede til Østergaard.

Derfra er ogsaa *Morten Krabbe*, som ved sit Giftermaal med Karen Glob blev Ejer af Vesløgsgaard, udgaaet. Han skrev sig ogsaa til Herregaarden Tandrup i Thy og ejede tillige Hovedgaarden Bustrup (Rødding Herred, Salling), som gik over til Datteren Maren.

Morten Krabbe og Karen Glob havde en stor Flok Børn. En af de betydeligste af Sønnerne var den ovennævnte Lukas Glob Krabbe til Østergaard, som vel har faaet Navnet Glob efter sin Bedstefader Mogens Glob. — Glob Krabbe var en meget dygtig Mand; som allerede nævnt opbyggede han i Aaret 1516 Fædreneborgen. Han og hans Hustru Fru Inger Eriksdatter ligger begravede i Aasted Kirke i Nordsalling, hvor flere af Østergaard-Krabberne har fundet deres sidste Hvilested. Paa hans Ligsten findes følgende Indskrift:

„Anno 1543 Dend Torsdag næst for kere Søndag
død Lucas Krab i Østergaard, som liger under dene
Sten og hans kære Hostro Fru Jegerd Eriksdatter.

Gud være vos nodig.“

Om Morten Krabbes mange Børn har leget deres Barn-domslege paa Vesløgsgaard eller paa en af Faderens andre

Herregaarde er jo ikke saa let at sige. Morten Krabbe skal have ejet omtrent 130 Bøndergaarde og haft en aarlig Indtægt af 1000 Tdr. Byg, og det vil sige saa meget, at han har været en meget formuende Mand efter den Tids Forhold; han døde i Aaret 1483 og overlod Vesløgsgaard til sin Søn Mikkel Krabbe.

I Morten Krabbes Tid nævnes to Mænd til Vesløgsgaard, nemlig Jes Troelsen 1479 og Per Bildt 1482, mulig har de været Fogder paa Gaarden. Per Bildt hørte til den gamle jyske Adelsslægt Bildt, der førte tre hvide Lillier i Vaabenet.

Mikkel Krabbe, der nu overtog Vesløgsgaard efter sin Fader, var gift med Karen Munk, en Datter af Anders Munk til Brusgaard (Ølst Sogn ved Randers).

Paa mødrene Side stammede hun fra Herregaarden Torp, Rær Sogn i Thy; hendes Moder, der hed Else Mikkel-datter Due, var nemlig en Datter af Mikkel Due til Torp. Anders Munks Døtre paa Brusgaard skal efter disse Tidens Forhold have været gode Partier for giftelystne unge Mænd.

Saaledes fortælles, at hver af Sønnerne fik i Arv en Indtægt, der svarede til 24 Læster Korn og hver af Døtrene det halve (1 Læst Korn (c: Rug el. Byg) = 24 Tdr.).

Mulig at Brusgaard ved Anders Munks Død tilfaldt Mikkel Krabbe og hans Hustru, i det mindste gik den senere over til deres Datter Anne Krabbe.

I Aaret 1506 findes Mikkel Krabbes Navn nævnt som Ridemand paa Skel mellem Sterup og Bastholm i Børglum Herred. — Mikkel Krabbe (eller mulig hans Broder Morten) har sikkert ogsaa ejet Tanderup, og han havde ogsaa flere andre Ejendomme i den Del af Thy. I 1512 solgte han saaledes Østergaard i Jestrup, Sønderhaa Sogn, til Ridder Niels Høg paa Lyngholm, Hvidbjerg Sogn, Hassing Herred. Østergaard svarede i aarlig Landgilde „4 Pund Korn, 1 Pund Smør, en Afgifts Galt med andre Bede“ (1 Pund Korn = 2 Tdr. à 12 Skp. og 1 Pund Smør = 12 Pund). Ligeledes skal han til samme Mand have solgt Dalgaard i Bedsted Sogn.

Mikkel Krabbe og Karen Munk havde fire Børn, to Sønner og to Døtre. Sønnen Lukas Krabbe fik Vesløgsgaard

efter sin Fader, Karen fik sin Moders Fædrenegaard Torp, Kjeld fik Nebel i V. Vandet Sogn og Anna fik som nævnt Brusgaard; hun var gift med Jon Madsen til Thorstedlund.

Som en Mærkelighed skal nævnes, at de tre af Mikkel Krabbes Børn, nemlig Lukas, Kjeld og Karen, blev gift med tre Søskende af Slægten Lykke. Lukas med Helvig Lykke, Kjeld med Susanne Lykke og Karen med Ejler Lykke til Torp, alle tre Børn af den gamle Rigsraad og Ridder Jakob el. Jakim Lykke til Skovsbo og Buderupholm.

Lukas Mikkelsen Krabbe, der altsaa overtog Vesløsgaard efter sin Fader, maa allerede i 1541 have været Ejer af Gaarden, da han i dette Aar har givet Skøde paa en Gaard i Østerild til Peder Ebbesen.

Fra 1543 findes en Takst over den jyske Adel, som havde lovet Kong Christian den Tredie „den thiuffende penge aff deris gods“. I denne Fortegnelse findes Lukas Krabbe opført med en Skatteansættelse af 100 Mark, et Vidnesbyrd om, at Lukas Krabbe maa have været en ret formuende Mand at regne efter Pengenes Værdi paa den Tid.

Lukas Krabbes Navn findes nævnt i Forbindelse med Mageskifter af forskellige Ejendomme, baade med andre Adelsmænd og med Kronen, hvad der paa den Tid var meget almindeligt. Ogsaa møder vi Lukas Krabbe i forskellige Retssager, uden at man deraf tør udlede, at han skulde have været en særlig stridig Natur, men den Slags Stridigheder var Tiden særlig rig paa, grundet i de noget usikre Retsforhold.

Saaledes har Lukas Krabbe i 1550 anlagt Retssag mod en Peder Ingvordsen i Tømmerby „for en ollegordt han skulle haffue bort pantet fran sin gord til Lukas Krabbe“. I 1569 er det galt med Kirketienden. Stiftsskriveren over Vendelbo Stift, Rasmus Pedersen, faar nemlig Ordre til at opkræve forskellige Skatterestancer. Det fremgaar deraf, at der resterer nogle Kirketiender i „Hamers (∩: Han) Herred“, og at Lukas Krabbe forholder noget Korn af Vesløs Sogns Tiende, „som han i to Aar har oppebaaret“.

Ogsaa i Forbindelse med et Mageskifte med Kronen finder vi som sagt Lukas Krabbes Navn. Han bortbyttede

nemlig en Gaard kaldet „Rødbrof for i Lilde Sogn en Gaard Smorup og et Boel og i Holle et Boel“. De nævnte Gaarde er sikkert det nuværende „Rødbro“ syd for Langvad i Tømmerby Sogn og Gaarden Smærup i Lild Sogn, og mulig „Holle“ tyder hen paa Gaarden Holegaard ved Foden af Bjerget Bakke.

Lukas Krabbe ejede ligesom sin Fader og Bedstefader meget Jordegods. I 1568 skal han saaledes have været Ejer af følgende Gaarde og Huse: I Lild Sogn 3 Boel og 2 Huse, i Øsløs 7 Gaarde, og til selve Vesløgsgaard 3 Gaarde og 3 Boel, i Vesløs 3 Gaarde, 2 Boel og 18 Huse, i Østerild 1 Gaard, i Hundstrup 11 Gaarde og 9 Huse og endelig i Tved 1 Gaard. Det bliver ialt 26 Gaarde, 8 Boel og 29 Huse foruden Vesløgsgaard.

Dette tyder ogsaa paa, at den gode Herremands Formuesomstændigheder har været upaaklagelige, og at han maa have haft ret betydelige Indtægter.

Derfor kunde han ogsaa nok faa Raad til at skænke Vesløs Kirke en smuk Kirkeklokke, og det gjorde han da ogsaa i Aaret 1555, og Lukas Krabbes Klokke sender endnu den Dag i Dag, som den har gjort det i halvfjerde Hundrede Aar, sine Toner ud over Vesløs By baade i Sorg og Glæde. Paa Klokken findes følgende Indskrift paa Latin: „Verbvm . domini . manet . ineternvm“, som i Oversættelse betyder: „Guds Ord varer i Evighed“. I anden Linie staar med mindre Skrift: „velbyrdyg mand Luccas Krabbe tyl vesløs gord steebe mig lodt.“

Herunder staar Lukas Krabbes og Hustrus Vaabener samt Klokkestøberens, Rasmus Laursens, Navn og Støbemærke.

Lukas Krabbe var to Gange gift, men begge Ægteskaber var barnløse. Første Gang var han som allerede nævnt gift med Helvig Lykke, en Datter af Rigsraaden Jakim Lykke, der blev over 90 Aar gl. og var tre Gange gift.

Det har vel nok været til Fordel for Mikkel Krabbes Børn at blive indgiftet i denne Slægt, da Jakim Lykke var en betydelig Mand.

Helvig Lykke havde tilbragt en Del af sin Ungdom i

Norge hos sin Broder Niels Lykke, men kom i 1534 tilbage til Danmark. Hvornaar hendes Ægteskab med Lukas Krabbe har fundet Sted, ved jeg ikke.

Denne Broder Niels Lykke, der skal have været med ved det stockholmske Blodbad, havde Forleninger i Norge og kom endog ind i Norges Riges Raad. Han fik en saare trist Skæbne, og Ulykken maa allerede have brudt ind over ham, medens Helvig opholdt sig i hans Hus. Erkebispem Oluf Engelbrechtsen lod ham nemlig gribe paa hans Gaard Fossen og lod ham dømme og sætte i Fængsel, indtil han endelig Juleaften 1553 lod ham røge ihjel i Fængslet. Grunden til denne barbariske Fremfærd skal have været den, at Niels Lykke havde avlet en Søn med sin Hustrus Søster Lucie Nielsen og desuden var gaaet over til Lutherdommen.

Lukas Krabbe blev efter Fru Helvigs Død gift med Cathrine von Ahlefeldt, der skal have været Enke efter en Johan Stack, men om hende ved jeg iøvrigt intet at fortælle. Dette Ægteskab kan ikke heller have været ret længe, da Fru Helvig endnu levede i 1571, og Lukas Krabbe allerede da maa have været en ældre Mand.

Inden vi forlader Lukas Krabbe, maa her dog omtales en interessant Arvesag, hvori han paa sine gamle Dage blev indviklet, og som fik et ret ejendommeligt Udfald. Men saa maa vi gøre en lille Udflugt over til den gamle Herregaard Kaas i Salling. Paa denne Herregaard boede omkring 1530 en Herremand ved Navn Jens Hvas.

Han var gift med Gertrud Munk (til Sostrup), som var en Datter af Anders Munk til Brusgaard og Fru Else Mikeldatter Due til Torp (i Thy), og hun var saaledes en Søster til Lukas Krabbes Moder, Karen Munk, Mikkel Krabbes Hustru.

Jens Hvas var Landsdommer og en betydelig og velstaaende Mand af hæderlig og uplettet Karakter. Han havde under Frederik den Første sluttet sig til Reformationen, og Kongen benyttede ham ofte baade i offentlige og private Hverv. Han var i sin fulde Manddomskraft, da en Ulykke brød ind over ham og hans Hjem og afsluttede brat hans

Løbebane, som havde de bedste Udsigter til at være bleven endnu mere betydelig.

Ulykken kom med Skipper Klements Fejden. Denne Eventyrhelt havde i den fangne Kong Kristian den Andens Navn rejst Almuen i Vendsyssel, og brændte Herregaarde, og Død og Dom over Adelen betegnede hans og hans Bondehærs Fremrykning. Han indtog straks Aalborg By og Slot og lod Bønderne vide, at hvis de ikke sluttede sig til ham, skulde de frygteligt faa det at føle.

Efter at have slaaet en lille Skare tapre Adelsmænd ved Svenstrup, halvanden Mil syd for Aalborg, drog han med sine 6000 Bønder over Randers og Viborg tilbage til Aalborg.

Men i Ilmarsch gik nu Kong Kristian d. III's Hærfører Johan Rantzau mod Aalborg, slog der Klement d. 18. Dec. 1534 og tog ham til Fange.

Ogsaa Jens Hvas's Gaard Kaas var bleven brændt, og Jens Hvas selv var af Forholdenes Magt bleven tvungen til at slutte sig til Klement, men sikkert meget mod sin Vilje. Mulig har han forsømt i Tide at redde Livet ved Flugt og er saa bleven hvirvlet ind i Bevægelsen og bleven nødt til for Hustrus og Børns og sit eget Livs Skyld at følge den forvovne Bondehærfører.

Jens Hvas har sikkert i sit Hjerte været Kongen tro, og der findes ej heller Spor til, at han har taget Del i Klements Myrderier eller i det hele taget baaret Vaaben mod sin Konge.

Nok er det. Jens Hvas blev fangen og dømt til at miste sin Hals. Vel havde han mægtige Fjender i sin egen Stand, der gerne saa hans Fald, men han havde ogsaa Venner, og i Kolding, hvortil Kongen paa sin Jyllandsrejse var naaet, fik Mogens Gøye udvirket et Lejdebrev for ham.

Brevet kom dog for sent; inden Ilbudet naaede Viborg, var Jens Hvas ikke mere blandt de levendes Tal. Johan Rantzau fandt ingen Undskyldning for den ulykkelige Mand, og paa Pladsen foran Domkirken fandt Henrettelsen Sted uden al Rettergang, vistnok d. 6. Marts 1535.

Kongen, der samme Dags Aften skal have naaet Viborg,

var en mild og god Mand og havde sikkert benaadet Jens Hvas, hvis han var kommen før Henrettelsen.

Stakkels Jens Hvas; hans triste Skæbne kan ikke andet end vække Medynk.

Der gaar Sagn om, at han blev henrettet sammen med Skipper Klement, som skulde have baaret en Blykrone paa Hovedet, men noget bestemt derom findes dog ikke.

Kongen tillod naadig, at Jens Hvas's Enke beholdt alt det Gods, hendes Mand havde ejet, og ved hendes Død gik det over til Sønnerne Just og Christen Hvas.

Begge disse Brødre døde barnløse, og da Christen Hvas var død, vist i 1565, blev alt hans Gods, Kaas, Sostrup med en Del Strøgoods, taget i Besiddelse af tre Mænd.

Disse tre Mænd var Lukas Krabbe, Jørgen Gundesen og Mikkell Nielsen. Jørgen Gundesen var en Søstersøn af Jens Hvas og gift med Fru Hilleborg. Mikkell Nielsen var gift med Jørgen Gundesens Søster, Fru Inger Gundesdatter, og Lukas Krabbes Moder var jo en Søster til Jens Hvas's Enke.

Delingen af Arven fandt Sted i 1566, og der forløb 5 Aar, hvor Arvingerne sad i rolig Besiddelse af det arvede Gods. Hvad Lukas Krabbe arvede, ved jeg ikke, men det har vel sagtens været Gods, der laa belejligt for ham; vi ved saaledes, at Jens Hvas havde Ejendom i Thy (Hjarde-maal).

Da gjorde Kong Frederik d. II pludselig Fordring paa, at Arvingerne nærmere skulde godtgøre deres Ret til Jens Hvas's Gods. Dette er sikkert kommet meget overraskende for dem, og de gjorde nu opmærksom paa, at først havde Jens Hvas's Enke og siden begge hendes Sønner uantastede ejet Godset, og at de vist havde haft Kong Kristian d. III's Brev paa, at de maatte beholde det efter deres ulykkelige Fader.

Kongen lod sig ikke nøje hermed, men lod dem vide, at de maatte fremsende „klare og visse Kopier“ af alle de Breve, de havde af hans kære Hr. Fader.

Da de ikke kunde det, fik Aksel Juul til Villestrup, Landsdommer i Nørre Jylland og Befalingsmand paa Aal-

borghus, Ordre til at anlægge Retssag mod dem. Vi har ingen Efterretninger om, hvorledes Kongen var fundet paa at inddrage Jens Hvas's Gods, da der var hengaaet 36 Aar, og man skulde formode, at Jens Hvas's Fald var glemt. Efter al Sandsynlighed har Kong Kristian d. III, da han paa Henrettelsesdagen om Aftenen naaede Viborg, ladet Naade gaa for Ret og mundtlig givet til Kende, at Jens Hvas's Familie maatte beholde det til Kronen forbrudte Gods. Snarere er det Aksel Juul, som mulig har vidst, at Brødrene Hvas ikke havde kongeligt Brev paa deres Faders Gods, som har henledet Kong Frederik den II's Opmærksomhed derpaa og foreslaaet at inddrage Godset.

Retten gik nu sin Gang, og Arvingerne blev indstævnedes til at møde paa Rødding Herredsting den 1. Septbr. 1571. Mikkell Nielsen og Lukas Krabbe var mødte, men Fru Hilleborg i sin Husbonds Sted.

I Retten fremstod saa Aksel Juul og gjorde Paastand paa, at Jens Hvas's Gods tilfaldt Kronen, da han havde ført Avindskjold mod Riget.

Arvingerne prøvede jo paa bedste Vis at forsvare deres Ret til det arvede Gods, hvad nedenstaaende, som er Udskrift af Rødding Herredstingsdom d. 1. Septbr. 1571 (taget efter F. Hvas: Personer og Familier af Navnet Hvas, IV Del), noksom viser:

. . . . „Tha mötte Michill Nielszenn, Lucas Krabbe, saa och erlig och welbyrdige frue Höldeborg vdi hindis husbondis for^{ne} Jørgenn Gundizens sted, och miente dennom rethferdeligenn ath skulle were kommen hoss samme goudtz, effterdi dett skulle were gangen vdi trinde leder och skyffte effter for^{ne} Jens Huassiz død; først skulle hanns hustrue frue Giertrud dett haffue besiddet, siden thuende hans sønner Jost Huass och Christiern Hvass ath haffue arffuet, thernest effter deris død ath were skyfft och deelt thennom och thieris hustruer imellom effter som arffue pleiger ath skyfftis och haffue fremgang effter forældre, och ther effter berømpte dennem paa thieris lange besiddelze mere end XXXI aar (skal

være XXXVI) . . . . Therhoss berette, ath vdi thuende Suenske krig och feiider haffde de aff samme goudtz holdt hest og harnisk, thennom thervdoffuer ath haffue formarmit och forblottit“ . . . .

Alle deres Anstregelser for at bevise deres Ret var dog forgæves; Aksel Juul stod fast paa, at i det Øjeblik, Jens Hvas var gaaet over til Rigets Fjender, havde han ogsaa forbrudt sit Gods, og det kunde i alle Tilfælde kun betragtes som et naadigt Laan, at hans Arvinger havde besiddet det saa længe bagefter.

De indstævnte bad saa om en seks Ugers Frist, men det turde Aksel Juul ikke indrømme dem, og Dommen faldt paa, at alt Jens Hvas's Gods skulde være forbrudt til Kronen og inddrages under den.

Saaledes lød altsaa Dommen, men den kom dog ikke til Udførelse, som vi nu skal høre.

De tre Arvingers Hustruer, Fru Helvig fra Vesløgsgaard, Fru Inger og Fru Hilleborg, tog nemlig resolut den Bestemmelse at foretage den lange og møjsommelige Rejse til København og bønfalde selve Kongen. Med Taarer og Knæfald bad de Hans Naade om endelig at give dem Lov til at beholde Jens Hvas's Gods, da „en Part af dem havde mange Børn (det var Fru Inger), og da de vilde falde i største Armod“, hvis de ikke maatte beholde det.

Og det gik, som det saa ofte gaar her i Verden: Kongen kunde ikke staa for de tre Damers Taarer, blev blød om Hjertet og opfyldte deres Bøn. Den 28. Juni 1572 lod han udstede Brev paa, at Jens Hvas's Arvinger maatte beholde alt det arvede Gods til evig Tid.

Saaledes endte denne Arvesag, og de tre Mænd havde virkelig Grund til at være deres kække Fruer yderst taknemmelig.

Hvornaar Lukas Krabbe døde, kan jeg ikke angive, men det maa have været omkring 1580, mulig før. Da hans Ægteskab baade med Fru Helvig og Fru Catharine var barnløst, gik Vesløgsgaard over til hans Brodersøn Niels Kjeldsen Krabbe.

I Aaret 1548 og 49, da Lukas Krabbe var Ejer af Vesløsgaard, nævnes en Iver Krabbe i Forbindelse med Gaardens Navn. Hvem denne Iver Krabbe er, kan jeg ikke bestemt angive, men mulig det har været den før nævnte Glob Krabbes Søn til Østergaard. Det er meget tænkeligt, at Glob Krabbe, som jo var Morten Krabbes Søn, eller Sønnen Iver har haft Jordegods her omkring eller mulig ejt enkelte Dele, som Enge, Fællede eller lignende, af Vesløsgaards Tilliggende.

Nok er det; der er Strid om Skellet mellem Østerild By og Vesløsgaard.

Den berygtede Lensmand Peder Ebbesen og hans Hustru Fru Ingeborg, som efter sin stridbare og gridske Husbonds Død fik en Masse Processer paa Halsen, er indviklede i Striden.

Iver Krabbe faar i 1548 Befaling til at stævne en Del omboende Herremænd til at dømme i Sagen. I Tidens knudrede Sprog hedder det:

. . . . . „at nogenn tiidt siidenn forledenn haffuer Peder Ebbesen ladt ride ett marckeskell emellom Westløes gaardt och bye och Østerildt och nogenn byggsteder, som handt menn, mett wretti (Uret); att the granske och forfare om samme marckeskell er saa lougligenn giordt att thett bør wedt magtt at bliiffue.“

Iver Krabbe klager over, at Peder Ebbesen ikke har ladet ham eller hans Fader tilsige ved Afsættelsen af Skelstenene, og det hedder:

. . . . . „att Per Ebbesen nogen tid sidenn forledenn haffuer haft nogen godemen emellom Veszlössz gord oc bye oc emellom Østrildbye oc Løgehøff, oc samme thid giort ther marckeskiell oc reedet for^{ne} Iffuer Krabbes Fader nogen eyendom fran, oc huercken hand eller hans Fader var samme Tid steffned i rette mett theres breffue oc beuiszning. Ther fore haffuer for^{ne} Iffuer Krabbe paa then ene oc ffu Ingeborg Per Ebbesens

eptherleffuerske paa then anden siide haffuer tiltroed for^{ne} godemend, att thee skulle steffne thennom paa bode siider“ o. s. v. . . . .

I 1549 anklager Iver Krabbe igen Fru Ingeborg „och hindes laugewerge“ for det ovennævnte Markskel samt for et andet Skel mellem Øsløs By, og Fru Ingeborg faar Ordre til

. . . . „att møde mett thett riidemends breff oc andre breffue then første mandagh i faste, huor ko. mat. (o. kongelig Majestæt) tha er i riigett.“

Hvorledes Striden endte, kan jeg desværre ikke give Oplysning om.

Niels Kjeldsen Krabbe, som nu blev Ejer af Vesløgsgaard, var en Søn af Kjeld Krabbe til Nebel i Vester Vandet Sogn i Thy. Som foran nævnt var Kjeld og Lukas Krabbe Brødre, og deres Hustruer Fru Susanne og Helvig Lykke Søstre. Kjeld Krabbe, som ogsaa ejede Kjølbygaard, døde 1550 og ligger begravet i Vester Vandet Kirke, hvorimod Fru Susanne, som overlevede ham i mange Aar, skal ligge begravet i Hundstrup Kirke.

Niels Kjeldsen Krabbe eller Niels Krabbe, som han for Kortheds Skyld mest kaldes, havde allerede, før han blev Ejer af Vesløgsgaard, overtaget Fædrengaarden Nebel, og da hans Fætter Niels Jonsen paa Torstedlund (Aarestrup Sogn, Hornum H.) døde ugift i Aaret 1595, kom han ogsaa i Besiddelse af denne Gaard.

Denne Niels Jonsen havde til Hospitalet i Aalborg skænket 2000 Dalere, hvoraf en Del henstod hos Niels Krabbe og hans tre ugifte Søstre Maren, Karen og Helvig, og Resten hos Mette, Morten Krabbes, til Hørbylund. Helvig og Karen skriver sig til Kjølbygaard og Maren til Vestergaard i Østerild.

Her en Udskrift af det meget omstændelige Testament, hvorved Niels Krabbe og de andre Skyldnere efter Niels Jonsens Vilje sikrer Hospitalet de 2000 Daler:

„Niels Krabe thill Weszløsgaardt, Mette Morthen Krabbes thill Hørbylwnd, Maren Krabe thill Westergaardt, Helwigh Krabe och Karen Krabe thill Kiøbe-gaardt (er Kjølbygaard), kiendes och gjør witterligt for alle medt dette wort obne Breff, adt efterdj Erlig och Welbyrdig Mandt, Salig Niels Jonsenn af Thorstedlundt, woris kiere Farsøster-Søn och Farbroder-Søn, haffuer wdi sinne Thestamentt och yderste Wilge, Gudt thenndt Allermectigste thill Loff och Ehre, och hans fattige Lemmer thill Hielp och Thrøst, giffuet, wndt och thillagt fraa sig och sinne Arffuinger, Thou Thuszinde enkende gode gamble Daller, som i alle Maader paa Sølf-Slang och Wegt kanndt fuldtgiøre, som paa Rennte skall wdsettes, stedtze och aldtiiddt, therepther Rentten aff fornefte Thou Thuszind Daller, att were och bliffue aarligen thill fiire fattige wedtørfuende, och skrøbelige Menniskers Wnderhollning: Saa haffuer wij fornefte hanns Thestamenthe och Gaffue beuilget, samtyckt och fuldbørdett.“

Pengene bliver staaende hos Giverne; hos Niels Krabe og hans Søstre henstaar „Halffandit Thusinndt Halffandit Hunder Thiuffue Daller“, det er 1670 Daler og Resten hos Fru Mette.

Deraf skal der saa „wden aldt Thøe och Tretthe“ ydes Hospitalets Forstander „fem enkende goude gamble Daller eller wdi Steden for huer Daller fiire March Danske som Mønthen nu gaar eller giengendes bliffuer.“

For denne Rente skal altsaa underholdes „fiire fattige wedtørfuende skrøbelige Personer och Gudtz Lemmer, medt en tilbørlig Vnderholling“ i Mad, Øl, Seng, Hus, Klæder og Varme.

Naar disse stakkels fire Guds-Lemmer dør, har Arvingerne til Torstedlund og Hørbylund Ret til at indsætte fire andre Stakler, saa at der „altid och euindeligen“ kan være fire Personer, der underholdes af Renten af de 2000 enkelte Dalere.

Desuden er det i Testamentet meget omhyggelig og

omstændelig omtalt, at naar der skal vælges nye Lemmer, da vælger Niels Krabbe og hans Søstre de tre, og Fru Mette en. Skulde Arvingerne eller deres Efterkommere ønske ikke længere at have de 2000 Dalere, da maa de med et Fjerdingsaaars Varsel udbetale dem til næste St. Mikkelsdag, dog at Pengene saa gaar over paa andre Hænder „thill wisze Adels Folk och goud Forvaring paa Rente hensettes“. Der er dog ogsaa strenge Regler for, at Renten bliver betalt i rette Tid, nemlig til St. Mikkelsdag eller senest 8 Dage derefter.

Hvis der sker Forsømmelser heri, har Hospitalsforstanderen Fuldmagt til at advare dem, og de forpligter sig da til

„paa woress adelige goude Thro och Loffue strax att inddrage vdi thenndt eldste Borgemesters Huus i Aalborg och ther att indeholle ett erligt adeligt Indligere och icke ther igien att wdkomme wedt nogen Kaldt, Forfaldt eller Undskyldt o. s. v.“

førend baade Hovedstolen og Renten er berigtiget.

„Dis thill Windesbyrdt haffuer wij ladet henge woress Zingenetter her neden wnder, och medt egne Hænder wnderskreffuit. Datum Aalborg denn 15 Junij Ao. 1596.“

Fra 1580 findes et Forleningsbrev for Niels Krabbe til Nebel paa „Afgiften af Kronens Korntiende af Øsløs og Temmerby Sogne, kvit og frit“. I 1581 udgaar der fra Kong Frederik d. II Ordre til en Del jyske Herremænd om, at da han ligger i Strid med Hertug Adolf, maa de, hvis det bliver nødvendigt, være rede til at møde i Kolding med „de Folk, Heste og Harnisker, hvormed de er pligtige til at tjene Riget“. Niels Krabbe faar ogsaa Ordre til at møde. En Maaned senere meddeler Kongen dog, at Striden mellem ham og Hertug Adolf nu er bilagt ad fredelig Vej, saa de behøver ikke at gøre sig yderligere Bekostning.

Fra samme Aar findes Forleningsbrev for Niels Krabbe til Vesløsgaard „paa Vigs Gods i Jylland efter afdøde Fru

Margrethe Sandbiørg, Niels Kiøldsens Enke, nemlig 1 Gaard i Vig, 1 Gaard i Tønderup (skal vist være Tanderup i V. Vandet Sogn, Hillerslev H.), Vestergaard, 2 Gaarde i Øster Vannith, 1 Gaard i Tøfting og 5 Gaarde og 2 Gadehuse i Torsted uden Afgift, men mod at tjene Riget med 1 gerust Hest.“

Dette maa da vist have været en god Handel for Niels Krabbe.

Nytaarsdag 1583 udgaar atter kongelig Ordre til en Del jyske Adelsmænd om at stille deres Sager saadan, at de kan følge hans Majestæt paa en Udenlandsrejse. De har at udstyre baade dem selv og deres Heste og Folk paa bedste Maade og møde Kongen i Haderslev Paaskeaften d. 30. Marts. Rejsen udsættes dog senere til 20. April og bliver til sidst helt opgivet, men de skal dog holde deres Heste og Folk vel „stafferede“, saa de er i Stand til at møde, hvis Hs. Majestæt alligevel skulde faa i Sinde at drage af Sted.

I Oktober 1585 udgaar kongelig Befaling til nedenævnte Mænd, nemlig „Lauritz Offessen til Søgaard, Chrestoffer Mickelssen til Lundbeck, Loduig Munck til Quistrup, Ofue Lunge til Odden, Tyge Krabbe til Bustrup og Erick Löcke til Eskier“, om at dømme i en Strid, som er opstaaet mellem Niels Krabbe til Vesløggaard paa den ene og Mogens Jul til Pallisbiørg paa Kronens Vegne paa den anden Side. Striden drejer sig blandt andet ogsaa om nogle Enge i Vesløs Dal, nord for den Vej, som gaar fra Vesløggaard til Øsløs Kirke, og endvidere om nogle andre Enge og Ejendomme, som Niels Krabbe vil tilholde sig inden for Markskellet mellem Vesløggaard og „Hannæs Bisgaard“. Desuden er det ogsaa galt med et Hus, som Niels Krabbe har ladet sætte i Øsløs Bys Fægang. De ovennævnte gode Mænd skal nu møde paa de omstridte Aasteder og undersøge Forholdene og derefter afsige Dom. Selvfølgelig faar de stridende Parter Befaling til at give Møde for de gode Mænd med deres Breve og Beviser.

Hvorledes Dommen faldt, ved jeg ikke, men det er ret interessant, at det Stykke Jord og Eng, Striden drejede sig

om, senere hen i Tiden flere Gange har været et Stridens Æble. Saaledes gaar der Sagn om, at Fru Anne Sø ved falsk Ed tilsvor sig det Stykke Jord op til Øsløs Mark, og en af hendes Efterkommere laa mange Aar efter i heftigt Strid med Præsten i Øsløs om Skellet.

I 1587 vil Kongen atter foretage en Rejse; denne Gang til Slesvig og Holsten og derefter til Hamborg. Niels Krabbe faar da ogsaa Befaling til at have alt i god Orden baade med gode Klæder og Heste. Han skal ligesom de andre Adelsmænd lade sig gøre en smuk „Fløjelspaltzrock“, da Kongen vil have et smukt Følge. Han skal møde med fire Heste. Ogsaa denne Rejse blev opsat, saa de gode Adelsmænd bliver tit skuffede med Hensyn til Hs. Majestæts Rejser.

Den 27. Septbr. 1592 var Adelen i Nørrejylland forsamlet i Viborg angaaende Spørgsmaalet om at yde Bidrag til Domhuset, saa det kunde blive bygget færdigt.

Adelen er villig til at lade sig taksere og lover at yde Bidrag hver efter sin Evne og Lejlighed. Niels Krabbe har sikkert været med paa dette Møde; hans Bidrag udgør 8 Dalere. Da Ydelserne gaar fra 2—15 Dalere, saa tyder det hen paa, at han maa have været en ret velstillet Mand.

Den 27. Marts 1598 udsteder Niels Krabbe paa Torstedlund Skøde til Kongen „paa 1 Bol i Øster Svenstrup By og Sogn, Han H., hvilket han paa egne og Medarvingers Vegne udlægger for 2 Tdr. 5¹/₂ Skp. Korn i Landgilde, som Niels Joensen (Viffert) til Torstedlund er bleven Frederik d. II skyldig i et Mageskifte, hvorved han fik en Gaard i Hvorum H., kaldet Raakiøldt.“

I 1606 bortbytter han en Del Gaarde og Huse med Aarhus Hospital og faar igen i „Aaersløf Sogn og By, Sønder Hald H., 5 Gaarde, hvortil hører en ung Egeskov til 5 Svins Olden“ samt 1 Boel i Galten H. „med Skov til 3 Svins Olden“.

I 1621 mageskifter han igen med en Del af sine mange Ejendomme. Han tilbytter sig Gaarden Bisgaard i Øsløs Sogn med Ret til et Bundgarnsstade i Limfjorden. For denne Gaard giver han følgende Ejendomme i Hvorum

H.: 1 Gaard i Drastrup By, 1 Gaard i Estrup By, 1 Gaard i Byrsted, Veggerby Sogn og 1 Boel i Klesterup, Vokslev Sogn.

I Vesløs Kirke staar to meget smukke og svære Malmstager; disse er af Niels Krabbe og Sognemændene i Vesløs skænket til Kirken i Aaret 1588. Foruden dette Aarstal staar paa Foden af hver Stage følgende Indskrift: „Thise tho Liuse Stager hafver Kiercken oc Niels Krabbe til Vesløsgaard oc Sognemænd her i Vesløs betal oc gifuit til Kiercken“. Det ser helt godt ud, at Herremanden og hans Sognemænd har kunnet enedes om dette.

Niels Krabbe var to Gange gift; 1ste Gang med Ingeborg Juel Pallesdatter, 2den Gang med Vibeke Ulfstand. Paa de øverste Stole i Vesløs Kirke findes afbildet 6 meget smukke Vaabenskjolde; det er Niels Krabbes og begge hans Hustruers fædrene og mødrene Vaaben.

Det var den 23. August 1579, at Niels Krabbe ægtede Ingeborg Juel, og Ægteskabet varede i 8 Aar. Hun var en Datter af Landsdommer i Jylland Palle Juel og Hustru Anne Lykke.

Fru Ingeborg døde Juleaften 1587 og havde skænket sin Mand to Sønner; der nævnes rigtignok fire, men de to har nu Fru Vibeke, Niels Krabbes anden Hustru, til Moder. Den ene af Sønnerne hed Kjeld, vel sagtens opkaldt efter sin Farfader paa Nebel; han fik Brusgaard og Sebberkloster og var gift med Christence Juel, som ved hans Død lod sætte en lang latinsk Indskrift paa hans Gravsten i Viborg Domkirke. Den anden Søn hed Lukas; han kaldes „en god Soldat“ og blev 1612 „slagen for Calmar“.

Niels Krabbes anden Hustru, Vibeke Ulfstand, var født den 3. Maj 1557 paa Vosborg og var en Datter af Gregers Holgersen Ulfstand til Sønder Vosborg og Anne Lange Eriksdatter. Gregers Ulfstand var fra 1572 til sin Død 1583 Lensmand paa Skivehus. Datteren Vibeke blev opdraget først hos sin Mormoder og senere hos Fru Anne Corfitz Viffert og hos Fru Margrethe, Knud Brahes. Hun blev i 1590 (d. 25. Oktbr. el. 1. Novbr.) paa Gudumlund gift med Niels Krabbe.

Fru Vibeke døde d. 2. April 1611 i Viborg. Paa et Epitafium i Aarestrup Kirke, hvortil hendes Lig senere blev ført, findes følgende Indskrift:

„Her under hviler erlig og welbiurdig Frue Wivicke Ulfstand som hedensofvit sallig udi i Herren Aar 1611 den nest Mandag efter Paaske i Aprilis Manit og hafde hun lefvit 13 Uger da hafd hun werit 52 Aar gammel og døde hun i Vibor og blef nedersat der og siden optagen og ført hid til Arestrup Kierck, hvor bege hindis kiere Børn Niels Krabbe og Erick Krabbe og er dete hindis fernne og møderne Waaben Gud almegtist gifve denom med alle tro Christne en erefuld og gledelig Opstandelse paa den yderste Dag.“

Med Fru Vibeke skal Niels Krabbe have haft fem Børn foruden de to ovennævnte, der døde som smaa; af disse blev Sønnen Gregers Krabbe, som her kortelig skal omtales, en betydelig Mand. Datteren Ingeborg blev, hvorom senere skal fortælles, gift med Palle Rosenkrantz til Ørup; Susanne blev gift med Niels Friis og Anna med Gunde Lange til Kølbygaard; Iver Krabbe skrev sig til Kongstedlund og endelig Sønnen Gregers, som fik Torstedlund.

Gregers Krabbe var født paa Vesløsgaard d. 12. Januar 1594. Hans Fader lod ham faa en omhyggelig Opdragelse; han gik først i Aalborg Skole og senere i Viborg, og 14 Aar gl. sendtes han til Udlandet, hvor han studerede baade i Leipzig, Strasburg og Padua og var borte fra Hjemmet i hele 9 Aar. 1617 blev han Sekretær i Kancelliet og 1623 forlenedes han med Pandumgaard. Kong Kristian d. IV benyttede ham tit som Udsending; han blev saaledes i Aaret 1625 sendt til Bremen, og Aaret efter ledsagede han Kongen i Krigen i Tyskland. 1627 fik han Hindsgavl Len, som han dog snart ombyttede med Riberhus Len, og i Maj 1640 blev han optaget i Rigsraadet. Han var med et Gesandtskab i England, og Kongen havde egentlig tænkt at sætte ham i Spidsen for dette, men han maatte dog vige for Corfitz Ulfeldt, som ogsaa her vilde være den første. Han var endogsaa i Sendefærd til Rusland og blev i 1643

sendt med Just Høg som Gesandt til Fredskongressen i Osnabrück, og samme Aar udnævntes han til Landskommisær i Jylland. Ved Kong Frederik den III's Kroning i 1648 blev han slaaet til Ridder, men højest naaede han dog paa Embedsstigen, da han i Juli 1651 blev Hannibal Shested's Efterfølger som Statholder i Norge og blev forlenet med Akerhus Len. Saa højt naaede denne Mand, som vel nok havde tilbragt sine første Barndomsaar paa Vesløsgaard.

Han var en dygtig og betydelig Mand, og det maa siges til hans Ros, at han forstod at gøre sig afholdt af sine undergivne, ja selv af Bønderne. Hans Billede viser kloge og forstandige Træk. Han var to Gange gift, første Gang med Helvig Rud og anden Gang med Dorthe Daa. Han døde den 20. Dec. 1655 paa Akerhus i Norge, men hans Lig blev senere ført til Aarestrup Kirke, hvor mange af Krabbeslægten har fundet deres sidste Hvilested i et stort Gravkammer, som nu er tilkastet. Der er fra Krabbernes Gravkapel opbevaret fire Kisteplader i Aarestrup Kirke, og paa den ene af disse findes følgende mærkelige og interessante Indskrift, som jeg ikke kan lade være med at anføre:

„Høyedt aff byrd oc blod, af sinds oc lyckkens gaffuer,
 Her Gregers Krabbe god til Tostelund, her halfuer
 for samlet sine been; hand Som i mange aar
 Danmarkis Riges Raad, och medrigenter Waar,
 Stathold'r i Norgisland, Høfding paa Aggershuus:
 1594 It fem Ni fire aar, Opgick hans lefnets lius
 paa Wesslesgaard den tøllft af Jani maanet kold
 Niels krabb oc Wiwik Ulstand waar hans forældre bold
 Edlinger Well bekient Som i hans Unge dage
 I dyd oc Herren fryct ham flitlig lod Opdrage,
 hustruer Gaff gud ham Tu, fru heluig Ruud den fyrste,
 Med Siuff børn i siuff Aar gud Dennem mone forlyste.
 Omsir aff guds forsiun fick hand fru Dorthe Daa,
 med hind i ti aar hand fem deilig Børn monn faa
 Salig i Gud souf hen denne Welbyrdig helt,
 1655 der mand it Sex fem fem den tiufnd December telt',
 paa Aggerhusis Schlott; daa hand sit lefnits tid,
 sin Gud, sin kong oc land, fattig oc Riig med flid
 tredsindstiuf oc to aar, oprigtig halfde tient,
 har hand sit lefnets maal lycksalig her fuldendt.“

Niels Krabbe skal være død i Aaret 1626. Der siges, at han og hans sidste Hustru Fru Ingeborg Juel skal være begravet under Koret i Vesløs Kirke. Det er dog vist meget tvivlsomt, da det er hans Datter Ingeborg og hendes Mand Palle Rosenkrantz, der hviler der, men der kan naturligvis godt have været flere Kister eller der længere inde under Koret findes en Begravelse, som nu er tildækket.

Dermed er Krabbeslægtsens Herredømme paa Vesløsgaard til Ende, i det mindste paa Mandslinien.

*

*

*

Med Niels Krabbes Datter Ingeborg, som var bleven gift med Adelsmanden Palle Rosenkrantz, gik Vesløsgaard nu over til denne Slægt.

Palle Børgesen Rosenkrantz var født i Aaret 1588 og var en Søn af Børge Eriksen Rosenkrantz og Hustru Margrethe Juel til Herregaarden Ørup i Ingelstad Herred i Skaane; Ørup, der ligger knap en Mil fra Havet, var i Middelalderen en stærkt bygget Borg omgiven af brede, vandfyldte Grave.

Man vil maaske spørge, hvorledes det kunde gaa til, at Palle Rosenkrantz til Ørup fandt sig en Brud oppe fra det nordligste Jylland. Det er dog ikke vanskeligt at give Svar derpaa, da Niels Krabbes første Frue, Ingeborg Juel, var en Søster til Hr. Palles Moder Fru Margrethe, saa det er tænkeligt, at der ved dette Slægtskab er bleven knyttet Bekendtskabsbaand mellem de to Familier.

Palle Rosenkrantz nævnes allerede 1613 og kaldes da Archidiaconus i Trondhjems Domkirke. Han lagde en Del Gods til Ørup og mageskiftede Ejendomme med Kong Christian d. IV, som ogsaa benyttede ham i forskellige Anliggender. Saaledes afsluttede han 1640 paa Kongsgaarden paa Oddernæs paa Kronens Vegne et Mageskifte mellem Christoffer Gøye og Kronen om nogle Gaarde og Huse paa Bornholm. Allerede i 1635 havde han solgt Ørup til sin Broder Holger Rosenkrantz til Frøllinge. Fra 1631—48 var Hr. Palle Lensmand over Nedenæs (Agdesiden) Len i Norge og fra 1648—52 over Lundenæs Len (Ribe

Stift). Fra 1647 findes Regnskab over det norske Len, Afgiften er 3940 Daler (deraf 600 Dl. til Jørgen Kaas for Lister Len, ogsaa i Norge). Skønt Palle Rosenkrantz døde 1651 i Juni Maaned, fik hans Arvinger dog Lov til at beholde Lenet til 1ste Maj 1652 mod at give Afkald paa den indbetalte Trediedel af Lenets Rente. Iøvrigt havde Rigsraadet i 1650 vedtaget, at alle Lensmændene i Danmark og Norge til Afbetaling af Rigets Gæld skulde indbetale et Aars Indkomst af deres Len, fordelt paa Treaaret 1650—52, men til Gengæld skulde saa deres Enker eller Arvinger beholde Lenet et Naadsensaar. Lundenæs Len, som Palle Rosenkrantz havde paa denne Tid, staar i Fortegnelsen ansat til en Indtægt af 2025 Dl. 50 Skil.

I en gammel Visitatsbog fra Øfraby Pastorat ved Ørup fortælles, at en „Palæmon Rosenkrantz“ uden lovlig Tilladelse vilde tage Kirken fra Sognebeboerne i Nedraby, ogsaa tæt ved Ørup. Men Præsten i Øfraby fortæller dog 1698, at Kirken blev kasseret i Christian d. IV's Tid, saa man gør maaske denne Palæmon, som sikkert er Hr. Palle, Uret ved at henføre en saadan Voldshandling til ham.

Palle Rosenkrantz var to Gange gift; første Gang med Kirsten Abildgaard, som først var forlovet med hans Broder Aksel, men han døde før Brylluppet. Kirsten Abildgaard var en Datter af Eggert Abildgaard til Skodborg; hendes Moder hed Mette Juel, som Eggert Abildgaard i sin Tid havde bortført og ægtet mod hendes Frænders Vidende og Vilje. Med Fru Kirsten havde han en Datter Margrethe.

Senere ægtede han som allerede nævnt Jomfru Ingeborg Krabbe fra Vesløgsgaard.

Hun skænkede sin Mand syv Børn, nemlig: Aksel og Margrethe, begge døde som smaa, Birger, der døde kort før sit Bryllup, Døtrene Kirsten, Ingeborg og Vibeke, som alle blev gifte, og endelig maa nævnes Sønnen Niels Rosenkrantz, som blev et smukt og ædelt Skud paa denne Adelslægts Stamtræ; han blev nemlig en meget betydelig Mand.

Den 18. Juli 1649 var „velbyrdig Fru Ingeborg Krabbe, Palle Rosenkrantzes til Vesløgsgaard“, til fint Barsedaab i Ribe Domkirke, idet hun stod Fadder til sin Broder Gregers

Krabbes Datter Ingeborg; Gregers Krabbe var den Gang Lensmand paa Riberhus.

Palle Rosenkrantz boede sikkert i det mindste de sidste Aar paa Vesløgsgaard. Baade han og Fru Ingeborg døde i Aaret 1651 og blev bisatte i en muret Gravhvælving under Koret i Vesløg Kirke, hvor deres Kister endnu findes. Kisterne har været betrukne med Læder og forsynede med smukke, drejede Jernhaandtag. Paa Hr. Palles Kiste har ligget hans lange Kaarde, og paa Fru Ingeborgs Kiste en meget smuk Kisteplade af Messing med følgende Indskrift:

„Her hviler erlig og velbyrdig Frue, Frue Ingeborre Krabbe til Veslesgaard, som var erlig og velbyrdig Mand Niels Krabbe til Taastlund og erlig og velbyrdig Frue, Frue Wibeke Ulstand af Vasborrig deris Datter, fød den 18de Marts Anno 1602 og kallede Gud hinde den 28de Februari Anno 1651, Gud give hinde med alle tro Christne en gledelig og ærefuld Opstandelse.“

Begravelsen er nu desværre i en meget sørgelig Forfatning: den ene Side af Hvælvingen er skredet ned, og Kisterne er næsten helt ødelagte og sammensunkne. Det har dog været Mening, at Gravkamret skulde vedligeholdes. I Hofmanns Foundationer for Aalborg Stift kan nemlig læses flg.: „Frue Birgitte Scheel, General-Liutenant Rosenkrantz's Enke til Selsø, givet til Wesløg-Kirke 33 Rdlr. 2 Mk., efter Stift-Amtmandens og Biskoppens Qvittering af 6 Juni 1716, hvorfor Kirken skal holde de Rosenkrantz's, hendes Salig Herres Forældres Begravelse vedlige; Capitalen staar hos Kirke-Eyeren efter Justitz-Raad Bierregaards Skrivelse af 18 Septbr. 1736, som lader Begravelset vedligeholde.“ De efterfølgende Kirkeejere maa desværre kun have taget lidt Hensyn til Fru Birgittes kærlige Tanke og Ønske.

I Vesløg Kirke findes dog ogsaa et andet synligt Minde efter Hr. Palle, nemlig Fadet til Døbefonten. Paa dette Fad, der er af udhamret Messing, findes flg. Indskrift:

„Anno 1642 d. 13 Februarii hafver erlig och welbürdig Mand Palle Rosenkrantz til Westløsgaard, Kong: Maietz: Befalingsmand ofver Augdesiden gifvit dete Becken til Funten udi Wedtzløs Kiercke. Gud hannem der for belønne och veyer samme Becken 10 Skole Pund.“

Efter alt at dømme har Hr. Palle Rosenkrantz været en ret betydelig Mand. Ved hans Død gik Vesløsgaard vistnok over til hans berømte Søn Niels Rosenkrantz; i det mindste nævner Pontoppidan i sin „Danske Atlas“ ham som den efterfølgende Ejer af Gaarden. Vel skrev denne Mand sig ikke til Vesløsgaard, men derfor kan han godt have haft Gaarden i Besiddelse i nogle Aar efter sine Forældres Død, selv om han ogsaa færdedes i fremmed Land.

Niels Pallesen Rosenkrantz, der senere skrev sig til Stougaard, Holbækgaard og Alsted, var født paa Fædrengaarden Ørup 1627 og henlevede der sin Barndom. Senere sendtes han til den lærde Skole i Viborg, hvor han var i to Aar, og derefter til Sorø, hvor han studerede i seks Aar. Men da hans Hu altid stod til Krigstjenesten, drog han d. 3. Maj 1649 efter sine Forældres Raad og Samtykke til Holland og Nederlandene.

Der besøgte han de fleste større Byer og Fæstninger og gik derefter i Krigstjeneste under Prins Henrik Frederik af Oranien. Efter kort Tid opgav han dog Tjenesten og rejste til Spanien, hvor han som frivillig kom til at tjene i sin Landsmands, Ulrik Christian Gyldenløves, Livkompagni og blev Kornet. Da han i 1652 erfarede sine Forældres Død, drog han med sin Chefs Tilladelse en Tur hjem til Danmark, men Opholdet her hjemme varede kun en tre Ugers Tid. Jeg kan ikke tænke andet, end at han da har været med ved sine kære Forældres Bisættelse i Vesløs Kirke, og de gode Sognefolk i Vesløs har da haft Lejlighed til at skue megen adelig Pragt og Storhed.

Efter sin Tilbagekomst til Spanien var han med i mange Slag og deltog i Belejringen af flere franske Fæstninger, og der lyder megen Ros om hans store Mod og Uforfærdethed, og 1656 blev han forfremmet til Kaptejnlojtnant.

Under Belejringen af Valenciennes (i Frankrig) blev han saaret i Laaret af en Musketkugle, men Saaret var dog ikke farligt. Straks efter fangede han en fransk Oberst og blev nu gjort til Ritmester.

Men saa brød i 1657 Krigen ud mellem Danmark og Sverige, og hans Fædreland havde nu selv Brug for hans Mod og Dygtighed. Som en lydige Søn drog han ogsaa med det bedste Skudsmaal straks op for at tilbyde sit Fædreland sin Tjeneste, skønt Spanierne nødige gav Slip paa ham og lovede ham, at han skulde blive godt modtaget, hvis han vilde komme igen.

Ved sin Hjemkomst blev han af Kong Frederik den III udnævnt til Major over Kongens Livkompagni, de saakaldte Gønger fra Gønge Herred i Skaane.

Under Krigen med Karl Gustav fik Niels Rosenkrantz flere Gange Lejlighed til at lægge sit Mod og sin Snarraadighed for Dagen. Særlig maa nævnes Udfaldet d. 23. Aug.; Niels Rosenkrantz drev Fjenden ud af Løbegravene og nedlagde med egen Haand to svenske Officerer, men fik derved tre Saar i Armen samt nogle Tænder slaet ud af Munden.

Han tabte dog langtfra Modet, men gik dristig frem paany. Herom fortælles der i hans Ligprædiken:

„Der han saaledes gandske blodig og ivrig kom marcherendes noget for Folket, som sinkede sig med at plyndre, kom han imod en Svensk Ober-Officeer med et draget Slag-Sværd, som raabte ham an: Den Sal. Herre begav sig derover paa nye med et frit Mod i Kamp med ham, som stedse hug ud efter den Sal. Herre, indtil han hug ham Klingen af Forfæstet, og med Pynnten af Sværdet stak ham i Ansigtet, saa Øye-Laaget hængte ned paa Kinden, men han slog ham derfor med stor Resolution Fæstet i Hovedet, sprang ham derpaa lige ind paa Livet, og holdt ham saa længe, indtil hans Soldater kom ham til Hielp, da han fik sin Fiendes Sværd. Men som den Sal. Herre af disse adskillige Skermytzeler og Vunder var bleven saare afmægtig, blev

han af sine egne Soldater opreyst og paa Piquet baaret her ind i Byen for et dødt Menneske udi hans Salig Svogers, da værende Ober-Secretairs Erik Kraghs Huus, hvor han med all fornøden Varetægt, til hans Helbredelse, flittigen blev forsynet.“

Ved Hjælp af den gode Pleje var han dog nogle Uger efter atter i Stand til at møde paa Voldene. Den 10. Oktb. stormede han Fjenden paa Amager og blev atter saaret. Ved selve Stormen d. 11. Febr. 1659 havde han Kommandoen ved Kastellet, som han forsvarede saa bravt, at Fjenden maatte trække sig tilbage. Kongen satte stor Pris paa ham og udnævnte ham til Kommandant i Nakskov og gav ham Jungshoved til Len.

Efter Krigten holdt han d. 30. Jan. 1662 Bryllup i Viborg med Jomfru Birgitte Skeel til Holbækgaard. Men snart var han igen ude i Krigens Tummel. 1666 gjorde Kongen ham til Oberst over et sjællandsk Regiment og Aaret efter til Vicekommandant i København, og han lod i den Tid foretage betydelige Forbedringer af Voldene og hele Forsvaret ved København. 1672 blev han Kommandant i København og Assessor i Krigsskollegiet og endelig to Aar derefter Generalmajor og Ridder. 1675 drog han med Hæren til Wismar og Stralsund, og begge Steder indlagde han sig store Fortjenester.

Aaret efter var Krigsskuepladsen flyttet til Skaane, og Niels Rosenkrantz var blandt de første, der satte Foden paa skaansk Grund. Da han den 2den Juli under Belejringen af Helsingborg ved Daggry gik op paa Brystværnet, blev han ramt i Hovedet af en Kanonkugle. Nogle Dragoner bar ham ind i hans Telt, hvor han laa hen i Bøn i to Timer og sov saa rolig og stille hen, 49 Aar gammel.

Niels Rosenkrantz var en brav Mand, en alvorlig troende Kristen og en ærlig Sjæl, som hadede al Falskhed og Løgn, og aldrig kom en Ed over hans Læber. Han var gennemglødet af en levende Fædrelandskærlighed og sparede aldrig sig selv; han krævede streng Mandstugt, men hans Soldaters Vel laa ham altid stærkt paa Sinde. Han samlede

sig ikke som saa mange andre Rigdomme ved Krigen. Hans Husliv var skønt og rigt; med sin Hustru havde han fire Børn, hvoraf kun en Datter overlevede ham, men hun døde 10 Aar gl.

Intet Under, at „den Salig Herre“ i den Ligprædiken, der blev holdt over ham, roses over al Maade, men han havde sikkert ogsaa fortjent det.

Fru Birgitte Skeel tog sig sin kække Husbonds Død meget nær, og i den ovennævnte Ligprædiken hedder det i Tidens ejendommelige, opstyltede Sprog saaledes:

„Gud haver taget et stort Nam i hendes Velbaarenheds Boe, i det det haver behaget hannem at tage hendes Højædle og Sl. Herre og Husbonde som hendes bedste Boe-Have . . . o. s. v.“

Hun overlevede ham i mange Aar, og sammen med Søhelten Niels Juels Enke Margrethe Ulfeldt stiftede hun et adeligt Jomfrukloster i Roskilde. Hun døde 1720 og ligger begravet hos sin Mand i Nikolaj Kirke i København.

*

*

*

Der kommer nu en Tid, hvor det synes, at Vesløgsgaard har gaaet fra Haand til Haand og tit har skiftet Ejer, og deri kan mulig den økonomiske Slappelse og de urolige Forhold under og efter Krigen med Sverrig være Skyld.

Hvornaar Niels Rosenkrantz solgte Gaarden, kan jeg ikke sige, men omkring Aaret 1657 skal den have tilhørt *Erik Juell* til Hundsbæk. Denne Mand var Rigsraad, Befalingsmand paa Aalborghus og Landsdommer i Nørrejylland. Han var paa mødrene Side beslægtet med Niels Rosenkrantz' Moder, Ingeborg Krabbe, idet hans Moder ogsaa var af Slægten Ulfstand til Vosborg.

Han var i 1618 bleven gift med Sofie Shested, som var en Datter af Claus Maltesen Shested og Fru Anne Lykke til Torp i Rær Sogn, hvorved han kom i Besiddelse af denne Gaard. Af dette Ægtepars mange Børn skal særlig

nævnes Søheltene Niels og Jens Juel, som begge skal have tilbragt en Del af deres Barndom paa Torp. Erik Juel skal ogsaa paa denne Tid have ejet Søgaard i Nors. Han døde i Aaret 1657, og Vesløgsgaard gik nu over til hans Kreditorer. Blandt disse nævnes (i Traps Beskrivelse) særlig to, nemlig Dorthe Daa og Eggert Abildgaard.

Dorthe Daa var en Datter af den myndige og dygtige Mand, Rigsraaden Claus Daa til Raunstrup, Borreby og fl. Gaarde. Hun var født d. 17. Juli 1617 i Norge, medens Faderen var Lensmand i Trondhjem, og hun havde i sin Ungdom været forlovet med en Frands Ulfeldt, som døde i Wien før Bryllupet. Den 1ste Februar 1646 blev hun i Viborg gift med Rigsraad Gregers Krabbe til Torstedlund, en Søn af Niels Krabbe til Vesløgsgaard, hvad allerede er omtalt. Før sit Ægteskab havde hun faaet Bevilling til at være sin egen Værge, og alt tyder paa, at hun har arvet ikke saa lidt af Faderens Myndighed og Dygtighed.

Hun døde 1675 og ligger begravet i Aarestrup Kirke hos sin Mand.

Eggert Abildgaard, som nu ogsaa havde Part i Vesløgsgaard, skrev sig til Skodborg, Estrup og Lynderup. Han havde i sin Ungdom studeret i Holland. Efter Krigen med Sverrig maatte han gaa fra sine Gaarde og levede siden i stor Armod. Der gaar Sagn om, at det var hans stolte Frue Dorthe Lykke, som ved sin utrolige Ødselhed bidrog til at styrte ham i saa dyb Fattigdom. Han døde 1705 barnløs som den sidste Mand af sin adelige Slægt.

Baade Dorthe Daa og Eggert Abildgaard skal dog allerede i 1663 have solgt deres Parter af Vesløgsgaard til Jørgen Lykke til Buderupholm.

Jørgen Lykke var født 1621 i Thy; han var i 1642 Ritmester og 1648 Løjtnant i Norge og fik da Rejsepenge for at gøre Tjeneste i Krigen uden for Riget. Ved Krigen med Sverrig faldt han i svensk Fangenskab; senere blev han Oberstløjtnant til Hest. Der blev i 1694 bevilget ham 25 Rdl. aarlig af Thisted Amtsstue, men han fik aldrig Gavn deraf, da han allerede var død Aaret forud. Han ligger begravet i Vester Assels Kirke paa Mors. Foruden Bude-

rupholm m. fl. Gaarde skal han ogsaa have været i Besiddelse af Søgaard i Nors og Vejerslevgaard paa Mors. Straks efter, at han havde købt Vesløsgaard, eller rettere en Part af den, solgte han den igen samme Aar til Maren Nielsdatter.

Om denne *Maren Nielsdatter*, som i Jørgen Lykkes Skøde af 24. Febr. 1663 benævnes som salig Kield Nielsens Efterleverske udi Thisted, vides desværre kun saa lidt. Hun skal igen have samlet Gaarden, som jo var paa flere Hænder, og dette tyder paa, at hun har været i Besiddelse af baade Dygtighed og Energi.

Der er dog opbevaret et synligt Minde om hende, idet hun har skænket Alterkalken til Vesløs Kirke. Paa Bægeret staar følgende Indskrift:

M. N. D.
K. N. S.
1668.

Det skal sikkert læses som Maren Niels-Datter og Kield Niels-Søn. Som Enke har hun ladet sætte sit eget Navn først, men hun har saa, forhaabentlig i kærlig Erindring, medtaget sin afdøde Mands Navn ogsaa. Der kan dølg sig saa mangan smuk og kærlig Tanke bag saadan en gammel og kort Indskrift.

Ligeledes findes paa Vesløsgaard en meget smuk Gaardklokke med Ornamenten og latinsk Indskrift med Klokkestøberens Navn. Da Klokken bærer Aarstallet 1669, stammer den saaledes ogsaa fra den Tid, da Maren Nielsdatter var Gaardens Herskerinde. Den latinske Indskrift paa den gamle Klokke lyder: „Gerrit Schimmel me fecit Daventria 1669“, som i Oversættelse hedder: „Gerrit Schimmel støbte mig i Daventry 1669.“ Gerrit Schimmel var en nederlandsk Klokkestøber og Daventry en By i det sydvestlige England. Hvorledes Klokken har fundet Vej herop til Vesløsgaard for at tjene som Madklokke, er en Gaade, som vanskelig løses. Mulig har den været Skibsklokke og kommen hertil ved Stranding, enten det saa har været i Maren Nielsdatters Tid eller senere.

Den efterfølgende Ejer hed *Laurids Jensen Koch*. Om ham vides heller ikke ret meget; han skal omkring 1700 have ejet Gaarden Oddersbøl i Hjørdemaal Sogn, og denne Gaard gik over til hans Datter Anna, som blev gift med en Casper Preetzmann. Laurids Koch skal være død i Aaret 1703. Allerede 1689 havde han solgt Vesløgsgaard til Oberstløjtnant Zacharias von Kahlen; Gaarden skal da have haft 27 Tdr. Hartkorn.

Om *Zacharias von Kahlens* Afstamning og Ungdom ved jeg kun lidt at fortælle. I nogle utrykte Kilder nævnes en Zach. v. Kahlen, som i 1675 var Kornet ved et nordjydsk Rytterregiment. Han blev ogsaa sendt til Pommeren og Brandenburg for at undersøge Forholdene og skaffe Underretning om Svenskernes Planer og blev i 1676 haardt saaret ved Stralsund og derefter henlagt i Kur i Güstrau. Samme Aar blev han Ritmester og fik 100 Rdl. til sin Helbredelse. Han forfremmedes til Major ved Regimentet i April 1678, og i 1683 blev han Oberstløjtnant. Han tog sin Afsked 1695. Det er tænkeligt, at det er den samme Mand, som nu blev Ejer af Vesløgsgaard, skønt det ikke med Bestemthed kan afgøres.

Zacharias von Kahlen var gift med Marthe Sabine Claudi. Han var en meget godgørende Mand, og der er mange Vidnesbyrd om hans kærlige Sindelag og store Offervillighed. Men han var meget forarmet og maatte kæmpe haardt med Gæld og Fattigdom.

1702 solgte han Vesløgsgaard til Enevold Nielsen Berregaard til Kølbygaard, men 1706 havde han købt Gaarden Todbøl i Thy, hvor han boede til sin Død.

Præsten i Øsløs, N. Steenstrup, roser meget Zacharias v. Kahlen, da denne betænker ham saa vel og saa villig med Offer. Han skriver, at der forhen var givet 6 Tdr. Byg aarlig af Vesløgsgaard foruden 3 Tdr. Byg af en Bondegaard, kaldet Jens Simonsøns Gaard; men denne sidste Afgift var gaaet tabt. Men da v. Kahlen blev Ejer af Gaarden, fik Præsten i Offer af et Aars Avl 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg samt 4 Rdlr. af ham og hans Hus paa hver

af de tre store Højtider, „foruden al anden Godhed, som han idelig beviser“.

Ogsaa Vesløs Sogn nød godt af v. Kahlens Godgørenhed. Han skænkede nemlig Sognet et „Skolehus“, som Sognefolkene saa skulde vedligeholde; det vides ikke, hvor dette Hus har ligget. Desuden gav han den store Altertavle (i Barokstil), som endnu findes i Vesløs Kirke. Altertavlen er ikke særlig smuk, men efter den Tids Forhold har det været en anselig og betydelig Gave.

Der er endnu flere Vidnesbyrd om hans varme Hjertelag. Saaledes skænkede han i Aaret 1708 1000 Rdlr. Courant til fattige Disciple i Aalborg Skole efter hans og hans Frues Død, og samme Aar endvidere 200 Rdl. til Vestre Fattighus i Aalborg. Men disse Gaver kom aldrig til Nytte, idet v. Kahlens Enke efter sin Mands Død levede i „armodelig Tilstand“, som det hedder, og tilsidst blev erklæret fallit, og Todbøl blev solgt ved Auktion.

Zacharias v. Kahlen døde d. 13. Febr. 1726, 79 Aar gl., og ligger begravet i Koret i Skjoldborg Kirke, hvor hans Ligsten ses indmuret i Korets søndre Væg. Der gaar Sagn, om, at han under Trykket af sin Gæld og sine trange økonomiske Kaar tog sig selv af Dage, og i Kirkebogen berettes der, at han blev begravet uden Ceremonier, saa dette kan jo gerne tyde paa, at der har været noget om Rygtet.

Der er noget tragisk over den Mands Livsskæbne i Forholdet mellem hans Vilje og hans Evne. Hans medfølelse og gavmilde Sindelag vilde saa gerne udfolde sig overfor hans Medmennesker i Gavmildhed og Barmhjerlighed, men hans Fattigdom og hans Gæld, som forbitrede hans Liv, var ham som en Lænke om Benet og lagde tyngende Baand paa hans gode Vilje.

*

*

*

Fra Aaret 1702 tog altsaa Slægten Berregaard Vesløsgaard i Besiddelse, og Gaarden var i denne Slægts Eje i 100 Aar.

Der gaar Sagn om, at Slægtens Rigdom skyldtes et

Skrin, som en af Forfædrene fandt paa Stranden ved Vesterhavet, hvorved han blev i Stand til at lade sine Sønner studere.

Enevold Nielsen Berregaard til Kølbygaard, Justitsraad og Borgmester i Thisted, var en Søn af Præsten paa Gjøl Niels Pedersen Bjerregaard og Hustru Mette Sørensdatter. Han blev i Aaret 1726 optaget i Adelsstanden. Allerede i 1679 var han bleven gift med den bekendte Anne Søe til Vesløsgaard (om hende henvises iøvrigt til M. Aaberg: Fru Anne Søe, i Historisk Aarvog for Thisted Amt, 1910).

Anne Søe var født 1644 og blev opdraget hos sine Bedsteforældre i Thisted. Ganske ung blev hun gift med Raadmand Søren Bugge i Thisted, med hvem hun havde to Børn. Aaret efter hans Død blev hun, 35 Aar gl., gift med Enevold Berregaard. Disse to samlede sig store Rigdomme, og de har begge, og ikke mindst Anne Søe, været i Besiddelse af et betydeligt Forretningstalant. Deres Ægteskab velsignedes med to Sønner, Kristian og Friderich Berregaard. Enevold Berregaard havde, da han i 1726 blev adlet, faaet Kølbygaard oprettet til et Stamhus; han døde i Aaret 1731.

Fru Anne Søe, der i sin Ungdom skal have været meget smuk, var en evnerig og udviklet Kvinde. Hun har vist ikke været saa slem, som de mange Sagn, der gaar om hende, vil gøre hende til, men hun har været en Stræbernatur, der vilde opad til Rigdom og Anseelse, koste hvad det vilde. Det lykkedes hende ogsaa; hun fik se sin Mand med Vaabenskjold, og med Hensyn til at samle Rigdom, da naaede hun deri ogsaa meget vidt, da hun ved sin Død var mere end Millionær.

Skønt hun i Folkemunde beskyldtes for en umættelig Guldtørst og Gerrighed, har hun dog efter sin Mands Død udvist en ret betydelig Godgørenhed og bortskaenket flere Tusinde Rigsdaler til forskellige Formaal. I et af hendes Gavebreve fremkommer en Udtalelse, der kan tyde paa, at Enevold Berregaard har faaet en temmelig hastig Død. Det lyder nemlig saaledes:

„Anne Søe til Kiølbygaard, afgangne Justitz-Raad Enevold Berregaards, kiender og hermed vitterliggør, at som min gode Sal. Mand tillige med mig havde besluttet, førend Døden mellem os gjorde Skilsmisse, til Gudelig Brug at bortskienke og forære een og anden Capital, hvorover min gode Sal. Mands hastige paa-kommende Fraskillelse hindrede os at forfatte noget skriftlig . . . .“

Blandt Gaverne findes ogsaa 200 Rdl. henlagt til Vedligeholdelse af hendes Familiebegravelse i Thisted Kirke. Det hedder deri:

. . . . „At som min sal. Farfader, afgangne Povel Jacobsen, forstum Raadmand i Thisted, og hans Hustrue, afgangne Ingeborg Søe, haver deres Begravelses- og Hvile-Sted næst Norden til Alteret i Thisted Kirke, og min Sal. Mand og jeg haver til deres Afmindelse og til et Taknemmeligheds-Tegn, at jeg udi mine unge Aar i deres Huus er opdraget, ladet opsætte en Sten i Muuren ud for de Sal. Afdødes Grave, deres døde Been i samme Grav maa blive conserverede og uomkaste . . . .“

Ogsaa den „Danske Skole“ i Thisted betænker hun med et Legat, som hun ønsker anvendt til Catechisation. Til at gøre Begyndelsen udvælger hun „Peder Riiber, Hører udi Thisted Latinske Skole“. Han maa paatage sig en Time om Søndagen efter Højmesse og en Time om Torsdagen før Skriftetid at catechisere med Børnene i Kirken. Hun bestemmer selv meget omhyggeligt, hvorledes alt skal ordnes:

„1. At der maa ringes med en af Kierkens Klokker, førend Catechisationen begynder, at Byens Indvaanere og især deres Tieneste-Tyende kunde viide at indfinde sig til den berammede Tid.

2. At Catechisationen begynder og ender med en Psalme, som siunges.

3. At til denne Catechisation, som ikke bør vare over en Time, møder hver Gang alle de Børn, som undervises i den Danske Skole.

4. At disse Børn af den Danske Skole, imedens Catechisationen varer, staar i Kirkens bredeste Gang, og Drengene stilles paa den ene Side af Gangen, men Pigerne paa den anden Side.

5. At den, som catechiserer, gjør Børnene et el. flere Spørgsmaal, saaledes at de ey aleene læse uden ad Lutheri liden Catechismus, men endog viide at forklare den, saa man kand erfare, at de forstaa Ordenes Mening.“

Den, der catechiserer, skal gøre sine Spørgsmaal med høj Røst, og Børnene skal ogsaa svare tydeligt. Som man ser, har Fruen ret gode og sunde Tanker om Ungdommens Oplærelse.

Det er muligt, at Anne Søe særlig har haft med Vesløgsgaard at gøre, og at hun ogsaa tit har opholdt sig der for kortere Tid. Det omstridte Jordstykke „Trædjorden“, som allerede i 1596 var et omstridt Emne, skal hun ved falsk Ed have tilvendt sig, idet hun efter Sagnet skal have taget Jord fra sin Have i sine Sko og paa selve Jordstykket svoret sin Saligheds Ed paa, at Jorden var hendes. Ligeledes fortælles der, at Djævelen i Skikkelse af en sort Puddelhund kom til hende ved Nattetide paa Vesløgsgaard, ja, tilsidst blev hun jo ført lige til Helvede, saa der ved hendes Begravelse kun var et Knippe Halm i Kisten.

Af Sagnene om Fruen til Kølbygaard og Vesløgsgaard, hvorefter kan læses i den omtalte Skildring af Anne Søe af M. Aaberg, skal her medtages et, som ikke findes omtalt der. Som sagt var Fruen meget gerrig; hun nænnede ikke en Gang at lade sit Korn male paa Møllen, men lod sine Piger male det paa en Haandkværn. En Aften bad de om at maatte blive fri for at male Korn næste Morgen, og Fruen gav dem Tilladelsen, men befalede dem at blive i

Sengen, til hun kaldte paa dem. Næste Morgen vaagnede Pigerne imidlertid ved en forfærdelig Larm fra Kværnen. Deres Nysgerrighed var dem for stærk, og de listede sig hen for at se, hvad der var paa Færde. Til deres Skræk saa de da en lille Dreng med en stor, rød Hue staa og dreje Kværnen, medens Fruen stod bag ham og tærskede løs paa ham med sin Hundepisk. Men paa én Gang holdt Nissen op og sagde: „Her er for mange Øjne“, og forsvandt. Pigerne kom i Seng i en Fart, men Fruen var vred og lovede dem, at de ikke saa snart skulde faa fri igen.

Anne Søe døde i Aaret 1736 paa Kølbygaard, 92 Aar gl. De mange Historier, der gaar om hende, har vel kun lidt med Sandheden at gøre, men i denne mærkelige Kvinde's Væsen og Liv har der sikkert været mange og stærke Kræfter til baade ondt og godt, som har kæmpet om Herredømmet; det vil være umuligt for os, der næsten 200 Aar efter hendes Død vil granske i hendes Liv, at finde ind til Kærnen i hendes sammensatte Natur.

Kølbygaard og Vesløgsgaard gik nu over til Sønnen *Kristian Berregaard*. Han blev først Assessor i Hofretten, men blev i 1713 udnævnt til Viceborgmester i København, hvilken Stilling han beklædte til 1729. Senere købte han Herregaarden Borreby paa Sjælland, og i 1734 udnævntes han til Amtmand over Antvorskov og Korsør Amter. I 1741 henlagde han Vesløgsgaard under Stamhuset. Han var gift med Jytte Worm, en Datter af den lærde Villum Worm. I Aaret 1741 tog han sin Afsked som Amtmand og døde i 1750 med Titel af Konferensraad.

Sønnen *Villum Berregaard*, som nu overtog Faderens Godser, var født 1717. Ogsaa han fik en glimrende Løbebane og steg hurtig fra den ene Embedsstilling til den anden. Allerede i en Alder af kun 19 Aar blev han Hofjunker og Kommitteret i Kammerkollegiet. I 1739 blev han Justitsraad, og ved sin Faders Afgang som Amtmand blev han udnævnt til hans Efterfølger. Udnævnelserne fulgte nu Slag i Slag, først Etatsraad, saa Konferensraad og samme Aar Kammerherre, foruden at flere betydelige

Hverv blev ham betroet. 1761 fik han Ordenen „l'union parfaite“, senere Ridder af Dbg. og i 1767 Geheimeraad og to Aar senere Justitiarius i Højesteret. Han stod i særlig gunstig Forhold til Kongehuset, og Kong Kristian d. VIII skal have ejet et Maleri, hvor Villum Berregaard endogsaa var malet ved Siden af selve Kong Frederik d. V, ligesom han ogsaa skal være bleven slaaet til Ridder paa dennes Fødselsdag. Han levede mest paa Antvorskov Slot og døde i København 1769. Hans Hustru var en tysk Rigsgravinde, Beata Antonia Augusta af Reuss-Plouen.

Den næste Ejer af Vesløgsgaard og Kølbygaard var Villum Berregaards Søn *Frederik Berregaard*, som var født 1750. Han var i 1772 Ritmester ved Dragonerne. Der fortælles, at han tog sin Afsked, fordi han med Forsæt blev beordret til som Befalingsmand for en Militærafdeling at overvære sin Fætter Enevold Brandts Henrettelse sammen med Struense. Hans Afskedsbegæring blev bevilget, men der siges, at det blev taget meget unaadigt op paa højere Steder. Han maa dog være bleven tagen til Naade igen, da han senere blev udnævnt til Kammerherre.

Efter sin Afskedigelse levede han et roligt og stille Liv paa sine Gaarde; men saa brød paa en Gang tunge Sorger ind over hans Liv. Hans Hustru Sofie Schested samt to Børn, en femaarig Dreng og en 3 Md. gammel Datter døde nemlig i Marts Maaned 1787 af Børnekopper. Det blev ham nu uudholdeligt at være paa Kølbygaard, der gemte paa saa mange tunge Minder, og han flyttede til Slagelse, hvor hans Moder endnu levede.

To Aar senere giftede han sig med sin første Hustrus Søster Jensine Vilhelmine Schested, men dette Ægteskab blev ikke lykkeligt og blev tilsidst opløst.

Han laa i meget heftig Strid med Præsten Kay Praem i Øsløs. Særlig er det galt i Sommeren 1786, da Øsløs Bys Jorder bliver udskiftede, og Kammerherren tillige med Præsten er til Stede ved Taksationen af Jorden. Det kommer da til mange heftige Scener, og den stridbare Præst stikler ondsksfuldt til, at Hr. Kammerherren møder til Hest med Skytte, medens Taksationsmændene og alle

Lodsejerne pænt maa traske bag efter til Fods. Da Skellet mellem Øsløs og Vesløs skal fastsættes, er det især igen galt med det bestandig omstridte Jordstykke, Trædjorden, og det kommer til heftigt Skænderi, men tilsidst ender dog alt i saa nogenlunde god Forstaaelse.

I 1804 nævnes en Forvalter Overgaard paa Vesløsgaard, og der siges om ham, at han var saa meget god mod Fattigfolk.

Der fortælles, at hos flere af Anne Søes Efterkommere fandtes Tilbøjeligheder til Hallucinationer og andre ejendommelige Foreteelser i Sjælelivet. Særlig skal dette have været Tilfældet hos Fr. Berregaard, og det fortælles for fuldt ud paalideligt, at han havde den mærkelige Evne, at han kunde se sig selv, men at ogsaa andre kunde se ham paa forskellige Steder paa samme Tid. Han kunde f. Eks. se sig selv staa ved Kakkellovnen, naar han gik frem og tilbage i Værelset, eller se sig selv sidde ved Skrivebordet, naar han traadte ind i Stuen; men han var saa vant til dette mærkelige Dobbeltliv, at dette slet ikke anfægtede ham. Men desuden kunde andre ogsaa se ham til Hest eller paa andre Steder, medens han selv sad rolig hjemme i sin Stue. Det var vel Fru Anne Søes stærke og ejendommelige Sjæleliv, der her paa en Maade „gik igen“.

Han fik en brat og pludselig Død. Nytaarsaftens Dag 1805 gik han gennem Gothersgade i København og fik da Øje paa en god Ven i et aabentstaaende Vindue, og for Spøg rakte han Næse ad ham og fik samme Hilsen igen, men i det samme faldt han død om paa Gaden.

I 1804 havde han solgt Vesløsgaard, der da havde 24 Tdr. Hartkorn, samt henholdsvis 18 og 141 Tdr. Hartkorn i Tiender og Bøndergods, til Agent Christoffer Qvist fra Aalborg for en Sum af 40,000 Rdl. Samme Aar solgte han ogsaa Kølbygaard til den omtalte Forvalter Chr. Overgaard.

Dermed var Berregaard Slægtens Tid forbi paa Vesløsgaard, men det maa indrømmes, at den havde udfoldet en ikke ringe Dygtighed og Foretagsomhed i de henrundne 100 Aar.

*

*

*

Agent *Christopher Quist*, som nu, vist i Forening med nogle Medinteressenter, blev Ejer af Vesløgsgaard, var født 29. Marts 1757 i Grenaa, hvor hans Fader var Told- og Konsumtionsskriver. Efter sin Konfirmation kom han paa Amtstuen i Odense, hvor han naaede at blive Fuldmægtig.

Fra Dec. 1786 til Maj 1787 var han i Aalborg som konstitueret Amtsforsvalter og flyttede som saadan kort Tid efter til Aarhus. I 1790 søgte han om at faa Titel af Agent, da han saa ved at gifte sig med en Købmandsenke i Aalborg kunde komme ind i en god Livsstilling sammesteds. Han fik ogsaa Titelen og ægtede samme Aar Ingeborg Jelstrup, Enke efter Købmand Jens Jacob Owerwad, som var død et halvt Aar før. Hun var iøvrigt en Datter af Justitsraad Jelstrup, der først havde været Præst i Gudum, men senere blev Proprietær og Justitsraad. Efter en gammel skriftlig Beretning skal Justitsraad Jelstrup omkring 1786 have ejet Jord i Øsløs, og dette har muligt været medvirkende til, at Svigersønnen har faaet Kendskab til Vesløgsgaard.

Ved dette Ægteskab kom Christ. Quist i Besiddelse af et betydeligt Sæbesyderi. Han var nu rigtig paa sin Plads og udviklede i de følgende Aar en ret betydelig Virksomhed baade i Handel og Industri. 1792 oprettede han i Forening med en anden Borger i Aalborg en Arbejdsanstalt der, og to Aar senere anlagde han den første Oliemølle i Nørrejylland.

1796 fik han sammen med et Par andre Privilegium paa en Papirfabrik. I 1811 blev han Leder af Aalborg Sukkerraffinaderi, og endelig anlagde han Aaret efter sammen med en anden Mand en Klædefabrik. 1813 blev han udnævnt til Etatsraad. Som man ser, har han været en ualmindelig virksom og dygtig Mand, en rigtig Fremskridtsnatur; hans jordiske Liv afsluttedes d. 20. Maj 1815.

Hvor længe Christ. Quist var Ejer af Vesløgsgaard, ved jeg ikke, men den efterfølgende Ejer var

Casper Peter Svinth. Denne Mand var født i Skive d. 11. Novbr. 1762. Hvor han ellers har henlevet sin Ungdom, kan jeg ikke give Besked om, men 1793 var han

Huslærer paa Sebberkloster hos Enkefru Marie Gleerup. Hun var Enke efter Prokurator Peder Lund fra Krabbesholm; han døde af et Slagtilfælde d. 4. Marts 1791 som Herre til Sebberkloster, Kyø og Skivehus. Marie Gleerup, der efter sin Mands Død boede paa Sebberkloster, var da en Kvinde paa 43 Aar. Som sagt var Svinth hos hende som Huslærer for hendes to Døtre, og Enden paa det blev da, at han holdt Bryllup med hende d. 18. Novbr. 1793.

Den fattige Svend, som ikke ejede det mindste, kom nu paa én Gang til Rigdom og Anseelse. Om dette har gaaet ham til Hovedet, ved jeg ikke, men Ægteskabet, der var barnløst, blev meget ulykkeligt, og den forrige fattige Huslærer blev snart saa utaalelig, at Marie Gleerup for enhver Pris vilde skilles fra ham. Dette skete ogsaa d. 15. Septbr. 1797, og Prisen var heller ikke ubetydelig, idet hun, som der siges, „gav ham 27,000 Rdl.“ Han havde da allerede solgt Skivehus og Kyø, denne sidste skal han have solgt paa Randers Marked for 37,000 Rdl. Efter sit ulykkelige Ægteskab optog Madam Svinth nye Laan, men det gik tilbage for hende, og ved hendes Død i 1805 gik Sebberkloster ud af Familien Gleerups Eje.

Svinth drog altsaa ud fra Sebberkloster med de mange Penge og blev senere Ejer af Vesløgsgaard. Om hans Liv der vides kun lidt. Der gaar Sagn om, at han laa i jævnlig Strid med Præsten Türck i Øsløs. Det skal endogsaa være gaaet over til Haandgribeligheder mellem dem, engang de mødtes paa Vejen ved Øsløs Præstegaard; Svinth kunde nok ikke staa sig og undløb tilsidst. Hans daglige Klædedragt skal have været en lang blaa Frakke, gule Knæbukser, store Ridestøvler og endelig en blank, sort Voksdugshat. I Thisted Museum opbevares en gammel, ejendommelig Kiste, der menes at have været hans Pengekiste og Gemmested for Værdipapirer.

Han døde d. 17. Marts 1835 og ligger begravet paa Vesløs Kirkegaard. Der fortælles i Folkemunde, at han vilde have været begravet i Voldstedet i Vesløgsgaards Have, og mange har troet, at han havde ladet Højen opkaste med netop dette for Øje; det har naturligvis intet

paa sig. Han skal have været i Besiddelse af et stærkt Legeme og en klar og lys Forstand.

Paa et Epitafium over ham i Vesløs Kirke har han faaet et godt Eftermæle. Det lyder:

Den ham af Gud skjenkede gode Forstand og sunde Dømmekraft var ham i Forbindelse med hans redelige og retskafne Tænkemaade en sikker Vejleder paa Livets Bane, saa at han fortjente og nød sine Medborgeres Agtelse og Tillid, ligesom han som retfærdig og god Husbonde erhvervede sig sine Undergivnes Taknemmelighed og troe Hengivenhed. Sin Formue delte han rigelig med andre og stedse var han en Ven i Nøden, og derfor skal hans Minde bevares.

Han efterlod Gaarden til sin Svigersøn Peder Lasson Kjærulf, som en Maaned før Svinths Død var bleven gift med dennes Datter udenfor Ægteskab Elisabeth Sofie Magdalene Svinth, som var født i 1814.

Peder Lasson Kjærulf var født d. 21. Aug. 1811. Han tilhørte den i Postekspedient Klitgaards Samlinger vedrørende Kjærulferne saakaldte Østbjerglinie, idet han nedstammede fra Else Pedersdatter Kjærulf i Ægteskab med Niels Mogensen, som o. 1600 boede i Østbjerg i Hammer Sogn i Vendsyssel. Han var eneste Barn af Kaptejn Steen Kjærulf til Aggersborggaard og Hustru Anne Catrine Lütichau, som henlevede sine sidste Aar paa Gaarden Aldershvile i Vesløs.

P. L. Kjærulf blev Kammerraad, Landvæsens- og Tiendekommissær og døde 19. Oktbr. 1854 under et Ophold paa gl. Skivehus. Hans Enke bortforpagtede nu Gaarden til deres tidligere Forvalter N. K. Gjørup, som ved „gamle Fru Kjærulfs“ Død købte Gaarden Aldershvile. Fru Kjærulf blev dog tilligemed sine Børn boende paa Gaarden.

Baade Kjærulf og hans Hustru var meget afholdt af baade fattige og rige; de var tillige meget gæstfrie og godgørende, og der fortælles, at ingen trængende gik uhjulpen bort. Kjærulf selv var en venlig og tjenstagtig Mand; han

var godt hjemme i juridiske Spørgsmaal, og Folk spurgte ham tit til Raads i slige Sager.

Han og hans Hustru ligger begge begravede paa Vesløs Kirkegaard. Fru Kjærulf døde 5. Aug. 1897 i København, hvor hun opholdt sig hos en Datter. De havde i deres Ægteskab 3 Sønner og 6 Døtre.

Allerede i 1871 havde Enkefru Kjærulf solgt Vesløsgaard til Proprietær Jacob Nørgaard til Aggersborggaard for en Sum af 70,000 Rdl. *Jacob Nørgaard*, der var en sjælden dygtig og virksom Mand, boede dog ikke paa Vesløsgaard, men overdrog den kort Tid efter til sin Søn *Christen Jensen Nørgaard*, som var Gaardens Ejer til 1907, da Gaarden gik over til hans Søn *Carl Nørgaard*, som i Januar 1910 solgte den til Hanherredernes Udstykningsforening for en Sum af 154,000 Kr.

*

*

*

Dermed er den gamle Vesløggaards Historie egentlig til Ende, og en ny Tid for Gaarden er nu i Frembrud.

Vesløggaards Jorder er temmelig uensartede, lige fra god, fed Muldjord og til lavtliggende Engdrag. Det er ret naturligt, at denne Uensartethed har givet Anledning til, at de forskellige Dele af Jorden har faaet særlige Navne, hvoraf mange er bevarede endnu den Dag i Dag, og som sikkert har Rod langt tilbage i Tiden. Her skal nævnes nogle af disse gamle Navne: Ladetoften, syd for Gaarden, Gravetoft og Hestehaven, ogsaa tæt ved Gaarden, den tit omstridte Trædjord, Mummer, en temmelig højtliggende Banke ud mod Tømmerby Vejle, Møllefald, Stenhøj Fald, Risbaarer, Esholm, Højbjerg med Højberggaard, hvis Jorder ogsaa er fra Vesløggaard. Af Engene kan nævnes Riseng, Hjortskær, Rødbro og Fuglsang Enge. Mange af disse Enge var i sin Tid saa fugtige, at Høet maatte bæres paa Land.

Paa Mummer har der i Midten af forrige Aarhundrede været et Teglværk.

Jorden var inddelt i forskellige Fald og disse igen i ligestore Skifter. I 1791, da Hoveriet ved Lov blev en Del

omordnet, skal der til Vesløgsgaard have hørt 48 Hovbønder, som var inddelte i saakaldte Plove med en Formand for hver Plov. — Hoveribønderne var fra hele Hannæs lige fra Frøstrup til Fæggesund.

Omkring 1800 skal Gaarden have været en Del forringet; i en Fattigprotokol fra 1804 siges der, at det var „formedelst de hoverigørende Bønders Bortsælgelse af forrige Ejer“; det maa altsaa være sket i Villum Berregaards Tid.

Hovedbygningen paa Vesløgsgaard, der skal være opført i Begyndelsen af forrige Aarhundreder, er af Grundmur med en smuk Granitsokkel. Den bestaar kun af et Stokværk med Kvist og med tre Fløje, som nu er nedrevne; en af disse Fløje kaldtes med det flotte Navn Kavalerfløjen. Avlsbygningerne er ældre end Hovedbygningen; Laden, der er af Bindingsværk og af udmærket Materiale, er nok flere Hundrede Aar gammel. Rundt om i Murene baade i Hovedbygningen og i Udhusene findes mange gamle Mursten, de saakaldte Munkesten, som stammer fra Middelalderen.

Under Hovedbygningen findes en meget stor Kælder. Der er meget, der tyder paa, at den er ret gammel og ældre end selve Hovedbygningen. Den er inddelt i flere Rum og meget sparsomt oplyst. Der skal engang have været et Fængsel dernede, og det er slet ikke saa umuligt, hvis Kælderen virkelig er af gammel Dato, at det ogsaa har været benyttet i dette Øjemed, naar Herremanden i sin Tid vilde straffe Ulydighed eller anden Uorden eller mulig bøje en altfor frisindet Nakke. Hele Kælderen gør et mørkt og skummelt Indtryk.

I den store Haves nordøstlige Hjørne findes et smukt og ejendommeligt Jordminde fra den senere Middelalder. Det er en aflang og afrundet Banke, som kaldes *Helledis Voldsted*. Banken, der er ca. 75 Fod i Gennemsnit, er omgivet af ca. 40 Fod brede Grave, der tildels er fyldte med Vand. Ved Bankens sydlige Side ud mod Haven findes en Overgang over Graven, og lidt derfra ses tydelige Spor af en anden og ældre Overgang. Der er aldeles ingen Tvivl om, at Helledis er et Voldsted fra den senere Middelalder, og at Vesløgsgaard i sin Tid har haft sin Plads

paa Banken. De vandfyldte Grave, som kunde fyldes med Vand fra den nærliggende sumpede Lavning, har tjent som Værn mod fjendtlige Angreb. Banken, der nu er beplantet med Træer, er velbevaret og en Pryd for Haven, og det sjældne Mindesmærke fra en svunden Tid vil nu blive fredet.

Det smukke Navn Helledis blev i Folkemunde fordrejet til Helvede, ligesom ogsaa Toften udenfor kaldes Helvedes (Helledis) Gravtoft. Intet Under derfor, at Folk korsede sig, da der gik Rygter om, at Proprietær Svinth vilde begravnes i Højen med det grimme Navn.

Paa flere Steder i Haven skal der være fundet Spor af Grave og Murværk, og i Stendiget om Haven træffes nu og da tilhugne Sten, som en Gang har siddet i ældre Bygninger. Der er saaledes baade i og udenfor Gaarden meget, der taler til os med Mindets Røst.

I Juli Maaned 1910 var et større Antal Husmænd fra Hannæs og Hanherred med deres Hustruer forsamlede i Vesløgsgaards Have. Deres kraftige Hurra for Husmands-sagen og i det hele for vort Lands Lykke lød langt ud over Haven og Marken. Det var som et Forbud paa den ny Tid. Det klang ud over de Marker, hvor deres Forfædre forud havde trællet under Naadigherrens og Ridefogdens Pisk. Thi der, hvor Fortidens Bonde med bøjet Nakke under Uvidenhedens og Trællekaarets tunge Aag ydmyg ødte mange af sine bedste Kræfter paa Herremandens Jord, der kan Nutidens Bonde, det være sig Husmand eller Gaardmand, ranke sin Ryg og træde fast paa sin egen Grund.

Der er Velsignelse i den Udvikling, der er sket, rig og mangfoldig som den er.

Maatte da den ny Tid, som nu oprinder over Vesløgsgaard, ogsaa blive til rig og varig Velsignelse for de mange nye Hjem, som rejser sig paa den gamle Gaards Jord, ikke alene for den nærværende Slægt, men ogsaa for den, der følger efter.

*

*

*

Efterskrift.

Efter at Trykningen af foranstaaende Arbejde over Vesløgsgaards Historie var begyndt, fik jeg i Hænde nedenstaaende Kongedom fra Lukas Krabbes Tid, og for Fuldstændighedens Skyld vil jeg medtage den her som Efterskrift.

Striden staar mellem Lukas Krabbe til Vesløgsgaard og Sognepræsten til Øsløs Hr. Anders Harbo om et Stykke Jord, som Lukas Krabbes Forfædre i sin Tid havde givet til den Øsløs Præsts Underholdning for nogle Messer, som skulde holdes hver Søndag i Vesløs Kirke for deres henfarne Sjæle. Det omstridte Jordstykke er beliggende Øst for Vesløs Kirkegaard og støder op til denne.

Mandagen efter Fastelavns Søndag 1545 stævnes Lukas Krabbe og Sognepræsten til Aalborg for nogle af Kongens Mænd og Raad, og Lukas Krabbe fremlægger en Kontrakt, som Biskopperne gamle Jep af Børglum og Niels af Viborg samt Provst Ville Friis af Thy havde affattet og beseglet i Aaret 1480 og lydende:

„ . . at the haffuer wenliigen forliigt Moggens Krabbe, Nils Krabbe, Mogins Moggenssinn, Hans Oluffssen paa theris Medtarffuingers Wegne og Øsløss Kyrcke och Prest paa theris Wegne om en Jordt ligindes emellom Bagerstofftt och thenn nør Hyørnn opaa Vesløss Kyrckegaardt, saa att for^{ne} (c. forannævnte) Moggens Krabbe, Nils Krabbe, Moggens Moginssenn, Hanns Oluffssenn och theris Medtarffuinger skulle tiill euindliig Eye nyde, brugge och beholde et Stycke Jordt, som liger østenn for^{ne} Kyrcke frann then sønder Kiergaardt Hjørne och tiill thenn nør Kiergaardts Hjørne med for^{ne} Jordts Lennge, som er frann for^{ne} Kiergaard och indt tiill Vdmarckenn (Udmarken) tagger wedt, och Prestenn skall nyde, brugge och beholde tiill Prestboel tiill evig Tiidt thenn Jordt och Agger, som legger emellom thenn anden Jordt frann thenn sønder Hyørn ved Kiergaardt och indt tiill Bagertofft med theris Lenge frann Gadin och soo langt, som thet recker op till Marckenn, och skulle Presten bedde for theris og theris Forælders

Siille (Sjæle) og holle Messen huer Søndag y (i) Wesløss Kyrcke.“

Nu mente Lukas Krabbe, at da denne Messe ikke mere holdtes (man husker paa, at den Slags var falden bort ved Lutherdommens Indførelse 1536), saa maatte Jorden vel med Rette igen gaa tilbage til ham og hans Arvinger. Herimod indvendte Sognepræsten Anders Harbo, at „han og hans fremfarne Sognepræster til Øsløs Kirke“ havde haft samme Jord i lang Tid, og han mente, at naar Jorden engang var given til Præstens Underhold, saa maatte den ogsaa blive ved dermed. Vel var den gamle Messe, som Kontrakten lød paa, aflagt, men der holdtes dog vedblivende i samme Kirke baade Prædiken, Messe og anden Gudstjeneste.

Sagen gik Lukas Krabbe imod, og Domsafsigelsen lød paa, at da den nævnte Kontrakt tydelig udviser, at Jorden er givet til Øsløs Kirkes Præstebol til evig Tid uden al Vilkaar, saa burde dette ogsaa fremtidig ved Magt at stande.

Saaledes beholdt Præsten sin Jord, og Lukas Krabbes Forfædre fik ikke flere Sjælemesser.

(Efter Samlinger for jydsk Hist. og Top. 2. Række I p. 230 ff.)

Kilder.

Ved Udarbejdelsen af foranstaaende Arbejde er benyttet flg. Hjælpemidler samt nogle utrykte Kilder.

Gennem hele Arbejdet er benyttet Trap: Danmark III. Udgave samt Pontoppidan: Danske Atlas.

Til Globernes Historie: Danmarks Adels Aarvog 1886 og 1891. — Adels Leksikon I p. 183.

Til Krabbernes Historie: Danm. Adels Aarvog 1903 og 1896. — A. T. Dorf: Krabbesholm. — Hofman: Efterretninger om danske Adelsmænd II. — F. Hvas: Personer og Familier af Navnet Hvas IV Del, p. 117 ff. — Prospekter af danske Herregaarde, 7. B. — Kancelliets Brevbøger. — Kronens Skøder. — Ældste Archivregistrarer. — Krog og Stephensen: Chr. 3.s Hist. II Del p. 160. — Tegnelser over alle Lande fra Aaret 1548 (Dansk. Magazin). — Om Gregers Krabbe: Biogr. Leksikon 69. Hefte pag. 388. — Meddelelser fra Aarestrup Kirke, venligst meddelt

- mig af Lærer F. Frederiksen, Aarestrup. — Wulff: Vendelbo Stifts Historie. — Hoffmann: Foundationer for Aalborg Stift. — J. Kinch: Af Ribe Bys Kirkebøger i det 17. Aarh. p. 138 i I Bind af Saml. til jydsk Hist. og Topografi.
- Til Rosenkrantzernes Historie: Hofmann: Danske Adelsm. II og Do.: Foundationer. — K. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660. — E. Secher: Danske Herregaarde. — F. Richardt og G. Ljunggren: Skaanske Herregaarde. — Danm. Adels Aarvog 1884. — Mich. Henriksen: Niels Rosenkrantz (Ligtale, 1680).
- Til de efterflg. Ejeres Historie: Danm. Adels Aarvog 1884, 1890 og 1903.
- Til Zacharias v. Kahlens Historie: Hofman: Foundationer. — Wulff: Stat. Bidrag til Aalborg Stifts Hist. — Severin Christensen: Lidt om Herregaarden Todbøl (i Hist. Aarvog for Thisted Amt 1908).
- Til Berregaards Slægtens Historie: Særlig Aug. Fjelstrup: Borreby og dens Ejere. Dansk Biografisk Leksikon II. Hefte p. 173. — Hofman: Foundationer. — M. Aaberg: Anne Søe.
- Om Christoffer Quist: Dansk Biogr. Leksikon p. 322. — A. X. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg p. 166. — C. Nyrop: Strandmøllen p. 235.
- Om C. P. Svinth: Cathrine Svanholm: Notitser om Sebberkloster og dets Ejere p. 36. — C. Klitgaard: Optegnelser om Familien Gleerup (i Personalhist. Tidsskrift).
- Desuden bringes Hr. Postekspedient C. Klitgaard, Aalborg, min bedste Tak for de Oplysninger, han velvilligst har ydet mig.

Lidt om Runeskriften og Runestensfundet i Hurup.

Al Fr. Orluf.

Redaktionen af „Historisk Aarbog for Thisted Amt“ har anmodet mig om at skrive et letlæseligt mindre Stykke om Runeskriften og særlig om det nylige Runestensfund i Hurup. Jeg efterkommer Opfordringen, skønt den stillede Opgave, bl. a. paa Grund af Trykkeriets Mangel paa Specialtyper, ikke tillader at give Fremstillingen en for særligt interesserede Læsere tilfredsstillende Form og Fylde.

Hvornaar Runeskriften er *kommen i Brug* i Norden, er et vanskeligt Spørgsmaal, hvorom vidt forskellige Meninger er komne til Orde. Saa meget kan siges, at ingen hidtil funden Runeindskrift nu antages at være skreven før Kristi Fødsel. I Thorsbjerg Mose i Angel har man i 1858—60 fundet to runebeskrevne Stykker, en Sværdskededupsko og en Skjoldbugle, sammen med romerske Mønter fra det første og andet Aarhundrede efter Kristus (yngste Mønt præget Aar 194), og i Nydam Mose i Sundevad fandtes i 1859—63 bl. a. runebeskrevne Pile ligeledes sammen med romerske Mønter fra samme Tidsrum (yngste Mønt præget 217). Hvornaar Indskrifterne paa disse Vaabendele er indridsede (det vil — i Betragtning af saadanne Vaabendeles næppe lange Brugstid — saa omtrent sige, hvornaar de sammen med de øvrige fundne Genstande er nedlagte i Mosen), derom er der forskellige Meninger, som her enten maatte fremsættes med fuld Begrundelse eller helt forbigaas.

Indskrifterne fra Thorsbjerg antages i hvert Fald at være de ældste hidtil kendte Runeindskrifter; at de er indridsede her i Norden, tvivler ingen om.

Et andet Spørgsmaal er, om Runeskriften er selvstændigt frembragt i Norden eller *indkommet fra andre Lande* og da hvilke. Ogsaa herom er Meningerne forskellige; særlig drejer Drøftelsen sig i vore Dage om, hvorvidt det er de latinske eller tillige delvis de græske Bogstaver, hvoraf Runeskriften er fremkommet ved Omdannelse, og i hvilket mellem-europæisk Land denne Omdannelse har fundet Sted, forinden Runerne indførtes til Norden. Disse Drøftelser, der endnu er staaende, har foreløbig kun godtgjort Utilstrækkeligheden af det Materiale, hvorpaa der maa bygges ved slige Undersøgelser; paa det evropæiske Fastland udenfor Norden er ialt kun fundet 15 Runeindskrifter, hvoraf ingen er ældre end de ældste danske.

At der i Norden, og kun dèr, i Hedenskabets Tid forekommer to delvis forskellige Runebogstavrækker (Alfabeter) af forskellig Længde, den ene paa 24, den anden paa 16 Runetegn, vanskeliggjorde en Tidlang Undersøgelsen af Oprindelsesforholdet, da man ikke vidste, hvilken af dem der var den ældste. Længe tænkte man sig snarest, at den korte Række var et tidligere Udviklingstrin, hvilket jo kunde lyde meget sandsynligt, men vanskeligere kunde fastholdes, naar man betragtede de enkelte Tegn i begge Rækker nøjere og bl. a. lagde Mærke til, at intet af Tegnene i den korte Runerække har mere end én Hovedstav, medens 25 pCt. af den længere Rækkes Runetegn har 2 Hovedstave, deriblandt saa hyppigt benyttede Runetegn som m, h og e-Runen, saa at den korte Runerække forsaavidt kunde opfattes som en økonomiserende Omdannelse af den længere Række; ved Stenindskrifter har en saadan Besparelse Betydning.

Den største Vanskelighed for Erkendelsen af Runeskriftens Grundforhold laa dog i, at man slet ikke kunde faa Mening i Indskrifterne med den længere Runerække. Man kendte Antallet, Formen og Rækkefølgen af dennes Bogstaver, men ikke med Sikkerhed deres Betydning. Det er først i Mands Minde, at man er begyndt at kunne læse enkelte af Indskrifterne, og man har da strax set, at alene

Sprogformen i disse Indskrifter tilstrækkeligt godtgør, at den længere Runerække er den ældste.

Aaret 750 sættes som den almindelige Grænse mellem den ældre og den yngre Runerækkes Tidsrum indenfor Hedenskabets Tid. Efter Kristendommens Indførelse, tæt op imod Aar 1000, begynder nogle Runeristere at forøge den yngre Runerække med nye Tegn, der dannes ved mindre Tilføjelser til enkelte af de allerede brugelige Tegn, og saavel hermed som med Dannelse af nye Tegn ved Ændring af allerede brugte Tegn fortsættes i den følgende Tid, saa at der tilsidst dannes en fuldstændig Runebogstavværk med endnu flere Tegn end det ældre hedenske Alfabet. Dette yngste Runealfabet, der har Tegn ogsaa for de særlige latinske Bogstaver, var brugeligt som Bogskrift og er brugt saaledes i et Haandskrift, der indeholder to gamle danske Kongerækker og den gamle skaanske Lov. I denne Form har Runeskriften holdt sig i Brug i Norden, lige indtil Videnskabsmændene i det 16de Aarhundrede begyndte at studere den.

Disse *tre* Runealfabeter, det *ældre* og det *yngre hedenske* og det *kristelige*, viser hver sit Trin af det danske Sprogs Udvikling. De ældre hedenske Indskrifteres Sprogtrin kaldes *urnordisk*, de yngres *olddansk*, de kristelige Indskrifteres ældre dansk eller *mellemdansk*. De tre Alfabeter fordeler sig endvidere, for at tage Udblik til det samlede Norden, i et ret mærkeligt og hidtil uopklaret Forhold mellem de tre nordiske Lande: De fleste norske Indskrifter viser de ældre hedenske Runer, de fleste danske de yngre hedenske, de fleste svenske de kristelige Runer. Sammen med dette Forhold maa nævnes den paa-faldende Forskel i Antallet af Runeindskrifter fra de forskellige nordiske Lande: Norge har kun ialt ca. 50, Danmark knapt 400, Sverig ca. 2000. Det er altsaa, som det kan sluttes heraf, ialt ikke mange Indskrifter, vi har fra det urnordiske Sprogtrin; flere har vi fra det olddanske Trin; men det er først efter Kristendommens Indførelse, at den store Mængde af Runeindskrifter forekommer, og disse findes især i Sverig og har da svensk Sprogform.

De svenske Indskrifter's Værdi staar dog ikke paa Højde med deres Antal; langt vigtigere for Oldforskningen er gjennemgaaende de danske og norske Indskrifter; gennem disse faar vi vort væsentligste Kendskab til den urnordiske og til den olddanske Sprogform, hvortil overhovedet Runeindskrifterne er vor eneste direkte Kilde.

Udenfor Norden naaede Runeskripten ikke noget sildigere Udviklingstrin end de ældre hedenske Runers; i England, hvortil Runeskripten bragtes ved den angelsachsiske Indvandring, blev den ældre Runerække senere lidt udvidet, men Brugen ophørte ret snart; her som paa det mellemeuropæiske Fastland sejrede den latinske Bogstavskrift tidligt.

Runeskripten er altsaa, om end ikke selvstændigt frembragt, saa dog selvstændigt udviklet i Norden. Den yngre hedenske Runerække kaldes derfor gerne de „nordiske Runer“; af disse er de kristelige Runer kun en yderligere Udvikling. Af alle Nordens ca. 2450 Runeskrifter har ca. 2300 udtalt nordisk Særpræg i Skriftformen; de ca. 150 tilbageværende udgør sammen med de 15 mellemeuropæiske Indskrifter vort Materiale til Undersøgelse af den ældre fælles Runeskrifts Oprindelse og øvrige Forhold.

Indholdet af de bevarede Runeindskrifter med den *ældre hedenske Skrift* er som Regel lidet fyldigt; de fleste Indskrifter indeholder kun et enkelt eller ganske faa Ord: Men i ydre Henseende gør et Overblik over de bevarede Runemindesmærker fra denne Periode et meget velhavende Indtryk. De fleste runebeskrevne Genstande fra denne Periode er nemlig af Guld. Først og fremmest kan nævnes de berømte Guldhorn fra Gallehus i Sønderjylland (hvoraf dog kun det ene bærer Runeindskrift) til samlet Værdi 17,000 Kr.; i Sønderjylland er ogsaa fundet et runebeskrevet Gulddiadem til Værdi 640 Kr., og i alle Danmarks Egne er der fundet Guldrakteater. Dette er en Art Medailloner, af Størrelse omtrent som en Tokrone (adskillige dog noget mindre, andre tildels ikke lidet større), med Billedpræg og Indskrift paa den ene Side og en Øsken foroven til at bæres i Snor eller Baand som Smykke.

De er frembragte ved et Stempel ligesom Mønter og maa altsaa antages i Reglen at være fremstillede i flere èns Exemplarer, bestemte til Salg eller Gave; af nogle af dem er der fundet flere Exemplarer, som tildels har fundet Vej til vidt forskellige Egne. Brakteatindskrifternes Tolkning er et meget vanskeligt Arbejdsfelt; de hidtil fremkomne Tolkninger viser dette klart. Stenindskrifterne har man i det hele haft bedre Held med at tolke; de fleste af dem er Mindeindskrifter over Afdøde, og ofte er Rune-stenen anbragt inde i selve Gravhøjen, henstillet tæt ved Siden af eller henlagt oven paa Gravens Stensætning, forinden Højen opdyngedes. Den første danske Stenindskrift fra denne Periode fandtes nylig i Vejle i meget fragmentarisk Tilstand. Saksens Beretning om en blekingsk Runeindskrift fra denne Tid skyldes en — som af ham selv oplyst — urigtig Tradition; derimod haves andre blekingske Runeindskrifter, som endnu ikke er endeligt tolkede.

Runeindskrifterne med den *ynge hedenske Skrift* er saa godt som alle Mindeindskrifter over Døde; men de er ingenlunde alle anbragte paa Graven eller Gravhøjen (yderst sjældent inden i denne); saadanne Mindestene kunde rejses hvorsomhelst, hvis man ikke kunde komme til at rejse dem paa Graven. I Hjærup i Skaane staar en Sten med Indskrift: „Nafne rejste denne Sten efter Toke sin Broder; han blev død vestpaa (∴ paa Englandstog)“; i Aars i Himmerland staar en Sten over en Mand, der menes at være falden ved Upsala i Sverig; hans Lig er næppe bragt til Aars, og i hvert Fald kan det ikke være baade her og i Skaane, hvor endnu 1 eller 2 Runestene er rejste over den samme Mand.

Det er jo ikke meget, der kan blive Lejlighed til at sige i en Gravskrift; ogsaa de Mindeindskrifter, der ikke er egentlige Gravskrifter, oplyser kun ganske kort — som ovenstaaende Exempel viser — Grunden til, at den Døde ikke ligger begravet der, hvor Runestenen staar, hvis de da i det hele omtaler dette Forhold; men deres Tekst er ikke iøvrigt fyldigere eller anderledes formet end Gravskrifternes. Disse indeholder som Regel kun en enkelt

Sætning, der plejer at begynde med den Mands Navn, der har rejst Stenen, og derpaa efter Ordene „rejste Sten“ eller „gjorde dette Gravminde“ nævner Navnet paa den Person, efter hvem Stenen er rejst, hvorefter der sædvanlig følger en Angivelse af, i hvad Forhold den Døde stod til den, der har rejst Stenen (Broder, Fader, Stedfader, Svigersøn, Hirdmand, Vaabenfælle o. desl.), langt sjældnere en Angivelse af den Dødes almindelige Stilling („Gode“ ☉: Tempelpræst, „Hjemfælle“ ☉: Hirdmand hos Konge eller Jarl, „Skipper“ ☉: Skibsfører, „Styrmand“ o. s. fr.). Ikke sjældent tilføjes i Hosstilling et rosende Ord om den Afdøde. Berømt er Gorm den gamles Gravskrift i Jelling over Dronning Thyre: „Gorm Konge gjorde dette Gravminde efter Thyre sin Kone, Danmarks „Bod“ (=Frelse eller Pryd)“; af samme Type er den bornholmske Runesten Vester Marie VI: „Asvalde rejste Sten denne efter Alfar Broder sin, en god Dreng (☉: Kriger, Kammerat).“

Et Mindretal af Indskrifterne indeholder en henførende eller selvstændig *Tillægssætning*, sjældent flere, i Reglen af biografisk-personalhistorisk eller personskildrende eller ønskende eller forbydende, sjældent blot ræsonnerende og aldrig almindelig historisk Indhold. Som Eksempler tages Kong Sven Thiuskægs Gravsten over Skarde: „Sven Konge satte Sten efter Skarde sin Hjemfælle, som var faren vestpaa (☉: havde været med paa Kongens Englandstog), men nu blev død ved Hedeby“. Stenen staar den Dag i Dag tæt syd for Danevirke. Paa den skaanske Krageholm-Sten lyder Tillægssætningen: „Han var den bedste Bonde og mildest med Mad“ (jfr. „gavmild“); den Krageholm-Bonde skulde altsaa have det Lov med i Graven, at hans Hus var et godt Madsted; Stenen er sat af hans Kone og Søn. Den jyske Virring-Stens Tillægssætning lyder: „Thor vie dette Gravminde“ (Thor er den eneste hedenske Gud, der nævnes i Runeindskrifterne). Da der vel var lovfæstet Gravfred, men ikke offentlige Begravelsespladser som vore Kirkegaarde, henhørte Gravfredkrænkelser under privat Paatale; Ordensforskrifter og

Forbud, som hos os udstedes af Myndighederne og op-hænges trykte paa Kirkegaardsportene, maatte i Oldtiden, om man vilde, paaskrives hver enkelt privat Gravsten; saaledes paa den sjællandske Tryggevælde-Sten: „Den vil blive draget til Ansvar, som beskadiger eller bortfører denne Sten.“ Stenen er fra Gorm den Gamles Tid. Flere saadanne Forbudssætninger haves; i Realiteten har Ønske-sætningen om Thors Beskyttelse den samme Mening, at Gravstedet maa nyde Fred; alleroftest undlades dog Tillægssætninger af disse Arter, der jo heller ikke er synder- ligt oplysende og derfor savnes mindre.

Derimod er det beklageligt, at de ræsonnerende Tillægs-sætninger er saa overordentlig sjældne. Disse giver nemlig Indskriften stort individuelt Liv og afspejler Sider af Folke-karakteren. Paa Aalumstenen I klager en Fader, der be-graver sin Søn: „Monne dog Mænd mangan Tvedragt op-tirre“; sandsynligvis er Sønnen falden i privat Tvekvamp. Paa Rimsøstenen i Djursland, rejst af en Mand, der bl. a. har mistet sin Hustru, er tilføjet med bagvendt Skrift: „Døden beskikker det værst for Maagen;“ „Maag“ beteg- ner gift Mand i Forholdet til Hustruens Slægtninge, og Meningen er, at en Mand, der ved Giftermaal er bleven Maag, men ikke Fader, er særlig ugunstig stillet efter Arvelovgivning. Barnløse Ægtefolk kunde nemlig ikke den Gang som nu indsætte hinanden til Universalarving; den førstafgaaende Ægtefælles Slægtninge tog Halvdelen af Fællesboet, og da Kvinder ellers ikke havde Ligeret med Mænd i Arveforhold, blev den barnløse Ægtemand virkelig særlig haardt ramt ved Dødsboskifte, naar han var Maag, 卍 havde Slægtninge af Hustruen i Live.

Disse Tillægssætninger giver altsaa i Forening et Billede af den almindelige Befolknings fredelige og paa det prak- tiske rettede Tænkemaade. Anderledes klinger Tonen i Jomsvikingernes faste Krigerkorps, „Drengene i Joms Ed“, som de kaldes paa Sjællestenen med et Udtryk, der be- kræfter Sagaernes Beretning om deres ejendommelige Sær- stilling. Paa en Gravskrift i Skaane over en i Upsalalaget

(Slaget paa „Fyrisvold“) falden Jomsviking lyder Tillægs-
sætningen i ægte krigersk Aand:

Han flyed ej
ved Upsal,
men vog (∴ slog ned for Fode),
mens han Vaaben havde.

Historiske Oplysninger giver Runeindskrifterne kun — som omtalt —, saavidt Gravskriffthorven tillader. Men hvad der findes af saadanne Oplysninger i disse Indskrifter fra Samtiden, er naturligvis historiske Bevismidler af allerførste Rang. Gorms Runesten over Thyre er tilstrækkelig til at bevise, at Thyre døde før Gorm, skønt de flere Aarhundreder senere levende Skribenter siger det modsatte. Harald Gormsøns Runesten over Gorm og Thyre, hvori han betegner sig selv som „den Harald, der gjorde Danerne kristne“, er alene tilstrækkelig til at bevise, at Harald efterlod Danmark som kristnet Land, skønt Saxo siger anderledes. Den nylig delvis genfundne Landerupsten viser, saavidt dens Indskrift kendes, at Olaf Trygvesøns Dronning Thyre, Harald Gormsøns Datter, ikke, som en mindre paalidelig islandsk Saga beretter, sultede sig ihjel og døde 9 Dage efter Svolderslaget, men har levet i Enkestand nogen Tid i Danmark. Forskellige Runeindskrifter viser fremdeles, at det berømte Broderpar, Gorms og Thyres Sønner, Harald og Knud, ikke var deres Forældres eneste Børn; der var en tredje Broder *Toke*, som faldt i Slaget ved Upsala og synes at have haft Herse-Rang under Jomsvikingekorpsets Jarl Styrbjørn. Endelig godtgør de sønderjyske Vedelspang-Indskrifter Rigtigheden af Kong Svend Estridsens Meddelelse til Adam af Bremen om en svensk Slægt, der før Gorm den Gamle havde Herredømmet i det mindste i en Del af Danmark; begge Indskrifter, der er satte over Sigtryg, Gnupas Søn, er sikkert hedenske og har intet at gøre med den kristnede Gnupa, der forekommer en Menneskealder senere i Frisland. Sigtryg var ifølge Adam den sidste Regent af denne svenske Slægt; Riget blev frataget ham,

saa at han ikke døde som Konge; Runeindskrifterne svarer nøje til denne Beretning.

Gennem Runeindskrifter erfare vi, at Harald Gormsøns Hustru hed *Tove*, det senere saa romantisk besungne Kvinde navn, og vi faar at vide, at han kaldtes eller kunde kaldes „Harald den gode“; denne Betegnelse anvendes uden videre i en Runeindskrift og maa altsaa have kunnet lade sig høre i Samtiden; Øhlenschläger skildrer jo denne Konge noget anderledes (i „Palnatoke“). Samtidige eller nær eftertidige uden- og indenlandske Kilder skildrer ham i hvert Fald som en betydelig og krafftfuld Personlighed af høj Intelligens og foretrækkende Aandens for Haandens Midler.

— Skellet imellem denne Periode og den følgende sættes hensigtsmæssigst ved det Tidspunkt, da den kristelige Rune skrift er fuldt udviklet; samtidig viser sig nemlig en ret væsentlig Forandring i Sproget, som der dog ikke her kan gøres nærmere Rede for. Antallet af Runeindskrifter i Danmark fra den *kristelige Runeskrifts Periode* er ikke stort; kun Halvdelen af dem er Stenindskrifter, og af disse er atter kun Halvdelen Mindeindskrifter over Døde; disse findes paa regelmæssigt tilhuggede flade, liggende Ligsten. Den interessanteste af denne Periodes Indskrifter bærer *Absalons* Navn; den findes ved Aasum Kirke i Skaane: „Krist Marias Søn hjælpe dem, der gjorde denne Kirke, Absalon Ærkebiskop og Esbiorn Mule.“

— I *Thy* findes ialt 6 Runestene, nemlig 3 fra den yngre hedenske Periode og 3 fra den kristne Periode. De tre førstnævnte er ¹⁾ den lille Runesten i Vang Kirkes Vaabenhus (Hundborg Herred), som allerede Ole Worm kendte, da han i 1643 udgav sine „Danske Mindesmærker“ paa Latin, men som ved en Række Fejltagelser og den uheldige Form for Samarbejde mellem Worm og hans Tegner Jonas Schonvig blev forvekslet med en anden Runesten og i det nævnte Værk optræder i næsten ukendelig Skikkelse under det iøvrigt rigtige Navn *Tvordrupstenen*; ²⁾ *Flarupstenen* i Ydby Sogn i Refs Herred, som kort efter Worms Tid var almindelig kendt, men siden Slutningen af det 18de Aarhundrede har været borte fra sin Plads;

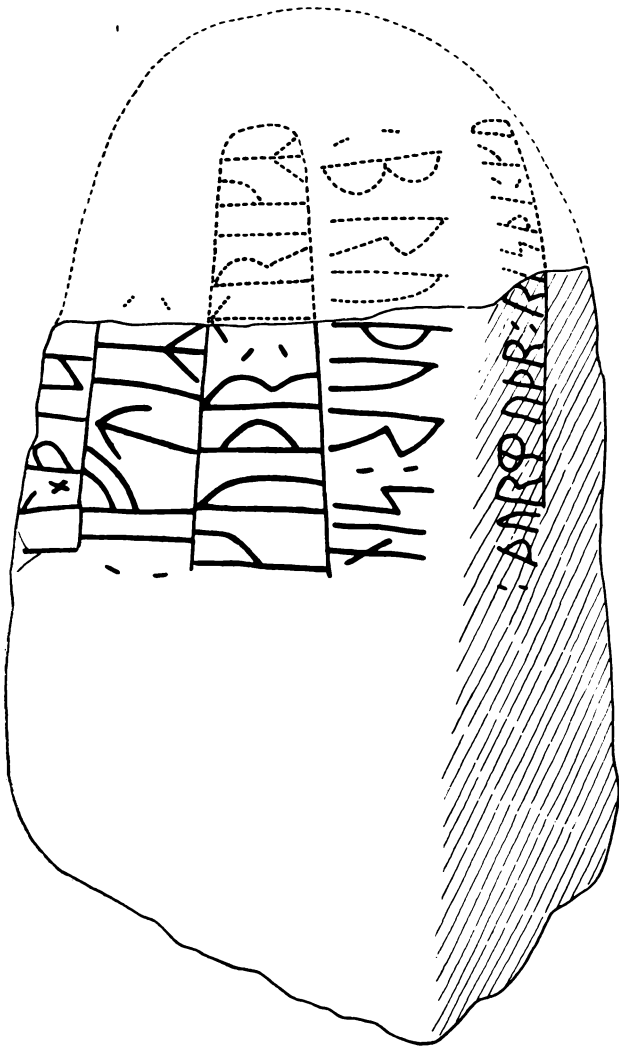
den skal ligge som Grundsten under Gettrup Skole; ³⁾ *Hurupstenen* i Refs Herred, fundet 1910, hvorom nærmere nedenfor. — De tre fra den kristne Periode er ¹⁾ Ligstenen i *Thisted* over Tord Amdisson, ²⁾ Sokkelindskriften fra *Søndbjerg Kirke* paa Thyholm, fundet 1909, og ³⁾ Døbefonten i *Skyum*, Hassing Herred.

De to sidste Aar har, som det ses, væsentligt forandret Billedet af Thys Deltagelse i Runestenskulturen. Særlig er Fundet af den store og smukke Hurupsten af Betydning; de to tidligere kendte thy'ske Runesten fra samme Periode er begge smaa og af enestaaende — skønt indbyrdes højst forskellig — Form, saa at tilfældige Indflydelser kunde formodes. Nu derimod staar det fast som en sikker Kendsgerning, at den Runestensarmod, der præger hele Vestjylland syd for Limfjorden, ikke har udstrakt sig til Thy, men at denne Landsdel har deltaget i Runestenskulturen jævnbyrdigt med andre danske Landsdele, naar undtages de enkelte i denne Henseende særlig fremragende Egne.

Af de 6 Runestene i Thy findes 3 i Wimmers „De danske Runemindesmærker“, nemlig Tvordrupstenen i 2det Bind S. 181—84, Thistedstenen i 4de Bind S. 49—53, Skyumfonten sammesteds S. 90, 92; Flarupstenen findes omtalt i Erik Pontoppidans paa Latin skrevne „*Marmora Danica*“, 2det Bind, udkommet 1741, Side 349. Søndbjerg-Indskriften er endnu intetsteds offentlig omtalt, ikke engang, saavidt vides, i Pressen; den lyder *iakob rula skialm gurthæ ubæni . . . . . ibi okulus*, men er kun et Brudstykke, der synes kun at udgøre en Brøkdelt af den oprindelige Indskrift; Indholdet synes at nævne Kirkens Bygherre (dog næppe Søndbjerg Kirkes) og derefter at tilføje en latinsk Sentens eller Skriftsted (1. Kong. 9, 3?).

Hurupindskriften skal i de følgende Linjer omtales noget nærmere; tidligere er kun korte Meddelelser om Fundet og Tydningen fremkomne i Dagspressen.

Da Hurup Kirkegaard i Efteraaret 1910 skulde forsynes med et Ligkapel, hvis ydre Gavlv ønskedes sat i Yderlinjen af det svære Kirkegaardsdige, borttryddedes derfor dette paa en Strækning af ca. 12 Alen, en højst ubetydelig Del

1 : 11,333.

Hurupindskriften fuldstændig, undtagen den afdødes Navn. Den bevarede Del kalkeret efter Fotografi, taget af Læge Kjær; Kantsiden ses i stærk Forkortning. Til videnskabelig Brug maa Originalfotografierne og Detailmaalingen anvendes.

af Digets hele Længde. I denne lille Udbrydning laa et stort Runestensbrudstykke gemt nederst i Diget nær Jordsmønnet. Det skulde som de andre ved Rydningen fremdragne Sten være bortført og anvendt ved Høfdebygning i Vesterhavet -- da bemærkedes Runerne i Tide, Torsdag 27de Oktober. Først saa Arbejdsmand *Anton Nielsen* Skriftegnene og henledte den tilstedeværende, nu afdøde Landstingsmand *L. Kristensens* Opmærksomhed paa dem; ved en tilfældig Besøgende paa Kirkegaarden, Isenkræmmer *Selmer*, bragtes Bud til Læge *V. Kjær* i Hurup, Medlem af Historisk Samfunds Bestyrelse, der efter at have overbevist sig om, at Skriftegnene var Runer, skriftlig underrettede Nationalmusæet og telegrafisk Ritzaus Bureau.

En Undersøgelse, jeg Tredjedagen efter foretog paa Stedet, gav i det væsentlige følgende Resultater*):

Hurupfragmentets Materiale er lysgraa Granit med til dels stærkt fremtrædende Kvartsindhold; Stenen synes iskuret, men vistnok tillige kunstigt efterglattet. Fragmentet er af tresidet Form og har Indskrift paa de to Sider, hvoraf den ene foroven er en ret smal Kantside, forneden derimod tiltagende i Bredde til næsten samme Maksimum som Hovedindskriftsiden. Det er den oprindelige Runestens nedre Del, fra Foden indtil antagelig godt over Midten, der er bevaret, men da Runerne har været anbragt øverst paa Stenen fra Toppen indtil antagelig lidt under Midten, er Brudet gaaet forholdsvis stærkt ud over Indskriften, hvoraf kun den nedre Del omkring Stenens Midte er bevaret. Da Indskriftlinjerne staar opret efter Stenens Længde, er de alle blevet klippet over ved Brudet; i en enkelt af dem har der dog næppe staaet mere end vi nu ser. Hovedindskriftsiden har 4 Tekstlinjer; Brudet, der er sket uden Benyttelse af Kiler og muligvis uforsætlig, gaar fra et Punkt paa denne Sides højre Kant (til venstre for Beskueren) tværs over til

---

*) Ved Undersøgelsen, der fandt Sted fra Kl. 7 Morgen til 3 Eftermiddag, tog jeg 253 Detailmaal af Stenen og Indskriften. En fuldstændig Detailbehandling af Fundet er færdig fra min Haand; til denne henvises her engang for alle.

venstre, noget stigende opad mod den tilstødende Kantside og atter stigende tværs over dennes enkelte Indskriftlinje indtil Sidens venstre Kant; fra dette Punkt til Foden haves Fragmentets største Længde, 1190 mm ($45\frac{1}{2}$ “). Bredden af Hovedindskriftfladen er ved Indskriftens Begyndelse forneden 665 mm ($25\frac{1}{2}$ “), af Kantsiden længere nede, hvor Maksimum er, 615 mm ($23\frac{1}{2}$ “).

Indskriftlinjen paa Kantsiden, der ikke omgives af Rammestreger, men tildels har Fodstreg, indeholder Indskriftens Begyndelse; den bevarede Del af Linjen har en Længde af 500 (dette og alle følgende Maal er i Millimeter); herfra springer Indskriften over til Linjen yderst til højre paa Hovedindskriftsiden; ogsaa denne har kun Fodstreg; Længden er 320 indtil Brudlinjen. Runerne er her betydeligt mindre end i den øvrige Del af Indskriften. Derefter kommer Linjen ved Siden af; den er 340 lang; derefter Linjen yderst til venstre, hvis Længde er 350; Runerne skal her læses ovenfra nedad, i alle de andre Linjer nedefra opad. Endelig slutter Indskriften med den Linje, der staar mellem denne og den foregaaende. Yderlinjen til venstre har ligesom den til højre ingen Topstreg.

Yderlinjen til højre har næppe indeholdt flere Bogstaver end Fragmentet viser; af denne Grund og fordi Yderlinjen til venstre er stillet modsat de andre, er Fragmentets Tekst sammenhængende paa to Steder, hvor det ellers ikke var at vente.

De Bogstaver, der ses paa Fragmentet, er i latinsk Skrift ialt disse:

thurmuthr ri . . . . . | ml this | iftir . . . . . thur sin |
kuthr t . . .

Som det ses, er Meningen afbrudt paa tre Steder, der altsaa maa udfyldes ved Formodning. Stilen i denne Art Indskriftsætninger er imidlertid saa ensartet, at vi med Sandsynlighed kan udfylde alt det manglende paa to af Stederne og paa det tredje en Del deraf.

Indskriftteksten bliver herefter følgende:

*thurmuthr risthi kuml this iftiR . . . . bruthur sin,
kuthr trikr*

Dette er i nydansk Sprogform:

„Thormod rejste dette Gravminde efter . . . . . Broder sin,
en god Dreng (☉: Kriger).“

Vi har altsaa her en Indskrift i den sædvanlige Form, uden Tillægssætning, men med et rosende Ord om den afdøde føjet til den simple Nævnelse af, hvem der har rejst Mindesmærket og efter hvem det er rejst. Denne sidste Persons Navn er det eneste Ord af Indskriften, som ikke direkte eller indirekte kan udfindes efter Fragmentet. Dette indeholder ikke det mindste Spor af Navnet, og det er umuligt ad anden Vej at slutte sig til det, saa meget mere som det overhovedet er første Gang, at Navnet *Thormod* læses paa en Runesten, saa at vi ikke kan sætte hans Navn i Forbindelse med andre kendte Navne fra denne Tid.

Thormod er imidlertid et godt gammelt dansk Navn. I Dødebogen fra Lund i Skaane nævnes under 5. August en Lægbroder *Thormoth*; en anden *Thormoth* nævnes sammesteds under 14. November; disse Navne genfindes under de samme Dage i Gavebogen fra Lund, hvori tillige under 26. April nævnes en *Thormodus Kræmbere* og under 10. Maj en tjenende Broder *Thormoth*. Ogsaa i Næstved-kalendariet møder vi en Lægbroder *Thormoth* og fremdeles under 17. Februar og 3. December to tjenende Brødre af samme Navn. Endnu 1326 nævnes i Aarhusbogen en *Thormoth Splithaff*; iøvrigt bliver Navnet paa mellemdansk Sprogtrin til *Tormeth*, i hvilken Form vi finder det i Dødebogen fra Løgumkloster i Sønderjylland under 12. Oktober; sammesteds under 30. August skrives det Tormed, men dets endelige Form er ellers *Termet*; i et Tingsvidne fra 1567 angaaende samme Kloster nævnes en *Niels Termetsen*. I den islandske Literatur er Navnet især kendt fra

den i Slaget ved Stiklestad 1030 faldne *Thormod Kolbrunarskjald*. I Normandiet faldt 943 en Hedning *Turmodus*.

Af Enkeltheder i Indskriften er iøvrigt at bemærke, at Stedordsformen *this* synes at være af meget betydelig sproglig Interesse; men den nærmere Omtale heraf maa paa dette Sted undlades. Runen *m* i *kuml* er stærkt beskadiget ved Afflisning, og Runen *i* i *this* har en uregelmæssig Tværstreg, der næppe er en Bistav.

At Indskrifttekstens Slutning er sikker — mere end det ovenanførte sidste Ord kan der ikke antages at have staaet —, er af afgørende Betydning for Bestemmelsen af den fuldstændige Indskrifts sandsynlige Skikkelse. Da Ordet *trikR* utvivlsomt har staaet i samme Linje som *kuthr*, har denne Linje altsaa strakt sig saa meget længere opefter paa Stenen, og omtrent samme Plads har i den foregaaende Linje Bogstaverne *bru* med forangaaende Skilletegn taget. I Linjen foran denne (∩: 2den Linje fra højre) skal der efter *iftiR* være Plads til Skilletegn foruden Navnet, hvorefter der kun vilde blive ca. 3 Bogstavers Plads tilovers til dette, hvis Linjen ikke var længere end de to foran nævnte Linjer. Denne Linje har altsaa rimeligvis forlænget sig yderligere opefter og højst sandsynligt gaaet i en Bue over Enden af Linjen *kuthr trikR* og forenet sig med Linjen *bruthur sin*, hvis ejendommelige Stilling, modsat Indskriftens andre Linjer, derved vilde faa en fyldestgørende Forklaring. Fragmentets Slutningslinje maa altsaa opfattes ikke som en blandt flere parallelle Linjer, men som en imellem Enderne af et buet Hovedindskriftbaand indkilet Linje, hvilket ogsaa ganske stemmer med dens Form, der er bredere forneden end foroven.

Med Hensyn til den samlede Indskrifts Anordning maa det endnu understreges, at *Indskriften begynder paa Kant-siden*, saa at Navnet paa den Person, der har rejst Stenen, ikke staaar at læse paa Hovedindskriftfladen. Ellers hvor der er flere Indskriftsider, plejer Indskriftens dekorative Ordning at svare til Tekstens sproglige Bygning, saa at Begyndelsen anbringes paa Stenens Hovedindskriftside, og

da Begyndelsesordet plejer at være Navnet paa den Person, der har rejst Stenen, er det altsaa dette Ord, Forskeren først og fremmest søger paa Hovedsiden; af og til er det tilmed udhævet paa en saa iøjnefaldende Maade — ved større og mere adskilte Runer, f. Eks. paa Runestenene Glavendrup, Vedelspang I, Jelling I —, at der ikke kan være Tvivl om, at dette Navn fremfor alt har skullet bemærkes. Paa Hurupstenen kommer derimod den dødes Navn til sin Ret, men vel at mærke uden at Indskriftstilen forandres: *tekstlig er altsaa den efterlevende, dekorativt den døde Hovedpersonen*. At Runetegneren med Forsæt har villet give den dødes Navn „en smuk Plads“ paa Stenen, ses af, at han ikke har optaget Runerne *ml this* i Hovedindskriftbaandet, der efter Tekstens Rækkefølge maatte være deres naturlige Plads, men har udsendt dem til en Ekstralinje ved Siden af, øjensynlig for at reservere den dødes Navn den mest iøjnefaldende Plads i Hovedindskriftbaandet. Gennem dette lille Indblik i Runetegnerens*) Psykologi, som Fragmentet giver, faar vi et Indtryk af den raadige Plads paa den komplette Sten, der ganske stemmer med det, vi foran vandt ad anden Vej. Det er 7--8 Bogstavers Plads, der saaledes bliver tilovers til det manglende Navn; af denne Længde kendes et større Antal olddanske Navne.

Det Tilfælde af en *Indskriftstilen modsat Indskriftanordning*, som Hurupstenen frembyder, idet den Persons Navn, der har rejst Stenen, vel formelt nævnes i Indskrifttekstens Spidse, men skrives udenfor det egentlige Indskriftplan paa en Kantside, er en *meget stor Sjældenhed*. Blandt alle vore Mindeindskrifter findes kun èt Sidestykke, den før (S. 58) nævnte Rimsøsten i Djursland. Denne er i Størrelse anseligere, end Hurupstenen kan antages at have været; iøvrigt har Hurupstenen i sin fuldstændige Skikkelse vistnok været et fuldt saa smukt Eksemplar. Det vilde

---

*) Runerne tegnedes paa Stenen af den, der foranstaltede Mindemærket, hvorefter Runemesteren indhuggede Runerne efter Fortegningen.

derfor være særdeles ønskeligt, om den manglende Del kunde komme for Dagen, ogsaa for at vi kunde faa at vide, hvad den Mand hedder, for hvem Thormod har rejst dette smukke Mindesmærke og hvis Navn han just med særlig Omsigt har villet fremhæve.*)

---

*) Til Tidsbestemmelsen af Indskriften i dens nu kendte Skikkelse kan nævnes, at Udtrykket »en god Dreng« forekommer første Gang (blandt de historiske Runestene) paa Hedebystenen fra Aar 995.

(Senere Tilføjelse.) Laur. Weibulls nu offentliggjorte Paa-stande, at Hedebystenens Datering er usikker, at Jomsvikingerne har haft Hjemsted i Danmark, saa at Begreberne »Jomsborg« og »Jomsvikingerne« forsaavidt maa bortfalde, at »Fyrsvoldslaget« var en upolitisk Afvisning af en tilfældig, ikke-dansk Vikingefloks Strandhug, m. m., er allerede foreløbig modsagte fra anden Side; W. synes t. Eks. ikke at kende Sjællestenen.

Peder Nielsen Mollerup til Vestervig Kloster.

En Kriminalhistorie fra 1724

af

Cand. theol. Jørgen Lundbye.

Den rejsende, der en kort Stund er standset ved Gravmælerne i Vestervig Kirke, vil næppe have ænset Navnet Peder Mollerup paa en af Ligstenene derinde; det forsvinder helt i det historiske Gys, hvori Middelalderluften om Liden Kirsten og Prins Buris' Grave har hensat Beskueren og ligesom tryllebundet hans Tanker. En Vestervig Klosters Herremand uden romantisk Udsmykning kan selvfølgelig ikke konkurrere som et mere tilfældigt Nummer i Kataloger over for det nævnte elskende Par. — Mollerup er som historisk Person for ny, for lidt kendt til at interessere andre end Slægten og kanske enkelte af Egnens Beboere. En stedlig Overlevering om ham møder man ikke. Hans Støv hviler i Korets søndre Side, hvor Gaardens Ejere havde deres forhen aabne Begravelse. I denne hviler blandt andre Hr. Joachim Irgens til Vestervig Kloster. Han købte Godset 1661 af Kronen; hidtil havde det siden Reformationen været et kgl. Len. Irgens døde 1678. Her ligger fremdeles hans Hustru Cornelia Bichers, deres Søn Gerhard Irgens, død 1698, 32 Aar gl.; dernæst Kammer-Assessor Peder Nielsen Mollerup til Vestervig Kloster, død 1737, 86 Aar gl.; hans Hustru Mette Laasby, død 1750; Hedevig Sabina von Pretzlen, Oberst Jens Mollerups første Frue, død 1735, og hans anden Frue Anne Margrete Lautrup, død 1746.

Lige over for Prædikestolen er opsat et Epitaphium af Billedhuggerarbejde over Provst og Sognepræst i Vester-

vig Magister Peder Goische, som døde 1723, 52 Aar gl., og hans tvende Hustruer Maren Olufsdatter Hosum og Bodil Margrete Rosenstand. Paa en af Kirkens Piller ses en Major Grevenkops Vaaben.*)

Flere af disse Personer var Baggrundsskikkelser i et uhyggeligt Optrin, der bragte Hovedmanden fra Anklagebænken til Tiggerstaven.

Hollænderen Joachim Irgens og Oberst Mollerup skal kun nævnes her, fordi disse to Mænd, den ene efter den anden, begyndte og fuldendte Nedbrydelsen af St. Thøgers Kirke, en af Landets allerældste og interessanteste Kirker og derved skilte Thy af med dets bedste historiske Mindesmærke.

Irgens nedbrød det gamle Kloster og opførte paa Fundamenterne et Herresæde i italiensk Stil; han skaffede sig Stenene dertil ved at nedbryde St. Thøgers Kirkes Mure. 1752 fuldendte Oberst Mollerup Ødelæggelsesværket ved at lade Pladsen, hvorpaa Kirken havde staaet, rydde; han fandt da en Grundvold af hugne Kampestenene, 4 Fod høj, af hvilke han lod opføre et Hus paa Gaarden i to Etager.**)

Det var en Vandalisme i Datidens Herremænds Stil, men derfor ikke mindre skændig. Dengang kendtes ikke Straffe for Forgribelse paa nationale Mindesmærker. Men senere Slægter har dømt den. Bygningerne af de ranede Kirkesten blev fuldstændig nedrevne 1840.

Peder Nielsen Mollerup blev født den 17. November 1651 i Moldrup By, Skanderborg Amt, hvor han ejede en Gaard.***)

Joachim Irgens bortforpagtede Vestervig Kloster til Mollerup, som købte hele Godset af Irgens Enke†), Fru Cornelia Blichers i 1698. Omtrent ved samme Tid ægtede Mollerup Mette Jensdatter Laasby, f. den 24. Januar 1676 i Aarhus, Datter af Borgmester Jens Laasby smst. En Søn af dem omtaler, at de i deres Ægteskab paa Vestervig

*) Pontoppidan: Danske Atlas V. 475.

***) Samme V. 477.

***) Biographica Danica II. Manuskript ved Johan Moldrup.

†) Trap: Danmark.

fik 14 Børn; en Datter Cornelia blev gift med Regimentskvartermester Rothe i Randers; en anden Datter blev gift med Sognepræst i Vestervig Hr. Anders Winding. 2 af Sønnenne blev Officerer; den ældste af disse Jens M. blev senere Ejer af Godset; den yngre Johan M. blev Chef for et Kompagni paa Biellerup Ladegaard, St. Mortens østre Landdistrikt, Støvring Herred, og ægtede 1737, 27 Aar gl., Chatarina Elisabeth de la Mare fra Vejle.*)

Til Vestervig Kloster hørte en Del Bøndergods og forskellige Rettigheder. Nordmanden Arennt Berntsen skriver i 1656 derom følgende:

„Oc endog Wæstervig er et forneme stort Lehn, saa alligevel eftersom det stetze hafver vorrit it Closter, til hvilket (ligesom oc til de andere Clostere) intet Ting eller Herrit haffver svaret, des Gods ocsaa udi underskeedlige Herreder vist er adsprid, haffver af Alders (Tid) alle Herrederne i Ty med Tingenis Høyhed fuld(t) Ørum Slot oc Lehn, hvortil de endnu svare.“**)

De meget betydelige Indtægter af Bøndergodset, der var tillagt Vestervig Kloster, var imidlertid ikke tilstrækkelige for Assessor Møllerup. Forhørsprotokollen og Dommen over ham i den Sag, der her skal fremstilles, viser os M. som en meget bjergsom Mand, ringeagtende Love og Fæstebreve, opfindsom, naar det gjaldt om at indvinde nye Indtægtskilder.

Ikke alene lod han Fæstebønderne betale større Afgift og Landgilde, end han med fuld Ret kunde forlange; men han fratog endog nogle af dem Stykker af deres Jorder og Ejendomme og forlangte endda samme Afgift som før. Fiskeriet i Havet og paa Fjorden paalagde han Afgifter, som ikke før var kendt, og som han savnede enhver Adkomst til. Altsaa, som man ser, en finere Form for Røveri! Selv Agger Kirke blev for ham et Middel til Pengeafpresning;

---

*) Biograf. Dan., anførte Skrift.

***) Arennt Berntsen: Danmark oc Norges Frugtbar Herlighed, p, 164.

Loven tillod bestemt Betaling for Ringning med Klokken, for Lys og for Jord paa Kirkegaarden. Mollerup satte Taksterne op!

Det Billede af Mollerup, der rejser sig ud af en Kriminalproces' Akter, bliver naturligt mørkt og ensidigt. Barsk og brutal staar han for os i første Linje; en ægte Lovbryder og Bondeplager var han, om endog de gulnede Blade ved at fortælle om hans Hjælpsomhed og Godgørenhed.

En Karakteristik af ham kan ikke tegnes ud af det forhaandenværende Materiale. Kun det skal siges, at bare sort var Mollerup selvfølgelig ikke.

Anledningen til den Kriminalhistorie, hvori Mollerup nærmest ved Vanvare blev Hovedpersonen, fandt Sted i Røn By ved Vesterhavet, der i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede var ret talrig befolket; Røn hørte til Agger Sogn. Thy var dengang endnu landfast med Harsyssel og strakte sig mange Hundrede Fod længere ud i Havet. I Beskrivelser om Thyland fra de Tider læser man følgende:

»Ty er it Land 8 Mile langt oc 2 Mile bredt imellem Westerhaff oc Limfiord. I Norden er det landfast med Hanherrit oc Wendsyssel, men i Synden mod Harsyssel udskyder det en Arm eller it smal Stycke Land, som i Bredden neppeligen for 1 Fierding Weigs oc i lengden for $\frac{1}{2}$ Mil kand være at regne: Hvilcken smale Strimmel eller Jordsmon gjør samme Egn sammenhængig med Harsyssel.“*)

Paa denne Ottendedel $\square$ Mil maa vi søge Røn. Byens Befolkning var Fiskere.

Dér gik i Aaret 1722 en vanfør Fisker Niels Poulsen, Byens Skræk. Han var fordrucken, ondskabsfuld og hævn-gerrig. En Snes Aar tidligere var han bleven lemlæstet ved Havet og laa 3 Aar under Badskærs Haand i Lemvig; da han kom op, maatte han gaa med Stok og var lam paa

*) Arennt Berntsen: anførte Skrift p. 164.

det ene Ben for Resten af hans Levetid. Alligevel gjorde han sin Tur med paa Havet og var dygtig til sit Fiskeri. Men naar han var fuld, vilde han gøre Ulykker. Han gik gerne med et Par Knive. En Dag først i April kom han ned til Fjorden, hvor alle Byfolkene var ved „at drage Bord“; han søgte 2 af sine Lavsmænd, Jep Ovesen og Peder Nielsen, og sagde, at han vilde myrde dem, som de gik mellem Byfolkene, og det skulde ske „inden i Morgen Aften“, og saa vilde han sætte Ild paa Byen og brænde den af. Ved Juletider opfordrede han Maren Pedersdatter til at tilsige alle hans Lavsmænds Koner, at de skulde lave Kiste og Lagener til deres Mænd, saasom han vilde myrde dem, inden de kom fra Havet. En anden gav han samme Besked. Lavsmændene, Fiskerne Peder Michelsen, Peder Nielsen, Jep Ovesen, Mads Poulsen, Mads Jensen og lille Peder Jacobsen, lod siden føre til Protokols, at Niels Poulsen havde truet dem samtlig paa deres Liv, og de turde ikke komme paa Havet med ham, førend de fik Kniven fra ham.

Undertiden gik han til Haandgribeligheder. Først paa Vinteren (1721—1722) var han en Aften kommet til Christen Madsens Enkes Hus, efter at hendes Dør var lukket, og vilde ind. Sønnen Christen Christensen og de to Mænd Peter Andersen og Niels Christensen var til Stede i Huset, og dog turde de ikke lukke ham ind. Niels Poulsen tog da en stor Sten med begge Hænder og tærskede løs paa Døren, indtil den gik i Stykker. — Der blev ofte klaget over ham til Provst Goische, som gjorde sig megen Umage med „at refse, underviise og formane ham“, men til ingen Nytte; tilsidst blev han vist bort fra Skriftestolen uden Afløsning.

Hans Ufærd og onde Mund bragte ham paa Kant med Loven. Den 1. December 1721 faldt der ved Vestervig Birketing følgende Dom over ham:

„Eftersom Niels Poulsen af Røn befindes at være lovligen indkaldet imod Beskyldning og Klage for sine forøvede Mishandlinger baade udi Ord og Gierninger

i adskiellige Maader, og hand efter Opsættelsens Tider indtet har kundet benægte eller ført nogen Contraveiis, som hand har beraabt sig paa, saa viides ej rettere at kiende, end ermeldte Niels Poulsen, formedelst han ej aleene udi Villads Jensens Huus har udslaget hans Vinduer og skieldet ham for Skielm, bør for Vinduet at betale 2 Mk. og for slig ubeviislig Skielden at bøde sin Halsbøde, som er trende 40 Lod Sølf og for den Skielden at gøre Villads Jensen tilbørlig Afbigt paa Vestervig Bierketing, eller hvorsomhelst velbaarne Herskabet det befaller, og eftersom hand har truet sine Naboer der i Byen med Mord og Brand, da bør hand derfor at sætte Borgen eller self borge for sig i Fengsel, efter bemeldte velbyrdige Husbundens got Befindende til Stadfæstelse under min Haand og Signete.

Actum ut supra

Morten Christensen,
Birkefoged.“*)

Assessor Mollerup, der var hans Husbonde, lod ikke Dommen udføre straks. Han ventede, at Niels Poulsen skulde forbedre sig. Det skete dog ikke. Den 18. Decbr. kom der en Klage over ham fra Birkefoged Jens Pedersen paa Ryssensteen. Mollerup lod da Dommen oplæse til Fængsel for Niels Poulsen; men stillede paany Sagen i Bero, saa at Niels Poulsen fik Lejlighed til at øve Raahed endnu engang mod sin Hustru, hvem han ofte havde pryglet og rendt efter med Kniv og Økse, og jaget hende ud i Byen, „saa hun maatte sidde i deres Kiørhuse og Udhuse Nætterne over.“ Nogen Tid efter Nytaar havde Hustruen barslet, „og fjerde Nat efter dref hand hende af hendis Seng, med Barnet i Armen, at hun skulde tænde ham et Lius, og naar hun hafde tændt det og kom i Seng igien, saa spøttede og blæste hand det ud trende Gange, og hun maatte op og tænde det igjen, dog hand hafde intet at bruge det til. Berettet og hun (∴: Konens Moder)

---

*) Kallske Samling, Folio 171, p. 318.

hafde brygget en Tønde Øl til hendis Barsel, saa hende til Fortræd tog hand Tappen af Tønden, kaste dend i Sengen og lod Øllet løbe paa Jorden, hvilket hans Kone Apollone selver tilstod.“*)

Der er meget, der tyder paa, at Niels Poulsen var sindssyg. I vor Tid vilde en saadan som farlig for sine Omgivelser sandsynligvis blive anbragt af det offentlige paa en Sindssygeanstalt. Dengang maatte Folk trækkes med saadanne Individuer, indtil en skønne Dag deres egne Volds-handlinger gjorde en brat Ende paa deres Bedrifter. Det siger sig selv, at ogsaa Niels Poulsen blev sin egen Ulykke. Derimod skyldes det nærmest en Tilfældighed, at hans Død tildelte ham Præget af et Offer for en vilkaarlig og tyrannisk Herremandsrettergang.

Kort efter den ovenfor skildrede Medfart, han gav sin syge Hustru, øvede Niels Poulsen et raat Overfald paa en værgeløs Kvinde. Om Begivenheden afgav den overfaldne Margrethe Jensdatter af Røn, Peder Nielsens Hustru, for den senere nedsatte Kommissionsdomstol følgende Forklaring:

„Saa fremkom Margrethe Jensdatter af Røn,*) som berettede saaledes, som følger, at en Torsdag, som de var ved Stranden at fiske, kom Niels Poulsen af Øster og lagde sig ned paa fire og klappede sig paa sin Rumpe, og da var hand et halvt Bøsseskud fra hende og fem andre, som med hende var paa Stranden; saa rejste hand sig op igien og kom af Østen ned til Baaden og gik til Else Christensdatter, som stod ved Stranden, og traade hendes Fisker-Kube i Støcker, gik saa fra hende til Maren Pedersdatter og tog fat paa hendes Fiske-Kubbe og vilde ligeledis traadet den i Støcker; da bad hun ham og sagde: Nej, Far lille, lad dend være, saa sprang hand derfra til Vidnets Kubbe, og dend Gang han tog fat derpaa, som var nogen fisk udi, og hun

*) Af Vidneførselen i Røn, 4. Maj 1722, jfr. anf. Skr. p. 304 fl.

**) Med hendes Vidnesbyrd stemmer Fisker Mads Poulsens; han tilføjer, at N. P. kom drukken ned til Stranden, og at han bar en »Torn-Kiep, formedelst hand lammede«. p. 174.

siuntes, det var Synd, hand skulde træde paa Fiskene, tog hun fat paa Kubben med hannem, og hand halte ved dens ene Side med sin eene Haand, og Vidnet ved dend anden Side med baade Hænder, og saa slog Niels Poulsen med dend anden Haand og slog til Vidnet paa hendes venstre Side og paa hendes Skuldre nogle Slag med en Kiep, som han hafde i Haanden, som hun icke kunde erindre, hvor mange var, og da hun fornam, det svej, slap hun Kubben, og saa tog Niels Poulsen Vidnet i hendes Hals og Strubbe og slog hende imod Jorden, at hun snart var bleven borte i det samme, og dend Gang hun fik hendis Aande til hende igien, laae hun og skrabte i Jorden med hendes Hænder og bad de andre hosstaaende reede sig; kom saa Niels Poulsen til hende igien og slog hende atter i sin venstre Side, som hun ej kunde erindre enten var med Kiep eller icke, som de andre Vidner bedst kunde forklare og fick hun da og nogle Slag og tillige sparkede med sine Fødder, da hun laa paa Jorden;*) saa kom Peder Michelsens Kone, Maren Pedersdatter og en anden Kone ved Naufn Sidsel Lauritsdatter og hialp hende op, saasom hun ej kunde rejse sig self, og Maren Pedersdatter fuldte hinder paa Hjemvejen, til hendis Mand kom imod dennem og Sidsel Lauritsdatter tilligemed hindis Mand fuldte hinde hiem og hialp hende i Senge, maatte saa Vidnet legge i Sengs i fire Ugger og stedse ligge paa sin Ryg af Aarsage, hun var saa forslagen, hun ej kunde legge paa nogle af hendis Sider, saa gik hendis Mand til Hyum Præstegaard og fick tvende Plastre at lægge paa sine Sider og Draaber og Drick at indtage, hvoraf hun kom sig noget, som skeede paa fjerde Ugge efter hun var slagen, det hun ej rettere kunde erindre, og saa fandt hun Forbedring og kunde vende sig i Sengen; men anden Dagen efter hun var slagen, var hindis Mand paa Vestervig og klagede over N. P.s Medfart imod hende, og da fick

---

*) Da han havde mishandlet Konen, raabte han: Haf nu det, din gulle Teve. — Anf. Skr. p. 181.

hand hjem med sig baade Drick og Smørrelse, som hun brugte, hvoraf hun fandt ingen Hielp saa snart, førend hun fick det fra Hyum Præstegaard, og ellers beklagede Vidnet, hun var en Stømper de Dage, hun levede, over samme Niels Poulsens Medhandling endog der var ingen Huul i hendes Side, mens hun mente at være forstødt inden i sig, saasom hun icke kunde taale at fortære Melck eller tilreed Mad, men Fisk, Kiød og tør Mad kunde hun spise lidet af om Dagen, dog ikke Tiendeparten saa meget som tilforn, og saa snart Middagen er forbi, maa hun til Sengs om Eftermiddagen. — Og berettede efter Spørgsmaal af Commissionen, at hun icke blev siufnet, efter at hun hafde bekommet bemeldte Slag og medfart, hvilket hendes Udsiggende Margrete Jensdatter erbød sig ved sin Eed at bekræfte, om det hende noget Sinde maatte blive tilladt og paalagt.“*)

To Dage efter at Overfaldet havde fundet Sted, gik Lavsmændene Peder Nielsen, den overfaldnes Mand, og Jep Ovesen til Vestervig og meldte, hvad der var sket, samt tilføjede, at hvis ikke Niels Poulsen blev drevet ud af Byen eller fængslet, saa nødtes de til at gaa fra Røn alle, da ingen vidste Livs Frist for ham.**)

Paa Mollerups Befaling kørte da ufortøvet Ridefogden Christen Pedersen og Tjeneren Niels Dyr til Røn efter Niels Poulsen, som de ogsaa traf og bragte med sig tilbage, dog uden Baand.***) En Times Tid efter Solnedgang kom de med ham. Assessor Mollerup sad inde i Stuen og skar Kviste og Knopper af et Stykke Træ. 3 fremmede Herrer var netop til Stede, Kaptejn Claus Greven-cop af Villerup, Kaptejn Smith til Lyngholm og Provst Goische. Egentlig skulde Niels Poulsen have været lagt i Jern, men de var laant ud, og Mollerup bestemte sig saa til at bruge „dend polske Bucke“ paa Greven-cops For-

*) Kallske Samling, Fol. 171 p. 165—172: Retsmødet i Viborg 14. Juni 1723.

**) Anf. Skr. p. 311.

***) p. 328.

slag.*) Han spurgte Kaptejn Smit, om han havde hørt, at nogen ved den Fængslingsmaade var kommet til Skade. Kaptejnen svarede Nej. Men Provst Goische advarede Mollerup. „Lad det Narrerie fare,“ sagde han, „hand er en gammel og stympet Mand.“**) Det nyttede dog ikke. Lidt efter red Kaptejn Smit sin Vej, og Mollerup og Greven-cop gik ud i Gaarden. Dér stod Anders Grøn, Søren Ladefoged, Mads Ladekarl m. fl. med Niels Poulsen imellem sig. Som Tilskuer stod i Køkkendøren Fadebordspigen Marie Magdalene Kampmann. Paa Mollerups Ordre begav man sig til Malekamret, hvor Niels Poulsen blev bukbundet efter Greven-cops Anvisning. Andreas Podemester fra Toustrup fortalte siden, at Mollerup kom med noget „Rye“, som nogle Gange blev lagt under Niels Poulsens Hænder og under Bindslerne, før han blev bundet. Da Hænderne var bundet sammen om Haandledene, blev han lagt paa Ryggen i Halmen og blev derpaa med Magt bøjet sammen af Søren Ladefoged, der satte sit Knæ for paa ham og tvang de sammenbundne Hænder ned over Knæerne, hvorefter det omtalte Stykke Træ blev stukket ind under Knæene og over Armene — alt dette uagtet Niels Poulsen var en stiv og vanfør Mand! Der blev nu kastet nogle Dækkener over ham, og Mollerup forlod Malekamret med de Ord: „Lig nu og sved paa det, du haver faaet, og bed Gud om Naade, at hand vil omvende dig til et bedre Levnet.“***)

Der yntedes siden om, at det gav et Knæk, da Niels Poulsen blev bundet; men om det var fra hans Ryg eller Ben eller fra de Spaaner, han laa paa, kunde man ikke sige.

I denne ynkværdige og skrækkelige Stilling laa Staklen til næste Morgen (Søndag), da Anders Grøn efter gentagen Begæring fik udvirket hans Løsladelse. Mollerup gav Ridefogden Nøglen til Malekamret, og Søren Ladefoged og Mads Ladekarl løste Niels Poulsen af de pinefulde Baand. Saa bragte de ham en Læskedrik og noget Mad. Lidt

---

*) p. 154.

**) p. 255. 253 og 246.

***) p. 157.

efter kom Degnen Jens Bøddicher (Bøcher) og Kapellanen Hr. Hendrich Birch (el. Bæck) af Bodum over til ham i Malekamret og spurgte ham, „hvordan han behagede dette Logement“; han svarede: „icke housomt.“ „Dermed foreholdt Vidnet (Jens Bøcher) ham de ham mange Gange gifne Paamindelser til Forbedring med Raad og Formaning af dette herefter at lade spørges Omvendelse, hvortil han (Niels Poulsen) svarede ganske sagte og stille Ja, og kunde Vidnet vel se, at Niels Poulsen var ikke aldeles frisk, og bad hand Vidnet, da han udragte hans egne Been, at han vilde løse hans Hosebaand, hvortil Vidnet ved Begiæring formaaede hosværende Mads Ladekarl, som var mere kyndig derom, at hand løste det.“*) Straks efter gik Jens Bøcher til Kirken for „at forrette sit Embede“. Døren blev lukket efter dem. Endnu en Nat maatte Delinquenten tilbringe i Malekammeret.

Søndag Middag rejste Mollerup til Snapsting i Viborg. Næste Morgen blev han tilset af Ridefogden og Søren Ladefoged, og førstnævnte lod da straks en Seng varme til ham, „thi hand var noget kold om Hænder og Fødder,“ hvilket ikke var underligt, da nemlig Hænderne var faldet døde ned paa ham, efter at Baandene var løst. Efter Ridefogdens Ordre bar Karlene Villads Nielsen af Randrup og Svend Andersen Niels Poulsen fra Malekamret; det var ham nemlig umuligt at gaa.

„Niels Poulsen,“ sagde Ridefogden, „nu skal I komme op i en Seng og faa varm Øl.“ „Jeg ved ikke, om jeg kan komme saa langt,“ svarede Staklen, der stønnede og gav sig, mens de bar ham.***) Da han var kommen i Seng, fik han paa Forlangende noget varmt Øl og talte saa lidt med Folkene. Lidt senere, da de kom for at se til ham, fandt de ham paa Gulvet paa en Dyne; „hand vilde ladet sit Vand, som og var tilsuene paa Gulvet. Men som hand ikke var self mægtig at komme i Sengen igien, hjalp vi ham op. Og noget derefter saa fornåm vi nok, at hand

---

*) p. 216.

**) p. 231.

ikke var ret vel, men nærmede sig til Døden, alligevel jeg hafde det ikke tænkt, saa kaldede vi Folkene til os, som var nærmest ved Haanden, og jeg gik hen at ville hente Deignen.“*)

Det var ikke fri for, at den gode Ridefoged var lidt nervøs. Da han kom ind til Degnen, udbrød han: „Broder, jeg tror, at Niels Poulsen vil himle.“ Degnen: „Da for Guds Skyld, forsøm ikke hans Salligheds Sag.“ Ridefogden: „Præsten ligger siug.“ Degnen: „Da er der nok saa mange Heste og Vogne paa Vestervig, der i en Hast kand fare til Helligsøe efter Hr. Jens.“ Ridefogden: „Vilde hand bie ham saa længe! Vil du icke være saa god at gaa ind med og se til, hvordan du ynder ham.“ Degnen svarede „Ja gierne“, og da de kom ind i Kammeret ved Porten, saa de Niels Poulsen ligge død i Sengen.**)

Dødsfaldet vakte stor Bestyrtelse. Ridefogden, som i Mollerups Fraværelse skulde tage sig af Sagen, turde ikke lade foretage lovlig Syn over den døde; han kaldte 4 af Godsets Bønder til og lod dem syne ham; det var Peder Jenssen i Seiersbøll, Svend Andersen i Randrup, Niels Lund og Niels Jenssen i Tygstrup. Synet blev da ogsaa derefter. Ridefogden tog Lagenet til Side og knappede den dødes Skjorte op ved Halsen og Haandledene! Mærkelig nok kunde han senere ikke erindre, om Mændene saa Niels Poulsen paa Ryggen; og det var jo slemt; thi man fortalte, at hans Ryg var bleven knækket under Fængslingen. Ligsynet var i hvert Fald ikke Provst Goische tilpas; han nægtede rent ud at kaste Jord paa den afdøde „inden foregaaende Syn og Dom efter Ritualen.“

Kisten blev saa hensat i aaben Grav paa Kirkegaarden, og saaledes stod den fra 17de til 23de April ved Solens Nedgang. Den Dag vendte Mollerup tilbage fra Snaps-tinget; og paa hans Befaling blev saa Graven tilkastet af Staldkarl Jens Terchelsen, Ladekarlene Peder og Mads samt Peder Røgter. Præsten og Degnen fik intet at vide

---

*) p. 331.

***) p. 219.

derom — før næste Morgen. Da fortalte en frisk Jordtue paa Stedet, hvor Niels Poulsen var nedsat, Degnen om den Mørkets Gerning, der havde fundet sin Afslutning ved Nattetide.

Birkefoged Morten Christensen forholdt sig passiv. Han var sandsynligvis tidligere Tjener hos Mollerup og derfor i Lommen paa ham.*)

Denne Begivenhed blev gjort til Genstand for en kriminel Undersøgelse. En Kommissionsdomstol blev nedsat, bestaaende af følgende Herrer: Chr. Rathlow til Gersdorfslund, Etatsraad og Jægermester; Matthias Poulsøn til Bistrup, Etatsraad og Landsdommer i Nørre Jylland; Chr. Herman Helverschou til Iirupgaard, Justitsraad; Jens Jørgensen Seerup, Justitsraad og Amtmand; Chr. Braëm, Justitsraad og Landsdommer i Jylland; Friderick Kiær til Børglum Kloster, Cancellie Raad; og endelig Thøger Reenberg til Ristrup, Landsdommer i Nørre Jylland.

Tre af disse Herrer kalder Mollerup i et af sine skriftlige Indlæg under Forhørene for „mine udmeldede trende gode Mænd“. Det var Herrerne Poulsen, Helverschou og Reenberg. Hvad der forstaas ved dette Udtryk er ikke klart, da der intet tales derom i det kongelige Commissorium. Det synes efter Udtrykket „udmeldede Mænd“ at dømme, som om Mollerup ved sær kongelig Gunst har faaet Ret til at udpege 3 af Dommerne.

Aktor var Cancellie-Assessor Lucas Kierulf.

Under Forhørene førte Mollerup en Del Vidner, som forhen var blevne forhørte ved et Forhør, der blev afholdt af Birkefoged Morten Christensen i Røn. Dette Forhørs Udsagn, ved hvilke Vidnerne var ubetinget i Mollerups Favør med en passende Nedrakning af Niels Poulsen, forlangte Assessor Kierulf afvist med den Motivering, at de var fremkomne under et ulovligt Forhør, som Mollerup havde brugt til „paa dend Døde i sin Graf at lige dend Beskiemmelse, som hand aldrig var i Live saggivet for eller nu med upartiiske kand gotgiøres til hans Paagribelses

---

*) p. 221 og 100.

Aarsag.“*) Angaaende Vidnerne paastod Kierulf, at der blandt dem var: 1. Avindsmænd; 2. Saggivere og interesserede; 3. de, som ikke kand holdes for at være efterrettelige; 4. alle villige og in summa ikke ført paa nogen Ret i dend afdødes levende Live.***) Kommissionen resolverede, at Forhøret blev „icke anderledes af Comm. andtaget end saavidt det rører om afgangne Niels Poulsens Forhold til Margrethe Pedersdatter og stemmer overens med Vidnernes personlige Udsigelse derom til Commis.“***)

Medens Forhørene skred frem, kom der en kongelig Ordre til Assessor Kierulf om at undersøge Mollerups Sag til følgende 5 Punkter:

Memorial. 1. For ongefær 2 à 3 Aar siden vare toe Aggerboekvinder paa Vestervig at gjøre Dags Gierning, hvilke kom ind i Kiøckenet eller Brøgerset, og der fandt noget Hunning, som de aad, hvorover Assessor Mollerup er bleven saa vreed, at hand ved Søren Ladefouged |: dend samme som fuldførte Executionen over dend afdøde Niels Poulsen :| skal have ladet bemeldte Quinder Misserabel prygle, saa dend eene, nemlig lille Josephs Datter paa Røn, 2 à 3 Dage derefter skal være død; dend anden lever endnu, herom haver Vidner 2 à 3 Soldater.

2. Een Aggerboe Quinde, som reede formelig til Barsel skal af bemeldte Hr. Assessor self være slaget med en Kiep eller Tyrepisk tvert over Magen, saa hun, saa snart hun kom hjem, skal have fød et døedt Foster, herom ligeledes Vidner, og er Konen levendis.

3. Peder Skippers Kone i Agger har bemeldte Hr. Assessor ladet i Halsjernet vest ved Vestervig Kirke sætte, fordi hun skiændtes noget med Peder Dyr, hans Søstersøn, ved Fisker Huset.

4. Mod en Studiosum, som prædikede i Vestervig

---

*) p. 205.

***) p. 207.

****) p. 215.

Kircke og af Prædikestoellen oplæste en kgl. Forordning, har bemeldte Assessor talt højt i Kircken og skal have sagt disse Ord: læs hvad os vedkommer deraf og lad det andet Sladder udeluches, foruden at hand under Prædichen og Guds Tieniste med høj Røst skieldte en Quinde, som kom i Kierchen og under Sangen har slaget hans egen Dreng etc.; men som det er over et Aar siden Mollerup talte til Studenteren i Kirchen, vil det observeris, at der bliver Tilladelse at vidne derom, som ellers er mod Loven.

5. Deelt mellem Bønderne i Agger Klittag, som de aarlig slaar efter hans Tilladelse, og har Agger Sogn saadant Eng og lit Aggermark, at M. derpaa aarlig kand græsse hans Øksen og Agger Sogn har Høe til deres Kreaturer, som er tvert imod M.^s førte Vidne, og Agger Sogn maa give hannem mere anseelig Græspenge aarlig end nogen troer.

Hvilke Dokumenter er læst udi Commissionen i Viborg d. 17 Aug. 1723. Producerit udi Commissionen holdt i Lemvig dend 22. Sept. 1723.*)

Paa disse Spørgsmaal findes der Svar i den i det følgende gengivne Dom; og man ser deraf, at Mollerup har gjort sig skyldig i store Overgreb og Ulovligheder for flere Punktets Vedkommende.

Mollerup følte sig ingenlunde tilfreds med den Maade, hvorpaa Cancellie Assessor Lucas Kierulf ledede Forhørene. Han fremsatte derfor flere Gange i sine skriftlige Indlæg grove Fornærmelser mod denne og beskyldte ham for at øve personlig Forfølgelse mod sig. Men Dommen gav ham ikke Medhold heri, saa lidt som i noget af, hvad Mollerup anførte til sit Forsvar.

For at konstatere, i hvilket Omfang Mollerup havde forgrebet sig paa Fæstebøndernes Jorder og uretmæssigt havde krævet større Afgifter, end Fæstebrevene lød paa, blev der optaget en Mængde Tingsvidner. Men trods det

---

*) Kallske Samling, Fol. 171 p. 352.

vældige Omfang, Sagen derved fik, naaede Kommissionen dog til Ende med sit Arbejde saa betids, at Dommen kunde afsiges den 21. Januar 1724. Der var bleven udtaget Stævning den 27. Maj 1723. En Mængde Vidner blev indstævnedes for Kommissionen, som holdt sit første Møde i Viborg den 14. Juni 1723. Processen varede altsaa kun i godt 7 Maaneder, hvilket efter vor Tids Retsplejes Praksis er forbavsende hurtigt. Forhørsudskrifterne spænder over 2292 Foliosider. Mollerup blev dømt til Fortabelse af sit rørlige og urørlige Gods samt til en Mængde Erstatninger til de forurettede.

Da Dommen var faldet, blev der givet kgl. Befaling til Amtmand Friderich Birchenbusch om at foretage Sequestration af Mollerups Ejendom.*) Inden den kunde finde Sted, blev der tilstillet Amtmanden en Kontrakt mellem afgangne Fru Cornelia Bichers og P. N. Mollerup af Dato 21. Marts 1705. Af denne, som skal gengives i def følgende, faas et interessant Indblik i Mollerups Færd overfor Joachim Irgens Enke, et Indblik, som i nogen Grad udfylder det Billede af Mollerup, som Processen giver. Heller ikke det tjener til hans Fordel. I Følge Trap stod Mollerups Søn, Oberst J. Mollerup, senere som Ejer af Vestervig Kloster. Her skal ikke godtgøres, hvorledes han blev det. Maaske har han afkøbt Kongen det forbrudte Gods for en Del af dets Værdi.

Bilag I.

Commissionsdommen

over

ASSESSOR PEDER NIELSEN MOLLERUP
til Vestervig Kloster.**)

„Omendskiønt Assessor Peder Nielsen Mollerup under Commissionen foregiver, at afgangne Niels Paulsøn skal dend 9de April 1722 have slaget Peder Nielsens Hustrue Maren Pedersdatter paa Røn, saa hun troedis icke til Livet,

*) Kallske Samling, Folio 171, p. 2309 fl.

**) Kallske Samling, Folio 171, p. 2293 fl.

og at hand des aarsage, som Husbond haver ladet Niels Poulsen paagribe, og fængsle, saa findes dog icke, at sligt ved nogen Besigtelse, som ske burde, eller anden tilbørlig Loumaal er giordt beviislig, og forfuldt entten før, eller strax efter Niels Poulsen er vorden fængslet, og derfor icke kand anseeis, som en Louforsvarlig Adgang, og til-ladelig Aarsag til at binde Niels Poulsen, mindre til at binde ham paa dend Maade, som skeed er, og endnu al-lermindst at lade ham sidde i sine Baand, indtil han der udi er bleven aldeelis Udførmed, og endelig der af fanged sin Bahne, og Død;

Og som Assessor Mollerup ey alleene under det ved Sønder-Nørreherreders Ting paa Mors førde Tingsvidne af 14 December 1722 og 11 Januarij 1723, samt de for Commissionen aflagde Vidnesbiurd, er overbeviist, men hand end og Selv under forberørte Tingsvidne Persohnlig for Retten haver tilstanden, Selv at have været over-værende, og befalet hans tvende folch Søren Ollesen Lade-foged, og Mads Lade-Karl at binde Niels Poulsen paa dend haarde, og uforsvarlige Maade, som skeed eer, og erbudden sig at ville svare baade til Deris Persohner og Deris Gierninger i saa Maade; Og med foranførde Tings-vidne, og Commissionsforhør er bleven beviist, at Niels Poulsen er d. 11 April 1723*) af Assessor Mollerups Folch bordtførde fra hans Huus paa Røn, og samme Dags Aften piinligen, og uforsvarligen bleven bunden, først med stricher om begge hans Hænder tvært over hin anden, og siden hans Legeme sammenbøyed, og hans Arme saaledis sam-lede af Søren Ladefoget, og Mads Ladekarl med Magt trechet, og tvungen need over hans Knæer og et Træ stuchet igiennem over hans sammenbundne Arme og under hans Knæ, der efter i saadan haard, og utilladelig fængsel Assessor Mollerup haver ladet Niels Poulsen henligge fra dend 11 April om Aftenen, da hand blev bunden, og ind-til den 12te, Dagen efter ohngefehr Klocken 11 for mid-dag, uagtet de adskillige Forestillinger, som efter foran-

---

*) skal være 1722.

førde Tingsvidner, og Commissions Forhørs formeldende er skeed til ham, om dend fare Niels Poulsen kunde være udi, formedelst den saaledis strenge Adfærd imod ham; De førde Vidner og fører dette til Indhold, at da Stricherne bleve løsskaarne paa Niels Poulsen forbenefnte d. 12 April, faldt hans Hænder døde ned paa ham ved siden, er og siden befunden paa Beene, Laare, og Arme sorteblaae og blodspændt, og omsidder af saadan haarde Medfardt død dend 13 April nest efter; Og omendskiøndt det af Sagens Omstændigheder kand erfaris, at det icke haver været Assessor Mollerups forsæt at Skade Niels Poulsen til Døde, saa haver dog hans aldeelis utilladelige Fængselsmaade været Aarsage udi Niels Poulsons Fatale Død.

Og som Assessor Mollerup efter Niels Poulsons Død, haver desforuden aldeelis egenmyndig omgaaed med hans Jordefærd, og da Præsten efter sit Paaberaabende paa Ritualen negtede at kaste Jord paa Niels Poulsons Liig, Samtyckt at hans Graf om Aftenen silde er af hans egne Folch bleven tillugt uden nogen Jordspaaakastelse af Præsten, saa bør Assessor Mollerup for saadan sit Høyst-strafværdige Forhold, formastelse imod Loven, og grove Forseelse, at have ald sin Boelslod, rørendis og urørendis, hvor som helst dend findes til Kongen efter Loven forbrudt, og for sin ulovlige Medfardt som Husbond icke mere nyde de friheder, som Loven giver privilegerede Personer med hals, og haand over sine Tjenere, og deslige efter Lovens 3de Bogs 2 Capt. 7de Art:

Derforuden bør hand betale 500 Rdr., hvorpaa oprettes en Fundatz, deraf Niels Poulsons umyndige Børn, og Afkom, efterdi hans Encke er gift, nyder Rentten aarlig, saa længe nogen er til; naar da ingen af dem meere er til, bør samme Rentte aarligen d. 13 April Uddelis til de fattige i Agger Sogn, af Stædets Sognepræst, i Provstens, og ti af de bedste Mænds Overværelse, hvilken Capital 500 Rdr., alletider skal blive staaende, som første Prioritet i Westervig Hovedgaard.*)

---

*) *Anm.* Kapitalen staar til Dato i Vestervig Kloster, og nulevende Efterkommere af N. Poulsen nyder Renten deraf.

Og paa det Niels Poulsen ikke skal siunes at være kommen af Dage som et Udædisk eller Kettersk Menneske, formedelst han icke haver nydt dend Hæderlighed med Jords Paakastelse, som Loven, og Ritualen tillægger dem, som dør Christeligen og i dend Lutherske Religion, saa bør Sognepræsten i Vestervig Kirche gjøre en Tale til Meenigheden af Prædickestoelen til Niels Poulsens Lempis forsvar, og handthævelse i saa maade.

Og som Søren Ladefoged, og Niels*) Ladekarl paa Vestervig saa ubetænksom haver efterkommet deris Husbonds Assessor Mollerups Befaling at binde, og saaledes haardeligen medhandle Niels Poulsen, da de icke ere pligtige at efterkomme deris Husbonds Befaling, uden saa vidt Lou og Ræt kand være gemäss, Da som de vel bandt Niels Poulsen, men icke hafde magt at lade ham løs igien, og saaledes icke kunde hindre hans Død, som ved Længden af hans Fængsel, og Baand siunes meest at være forarsaget, de derfor icke kand anseeis aldeelis ustraffelige, Saa bør Søren Ladefoged, som haver braget største Magt med Niels Poulsen at binde, for saadan sin forseelse arbejde i Skub-Kæhren i Fridericia i et Aar, og Mads Ladekarl 6 Maaneder, samt betale til Niels Poulsens Arfvinger hver fuld Mandeboed tvende 18 Lod Sølf under Nam, og Lovens videre Tvang.

Hvad sig angaar dend Post om Klitte-Taget, da som Assessor Mollerup self for Commissionen haver tilstanden at have deelt det imellem sine Bønder i Agger Sogn, og tilladt Dem at slaae det med høe Leer, og segle, efter det som Lemvigs Commissions Forhør d. 22 Sept. 1723 udviiser, foregivende derhos, at det Skeede for at Skaane de Klitter, som ligger nærmest Vester Hauf, endskiøndt det efter de førte Vidner, og Siun anderledis befindes, men som det icke staar i Assessor Mollerups magt at give nogen Tilladelse i saa maade imod Loven, saa kand hand for saadan sin dristig Forgribelse imod Kongens Lou icke

---

*) skal være Mads.

undgaa Straffen efter dends pagr. 981 Art 29de, Dersom Deris Kongelig May^{tt} icke vil lade Naade gaa for Retten.

Hvad angaar Peder Skippers Koene Maegrette Pedersdatter, som for mange Aar siden blev sadt udi Gabestocken, fordi hun skiældede Mollerups Søster-Søn Peder Dyhr. Da omendskiønt Loven udi visse tilfælde giver Husbonden Myndighed og Magt at Straffe med Gabestocken, saa og at sætte i fengsel paa Vand og Brød i nogle Dage, hvorved Vedkommendis ære icke fornærmes, saa dog efterdi Maegrette Pedersdatter baade blev straffet med Hug paa Kroppen, og derforuden blev sadt i halsjern, saa bør hun til Oprejsning for denne sin formenende Spot, og for dend times tiid, hun stod i Gabestocken saa vel selv som Manden Peder Skipper have Deris paaboende huus frie udi fire Aar for Hou-Arbejde, og ald anden Afgift.

Hvad Afgift, Landgilde, og andet Mollerup beviislig haver oppebaaren af en Deel i Agger Sogn meere end ske burde efter Deris i hændehavende fæstehreve, da som Bondens fæstebrev er en Contract mellem Husbonden og ham, som de paa begge Sider bør lade sig være efterrættelig, saa er Mollerup pligtig igien at svare, og erstatte Eenhver af de forurettede alt hvad med Quittingen kand beviises at hand for meget haver oppebaaret, og Bønderne efterdags ei at paabyrdes meere Udgift, end Deris fæstebreve tilholder.

Ligeledes bør Bunden tilbageleveres alle de Jorde, og Ejendomme, som ham mod sit Fæstebrev bevislig er bleven frataget.

Udi Haved, og Fiorden beholder Bønderne uformeent dend sædvanlig Fiskerie, som de af Arrilds tiid haft haver, dog Vestervigs Eendeels Fiskeri her udinden u-præjudicerit, og seeis ey at Mollerup uden Special Kongl. Allernaadigst Tilladelse kand tvinge Bønderne til større Afgift, enten af Ejendomme, eller Fiskerie, end efter hands Skiøde, Adkomster og Jordebøgger, mindre kand han fordre og annamme meere af Agger Sogn for Lius, Klokker, og Jord paa Kirkegaarden, end Loven almindelig tillader, hvorfor hand og Kiendis pligtig til vedkommende at svare alt,

hvis hand paa slig maade meere haver oppebaaret, end hannem kunde tilkomme, og udi de øfrige Poster, som Actor udi sin Irettesættelse ey har paastanden anderledes, end at deraf videre ville viise Mollerups Forhold, saa falder derpaa ingen Kiendelse Mollerup til fornærmelse.

For hvilke store Forgribelser, eftersom General Fischalen haver haft føye, og Adgang at tiltale, og forfølge Peder Mollerup. Saa efter dend Fischalen Allernaadigst meddelte Instrux tilkommer General-Fischalen af dend Skyldiges Boelslod 300 Rdr., og Cancellie Assessor Lucas Kierulf, som af Deris Kongelig Mayst Allernaadigst haver været anbefalet denne vidtløftige Sag, som Actor at udføre, bekommer iligemaader for sine Reiser, Møye, og Bekostninger, hvorpaa en Special Reigning udi Commissionen er indleverit, og Modereret til = 1000 Rdr., Derhos, at de af Peder Mollerup udi sidste Replique af 17de Januarij brugte Expressioner, samt Beskyldninger mod Assessor Kierulf ey bør komme hannem til mindste hinder, og fornærmelse i nogen Maade.

Iligemaade til de Kongl. Allernaadigste Anordnede Commissarier = 1200 Rdr., og à parte til Justitzraad Seerup for sin Rejse til Siunet paa Klittaget = 100 Rdr., og Cancellie Raad Kier, som fremfor de andre Commissarier har haft lengste Reise = 100 Rdr.: tilsammen 1400 Rdr. Og endelig til Commissions Skrивeren for de Udtogger, som til Actors Efterretning er bleven udfærdiget: 30 Rdr.

Hvormed vi Allerunderdanigst formoder Hans Kongelig May^{tts} til os ergangne Allernaadigste Befalninger Allerunderdanigst, og Allerhøjsommeligst af os ere efterlevet, Som vi videre til Deris Kongelig: May^{tts} Allernaadigste og behageligste Gotfindende Allerunderdanigst indstiller:

Wiborg, dend 21 Januarij Anno 1724.

G. Rathlow. M. Poulsen. C. Helverschou.

J. J. Seerup. Chr. Braem. Fr. Kiær. Th. Reenberg.

Vi haver denne af Eder unanimiter Afsagte Domb her-

med Allernaadigst approberit, at I Dend maae publicere
og Vedkommende giøre bekendt.

Skrevet paa vort Slot Kiøbenhafn dend 18 February 1724.

Friederich R.

F. Rostgaard.

Paa forindførte Allernaadigste Domb var paaskreven
efterfølgende:

Denne af hans Kongl: May^{tt} Allernaadigste Confirme-
rede, og afsagde Domb, er af mig Allerunderdanigst læst,
og ellers ved Rettens Middel her paa Vestervig loulig for-
kyndet dend 22 Marti 1724.

P. N. Mollerup.

Iligemaade haver jeg Herritzfoged Winther, med 2de
hosværende Mænd, forkyndet denne Allernaadigste Domb
for Sørren Ladefoged, og Mads Lade-Karl udi Deris Arrest
paa Vestervig dend 22de Marti 1724.

N. Winther.

For saa viit mig som Sognepræst angaar giordt bekendt.

A. A. Winding.*

Bilag II.

Contract Revers

mellem

CORNELIA BICHERS OG PEDER NIELSEN MOLLERUP.*)

„Vi underskrefne, jeg Cornelia Bichers afgangne Joa-
chim Irgens efterleverske, og jeg Peder Nielsen Mollerup
Kgl. May^{tts} Cammer Assessor, kiendes og hermed giøre
vitterligt, at som næstleden Aar nogen Fortrydelse, og
Uenighed imellem os har begyndt og været angaaende for-
strands Rettigheder udi Agger Sogn, og der indkomne

---

*) Kallske Samling, Folio 171, pag. 2320.

Vrag, hvilket jeg Cornelia Bichers formener under min Strand Forpagtning fra Rente Cammeret burde høre, og Assessor P. Nielsen formedelst bekomne Privilegier sig har antaget, desligeste angaaende nogle Kircher, og Tien-der med tilhørige, som Peder Nielsen har søgt Indførsel udi for nogle sig tilhandlede Obligationer, og paa videre Betaling hos mig giordt prætentio;

Saa ere vi nu formedelst Adskillige gode Venners imellemhandling, om alt os til Dato imellem vorne, bleven med hinanden venligen forligte, og forenede. Thi forbinder vi os hermed og belover, at alt hvis hidtil passerit er, hvoraf nogen prætentio til Udgift eller Fortræd for retten Parter kunde afvokse, skal aldeles være ophævet, Død og magtesløs, saa skal og ingen af os enten skrive eller tale noget til den andens Skade eller Værste, mindre at falde hinanden besværlig med nogen prætentio, eller søgning, under hvad prætext det end være kunde, hverken ved sig selv eller andre, og ej heller give andre Anledning dertil, men altid skal søge og befordre den ene den andens beste af yderste Flid; Saa i Henseende til forskrefne og til en Taknæmmeligheds Erkiendelse, for dend af velædle Frue Cornelia Bichers mod mig forhen beviiste Høflighed og videre belovede Gunst, og bevaagenhed, belover jeg Peder Nielsen Mollerup at give velbemeldte Frue Cornelia Bichers aarlig hendes Lifs Tiid dend Summa 400 Rdr., som jeg hermed forbinder mig, min Hustrue, Børn og Arvinger, en for alle og alle for en, rigtig at betale og fyllest levere til velbemeldte Frue Cornelia Bichers, eller hendes Ordre her udi Kiøbenhafn udi god gangbar Dansk Myndt til hver Aars 11 Juni, og 11 December, hver Gang dend halfve Deel, som med dette indeværende Aar 1705 saaledes tager sin Begyndelse, saa at dend første Termin til førstkom-mende 11 Juni af mig betales,

men som denne Contract, Løfte og Forpligtelse skal ved Frue Cornelia Bichers dødelig Afgang ophøre, saa at naar hun ved Døden er afgangen, og alt hvis forhen til hendes Dødsdag var forfalden er rigtig til Fyldest betalt, saa skal denne Contract Revers icke allene da cassis

og tilbageleveris, men og aldeles være død, kraftesløs og af slet ingen Værdi i hvor den findes og Assessor P. N. Mollerup og hans Arfvinger uden al Præjuditz og Skade udi alle optænkelige Maader, til hvilken Ende dend skal forblive under begge vores Forsegling i Convolut udi Monsr Wolf Sigmundt Hassius, Casserer ved det Vestindiske Compagnie hans Gjemme og Forvaring, eller om han forinden ved Døden maatte afgaa, da lige saa uaabnet at leveres til en anden trofast Mand, men ingenlunde udi min, Cornelia Bichers Gemme maa være, at ej derpaa efter min Død nogen Forhold (?) skulle giøres, eller videre Fortræd opvokse; at alt forskrefne af mig Cornelia Bichers og mig P. N. Mollerup, min Hustrue, og Arfvinger ubrødeligen, og paa god Troe og Love oprigtig holdes, og efterkommes skal, haver vi dette med vores egne Hænders underskrift og Signeters Hostryckelse bekræftiget og venligen ombedet velædle og velærværdige Magister Frantz Testrup, Sognepræst til Hellig Geistes Kirche her i Kiøbenhafn saa og ædle mons^r Wolf Sigmund Hassius, Casserer ved det vestindiske Compagnie med os til Vitterlighed at underskrive og forsegle.

Actum Kiøbenhafn dend 21 Marti 1705.

C. Bichers

L. S.

Peder N. Mollerup

L. S.

Til Vitterlighed efter Begiæring.

Fr. Testrup.

W. S. Hassius.“

Om de gamle Degne samt om Folkeskolens Udvikling og Vilkaar i det 18. Aarhundrede.

Af Severin Christensen, Skjoldborg.

II. Hillerslev Herred.

1. VANDET.

a. Degnene:

1. *Jens Danielssøn* (1688—1701) blev ansat som Degn i Vandet d. 24. Jan. 1688. Han var gift med *Karen Svendsdatter*, og med hende havde han mindst tre Børn: *Svend*, født $^{14}/_6$ 1696, død $^{24}/_6$ s. A.; *Svend*, født $^{31}/_8$ 1697, død $^{28}/_2$ 1698, og *Jørgen*, født $^{6}/_3$ 1701, hjemmedøbt Dagen efter for sin Svagheds Skyld.

Degnen døde d. $^{10}/_7$ 1701, 55 Aar mindre end 11 Uger gl.

2. *Peder Nielsen Bach* (1701—44, † 1746). Degn i Vandet 1701 efter Jens Danielssøns Død, gift med *Johanne Thomasdatter*, der døde som Enke i Ø. Vandet og blev begravet i V. Vandet d. $^{18}/_4$ 1765, 86 Aar gl. De havde flere Børn: *Kirstine*, f. $^{4}/_3$ 1703, trolovet $^{7}/_{12}$ 1724 med Poul Jensen i Tøfting, viede $^{24}/_1$ 1725; *Ane*, født $^{12}/_9$ 1704; *Søren*, født ca. 1716, senere Faderens Afløser som Degn i Vandet. $^{10}/_2$ 1726 blev et *dødfødt Pigebarn* begravet.

Som Faddere ved de to ældste Børns Daab nævnes Studiosus Lars Bach og Niels Bach, formodentlig Degnens Brødre.

Sognepræsten P. K. Riber skriver 1739 følgende om Degnen Peder Bach i en Indberetning til Biskoppen: Degnen til disse Sogne Peder Nielsen Bach er vel ustuderet og nu en aldrende Mand, der længe

haver tjent Guds Menighed, men kan dog ikke anses (for) ubekvem til Skolehold, saasom han er skikkelig øvet i at katekisere, som i Læsning, Skrivning og Regning, som han haver udvist, da han i mange Aar har holdt Skole baade paa andre Steder for smukke Folks Børn og her paa dette Sted i nogle Aar, og belagende hans Opførsel opfører han sig i sit Embede som Ordets Tjener vel egner og anstaar i Trofasthed, Retsindighed og Pligtighed og i sin Omgængelse meget kristelig og skikkelig, saa jeg ikke med uskadt Samvittighed kan give ham andet end godt Skudsmaal. Og at se Skolen der bedre forsynet, har han en skikkelig Søn hjemme hos sig navnlig Søren Pedersøn Bach, som er 23 Aar gl. og ret vel øvet i sin Kristendom (og kunde endnu bedre øves) samt i Læsning, Skrivning og Regning, hvilken kunde understøtte sin Fader, naar hans Kræfter med Tiden skulde affalde, eller og Børnene blive saa mange, at han ikke alene kunde forsyne dem med vedbørlig Undervisning og Opdragelse.“

1742 skriver Præsten om ham: „Peder Bach forretter sit Embede godt og vel, har til Skoleholder sin Søn, som er god og skikkelig, baade til Levned og Embede.“

Da Peder Bach blev 70 Aar gl., trak han sig tilbage og overlod det hele til sin Søn, som i flere Aar havde været hans Hjælper. Sognedegnen Peder Nielsen Bach døde ²⁷/₃ 1746, 72 Aar gl.

3. *Søren Pedersen Bach* (1744–61). Aflagde Ed som Degn i Vandet to Aar før Faderens Død. Han blev trolovet 1748 med *Anne Christensdatter Lodberg*, Præstens paarørende, tjenende i Vandet Præstegaard. ²⁰/₁₀ 1749 havde de en Søn *Peder* i Kirke, og 1751, d. ²⁰/₁, havde de en Datter, som i Daaben fik Navnet *Johanne*. Denne Datter blev gift med Præsten M. V. Steenstrup i Sjøring, og hun døde i Sjøring den ⁵/₁₀ 1809.

Degnen og hans Hustru døde begge i Aaret 1761;

han var 45 Aar, hun 46 Aar gl. En grasserende Smit-sot har sandsynligvis endt deres Dage.

4. *Johannes Chr. Søltoft* (1761—?). Denne Degn under-skrev Edsprotokollen hos Biskoppen i Aalborg 1761. Hvormange Aar han har været Degn i Vandet, har jeg ikke kunnet faa opklaret, thi hans Navn findes ikke i Kirkebogen. Den eneste Gang, at han er nævnt som Degn i Vandet, er 1768, da han opgiver Em-bedets Indtægt i en Indberetning til Biskoppen. I Traps Danmark staar anført, at i Aaret 1779 købte en Mand ved Navn Johannes Chr. Søltoft Hoved-gaarden Nebel for 1500 Rd. af sin Søster Petronelle Kirstine Søltoft, der havde været gift med Provsten Peder Knudsen Riber af Vandet. Efter al Sænds-ynlighed er det Degnen Søltoft, der nu er bleven Herre-mand, hviket maa kaldes en temmelig sjælden Be-givenhed.
5. *Jakob Orslef* (ca. 1770—1815, † 1826). Søltofts Efter-mand som Degn i Vandet. Han blev født i Helsingør 1740 og var Søn af Præsten Peder Orslef i Helsingør og Hustru Ambrosia Hansdatter Fischer. Jakob blev sat til Bogen og tog Studentereksamen, sandsynlig-vis fra Helsingør Skole, men da Faderen døde 1748, naaede han aldrig at faa theologisk Embedseksamen. I Aaret 1767 aflagde han Embedsed som Kordegn og Klokker i Thisted. Omkring ved 1770 forflyttedes han til V. Vandet, men Aarstallet vides ikke bestemt. I Kirkebogen nævnes Degnens Hustru første Gang som Fadder ved en Barnedaab i V. Vandet Kirke 1772. Kirkebogen meddeler endvidere, at Degnens Hustru *Kirstine Pedersdatter Kind* døde den 4de Juli 1784. Hun var kun 50 Aar gl. Aaret efter, den 21de Januar 1785 trolovedes Enkemand hæderlige og vel-lærde Sr. Jakob Orslef, Sognedegn for disse Menig-heder, og Jomfru *Margrethe Dorothea Juul*. Dette Ægteskab varede i 29 Aar og velsignedes med en talrig Børneflok, hvoraf dog flere døde i en ung Alder. 1786 ⁹/₁₂ fik de en Søn, *Nikolaj Eeg*, der

døde $\frac{1}{2}$ 1787; 1788 en Datter *Petronelle Ambrosia*, der blev opkaldt efter Degnens Moder og Provst Ribers tredje Hustru. Hun blev gift i Aaret 1816 med Faderens Eftermand Roal Eeg, og da han døde, blev hun gift anden Gang med Roal Eegs Eftermand som Skolelærer og Kirkesanger i V. Vandet Jens Schmidt. Med Roal Eeg havde hun en Datter og med Schmidt en Søn Martin Schmidt, der bor i V. Vandet. Denne Martin Schmidt, Dattersøn af Degnen J. Orslef, lever endnu som 80aarig Olding, men han er aldeles aandsfrisk og interessant at tale med. 1791 havde Degnen Orslef og Hustru en Søn, der fik Navnet *Frederik Juul*. Ved Degnens Død 1826 boede han i Thisted. 1793 fødtes atter en Søn ved Navn *Nicolaj Eeg Orslef*. Om ham ved vi, at han i Aaret 1807 rejste til Sverige, hvor han opholdt sig til 1813, men saa hørte man ikke mere fra ham. En Thybo, der som Soldat havde været i Frankrig under Napoleonskrigene, fortalte ved sin Hjemkomst, at en Dag, da de var opstillede i en fransk By, traadte en ung Officer frem og spurgte paa Dansk, om der ikke var nogen, som hørte hjemme i Thistedegnen. I det samme blev Officerens Opmærksomhed henvendt paa noget andet, og Sagen blev ikke nøjere undersøgt; thi Thyboen traf aldrig siden den unge Officer. Man har gættet paa, at den unge Officer muligvis var Nicolaj Eeg Orslef, men det er jo kun en Formodning, som ikke er støttet paa noget som helst Bevis. 1795 havde de Tvillinger, *Anne Birgitte* og *Elisabeth Birgitta*, der begge døde i en ung Alder. Deres yngste Datter hed ogsaa *Anne Birgitte*. Hun blev kun 16 Aar gl. og døde i Aaret 1814. Samme Aar, den 29de April, døde Orlefs anden Hustru, 57 Aar gl. Efter hendes Død opgav den gamle Degn sit Embede og kom paa Aftægt hos Svigersønnen Roal Eeg. Aftægtskontrakten blev slutet den 24de August 1815.

Orslef var en daarlig Økonom og maatte i hele sit lange Liv kæmpe med yderst trange Kaar; men

paa en vis Maade var han en lykkelig Mand. Han var altid glad og vel tilfreds og saa Tilværelsen fra dens lyse Side. Kun en Gang efter en Offerdag var han i høj Grad forbitret. Iblandt de mange smaa Papirsbundter med Penge opdagede han et smukt kulørt Papir, der var omhyggelig svøbt om en større Mønt, men da han aabnede Pakken, fandt han en gammel Toskilling, der ikke længere var gangbar Mønt. Ved Synet af dette værdiløse Pengestykke blev Orslef rasende, opsøgte Manden, der havde givet Skillingen, og brølede: „Gid Fanden havde dig og dit Offer, for du vil kun gøre Nar af Degnen.“

Orslef havde i mange Aar kun én Ko, og da den omsider døde af Alderdom, havde han ingen Penge at købe en ny for. Nogle gode Venner raadede ham saa til, at han skulde gaa omkring til Beboerne og samle Penge ind til en ny Ko. Det gjorde han ogsaa, og da man bag efter spurgte ham, hvordan det var gaaet, sagde han: „Godt, godt! Jeg fik Penge til en ny Ko og endda lidt i Behold, og saa fik jeg tre dejlige Sviredage, for Folk var gode imod mig.“ Det var nemlig Orslefs Ulykke, at han havde for stærk Hang til berusende Drikke. I Klitmøller hentede han sig mangan en mægtig Kæfert og var ofte i en yderst havareret Tilstand, naar han kom tilbage fra denne By.

Et Aar, da Tørvene var daarlige, klagede Folk over, at de ingen Varme kunde faa, men Orslef var som sædvanlig vel fornøjet og sagde: „Godt, godt; de maa dog brænde bedre end tørre Stene.“

Folk syntes, at Orslef var en udmærket Prædikant; men han havde en daarlig Sangstemme. Naar han i Præstens Forfald prædikede i Kirken, var der næsten altid fuldt Hus. Derimod var det kun slet bevendt med Kirkesangen. „Brystet var godt nok, men Tonen daarlig,“ plejede han at sige.

Om Degnen Orslef har pens. Lærer Kjelstrup, Nors, optegnet en Historie, som her skal gengives. Historien er i det forløbne Aarhundrede bleven ind-

hyllet i Sagnets bevægelige Klædebon, idet Tidsangivelsen er forrykket og Degnens Fornavn forandret til Søren. Det sker saa ofte med Fortællinger, der lever i Folkemunde, at meget forandres fra Slægt til Slægt. Saaledes er det ogsaa gaaet med Historien om den gamle Degn, der ikke ret godt taalte Fiskernes varme og stærke Drikkevarer.

„I Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede var Hr. Søren Aarslev Degn i V. Vandet. Om Sommeren underviste han to Dage ugentlig i Klitmøller. Børnene mødtes skiftevis i de forskellige Hjem og bænkedes rundt om det paa fire nedrammede Pæle anbragte Bordblad eller samledes i et fra Havet indbjerget Skibsruf. Om Vinteren lededes Undervisningen af en eller anden hjemmeværende Matros eller Styrmand. Dog var Børnene i Klitmøller altid ansete for mere fremmelige — særlig i Regning og Skrivning — end Børnene i Oplandet. Aarslevs Løn som Lærer i Klitmøller bestod i ferske og tørrede Fisk, og om Sommeren saa man ham hver Skoledag i Klitmøller vandre med en Fiskekurv paa Ryggen til sin Skolegerning. Fiskerne derude holdt meget af ham og beværtede ham altid paa det bedste, hvilket Hr. Søren satte stor Pris paa. Engang i Juni Maaned var han særlig bleven godt beværtet; sin Kurv havde han fuldt stoppet med Fisk, og med den paa Ryggen begyndte han ved Aftenstid Vandringen hjem til Vester Vandet, men han var ogsaa bleven velsignet med temmelig mange Glas af Sømændenes varme og stærke Drikkevarer, og som Følge deraf tog han fejl af Vejen og begav sig nordpaa ud i Klitbakkerne. Det var en Lørdag Aften, og næste Dag skulde han synge til Førstprædiken i V. Vandet Kirke. Til alles Forundring blev der ikke ringet med Kirkeklokken før Gudstjenesten; Præsten kom, men Degnen manglede. Der blev nu lyst efter ham alle Vegne, men han var ingen Steder at finde, og ingen kunde give Oplysning om ham. Hvem, der blev hans

Stedfortræder i Kirken, melder Sagnet intet om. Efter Gudstjenesten lød Grandstævnehornet fra en af de mange Kæmpehøje paa Vandet Mark. Folk samledes i Flok for at høre, hvad der skulde forhandles. Det blev da under stor Deltagelse bekendtgjort, at deres kære Degn var forsvunden, og alle Mand skulde paa staaende Fod ud for at søge efter ham.

Der blev eftersat alle Vegne i og ved Søen, paa Mark, Hede og i Klit. Den lykkelige Finder blev en Mand, som søgte i Klitten. Her fandt han Degnen sovende ved Foden af en høj Sandbakke, kaldet Risbak. Kurven med Fiskene laa væltet ved Siden af. „Hr. Aarslev! ligger De her? De maa op! Der er mange Folk ude at søge efter Dem!“ Han lettede Hovedet, saa sig om til alle Sider og sagde: „Hvor er jeg?“ Manden svarede: „De ligger ved Risbak.“ „Risbak! saa maa jeg sande det gamle Ord, at paa underlige Veje fører Herren sine Hellige!“ Han rejste sig nu helt, samlede Fiskene i Kurven, tog den paa Ryggen og fulgte med Manden til V. Vandet.“

Jakob Orslef blev en meget gammel Mand. Da han døde den 17de Oktober 1826, var han 86 Aar og 4 Maaneder gl. I Skifteprotokollen staar anført, hvad han efterlod til sine Arvinger. Det var ikke meget og havde kun ringe Værdi. Her skal nævnes de anførte Genstande: 1 Skatol, 1 sort Kjole, 1 Par Benklæder og en Vest, 1 Slobrok, 2 Parykker, 1 gl. Hat, 2 Tørklæder, 2 gl. Skjorter, 2 Par hvide Strømper, 1 gl. Nattrøje, 1 gl. Hue, 2 Kraver, 1 Par Tøfler og 1 Halstørklæde. Det hele blev vurderet til 2 Rdl. 4 Mk. 8 Sk.

6. *Roal Eeg*. Han blev opdraget i Agerholm Præstegaard og bar Præsten Nikolaj Eegs Efternavn, men dennes ægte Søn kan han dog ikke have været, da Præsten ingen Børn havde med sin Hustru.

1814 blev Roal Eeg kaldet til Degn i Kollerup og Skræm i Hanherred, og Aaret efter aflagde han Embedsed som Skolelærer og Kirkesanger i Vester

Vandet. Ifølge en Mindetavle, der er ophængt i V. Vandet Kirke, blev han i Aaret 1816 gift med Degnen Orslefs Datter Petronelle Ambrosia Orslef, der døde i V. Vandet 1849. Roal Eeg døde den 12. Januar 1829, 55 Aar gl.

Han havde Færdighed i at male Skyggebilleder med Tusch, og i forannævnte Martin Schmidts Besiddelse har jeg fundet Roal Eegs og Petronelle Ambrosia Orslefs Billeder, hvilke her gengives efter Fotografi, taget af Hr. Fotograf Gram, Thisted.

ROAL EEG.

* 1774. † 1829.

PETRONELLE AMBROSIA ORSLEF.

* 1788. † 1849.

b. Degneembedet og Skoleholdet:

1555. Der er et Degneboel, ødelagt af Sand. Der faas 3 Skpr. Byg af hver Sognemand. I Ø. Vandet har Præsten Degneboelet.
1571. Løbedegn fra Thisted Skole. Degneboelet svarer 2 Tdr. Byg. Degnens øvrige Renter: 5 Tdr. Byg og 5 Lam. Af Ø. Vandet 3½ Td. Byg og 4 Lam.
1690. Korntiende 8 Tdr. Byg, hvoraf Pension til Thisted Skole 4 Tdr. Byg. Kvægtiende: 1—2 Lam og 12

Mk. 1 Sk. i Penge. Offer: 4—4¹/₂ Mk. til hver Offerdag, St. Hansrente: 12 Oste, ganske smaa, Paaskerente: 12 smaa Kager og 1¹/₂ Ol Æg. Degnehuset af Kirken og Godtfolk, som have givet Hjælp, opsat og bekostet ved Kirken paa 8 Fag, og er aleneste 3 onde og gruede Agre til, og maa købe al Ildingsbrand paa andre Steder.

(Jens Danielsen.)

1728. Vester og Øster Vandet Sogne angaaende, da er der ikke, ej heller i Mandsminde, har været noget sært Skolehus. Sognefolkene efter en og anden til dem, der har gjort Erindring, tykkes ikke at ville contribuere (bidrage) noget endnu til nogen Skoles Oprettelse, foregivendes, at hos dem kan ikke være nogen stadig Skolehold uden om Vinteren fra Martini (Mortensdag) til Vaardagene, da Ploven gaar ud igen, og det formedelst trangt Arbejde, som det undertiden om Aaret paa Landet forefalder, hver til Baade, deres Børn og Tjenestefolk uforbigangelig behøves.

I *Klitmøller* By, hvor Folkene nærer sig ved Sejlads og Fiskeri, holdes nu gemenlig nu 1 nu 2 eller flere Skolemestre til Ungdommen og det ofte det hele Aar igennem, nu i det, nu i andet Hus.

Oppe i *V. Vandet Sogn* har de ogsaa holdt Skolemestre; man beklager, at de ikke altid kan faa bekvemme Personer til de unges Undervisning, og Degnen (Peder Nielsen Bach), som bor i samme Sogn, vægrer sig vel noget ved den Forretning, men faas vel dog dertil, naar andet Middel ej haves.

I *Øster Vandet* er og samme Aar holdt Skolemestre, nu en, nu i 2 sidste Aar ikke holdt, er dog advaret at skulle holdes til foranstaaende Vinter.

(Peder Roelsen, Præst i Vandet,
født i Trondhjems Stift).

1737. *V. Vandet Sogn*. Ved Kirken bor da Degnen i et lidet Hus, som behøver 4 Bindingers Tilsættelse — 45 Rd. Ellers er *Klitmøller* i samme Sogn langt

fraliggende, hvor alene er 71 Familjer og udkræves et Skolehus af 6 Fag, som ved Stranden og Havsiden kan opføres for 66 Rd.

Samme Sogn bestaar snart af eneste Gaarde, af Klitmøllers tvende Byer, og findes da derudi Gaardmænd 21, Husmænd 86, ialt 107 Familjer. Unge 102. Sognefolkernes Næring og Brug er en Del Agerdyrkning og en Del Sejlads. Thi staar mange sig ganske vel og er rige baade af Gaardmænd og Husmænd; men den Del af Husmænd, som alene lever af Fiskeriet, er ganske fattige og trængende. Højbjergning og Ildebrand er ganske ringe.

Til Skoleholder foreslaas en Person navnlig Niels Larsen Bech, som præceptorer (giver Læretimer) i Ferregaard i Vang Sogn, som ialt dertil er bekvem.

Ø. Vandet Sogn behøver en Skole af Bindingsværk til 62 Rd. Samme Sogn bestaar af tvende smaa Byer, Ø. Vandet og Holme, hvorudi findes Gaardmænd 12, Husmænd 11, ialt Familjer 23. Unge 19. Bøndernes Brug og Næring er Agerdyrkning uden Højbjergning og Ildebrand, men er mest rige og velholdne. Til Skoleholder foreslaas Anders Sørensen fra Vang, som er vant til at informere Børn.

1744. Udi Hovedsognet ved Kirken er et Hus, indrettet til Degnebolig, som i Begyndelsen skal være opbygget paa Kirkens Bekostning med Sognefolkernes Tilskud, bestaaende af 8 Fag, men er siden fra 1722 og indtil Datum af mig underskrevne paa egen Bekostning forbedret med 6 Fag, saa det ialt nu bestaar af et Længdehus med Stueværelse, Køkken, Lade og Stald 14 Fag og findes i forsvarlig Tilstand.

Til Degneboligen er en liden Kaalhave og udi Marken 3 smaa gruede Agre. Hartkorn 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Ingen Eng er Græsning. For at holde en Ko maa aarligen lejes Græsning. Uddrift til Faar er her ikke, men maa faas for Betaling hos andre. Lyng og Fladtørv kan bjerges noget af udi Sogne-

fællede, men Skottørnkæret er øde af Sandflugten, saa Ildebrand maa mest købes.

Degneembedets Hartkorn og Tillæg er fri for kgl. Skatter, Landgilde og deslige Besværinger. Kaldets Indkomster, naar Pensionen til Skolen, som er 4 Tdr. Byg, fragaar, er 10 Tdr. i Behold à 1 Rd. er 10 Rd. Offer de tre store Højtidsdage 18 Rd. Uvisse Offer og ved Ligbegængelse 6 Rd. Smaarente til Paaske og St. Hansdag 4 Rd. Huspenge 2 Rd. — Summa 40 Rd.

Til Degneenkerne her ved Kaldet er af afg. Sr. Peder Bendixon udi V. Vandet legeret et Hus i V. Vandet, bestaaende af tvende Hussteder, Hartk. 1 Skp. 1 Alb., saaledes at Husene med Tilliggende bruges af Degnene, naar ingen Enke er ved Kaldet, men ellers tilhører Enkerne en efter anden; deraf gaar alle kgl. Skatter, men er fri for Landgilde, Ægt og Arbejde.

(Peder Bach.)

1755. *V. Vandet Skoles Inventar*: 6 Ny Test., 2 Salmebøger, 3 Katekismer, 6 Katekismusforklaringer, 2 Evangeliebøger, 3 ABCer, 2 Træ-Skrivetavler, 2 Blækhorn af Bly, 1 af Træ, 1 Sandbyske, 2 Linealer, 1 Jern Kakkellovn. 2 Borde med Bænke og Skamler.

(Bach.)

1768 er Vandet Degneembedes Reguleringssum 70 Rd.

1800 er *Niels Skjoldborg* Skoleholder i *V. Vandet*. Han er 18 Aar gl., ej Seminarist, dog derfor ej ubekvem til Skolehold. Løn 6 Rd. 18—20 Børn.

Klitmøller: Anders Frost Brandi, Skoleholder, 40 Aar, ej Seminarist, men en duelig Skoleholder. Løn 10 Rd., over 20 Børn.

Ø. Vandet: Omgangsskole, *Søren Abrahamsen*, 22 Aar, en meget duelig Skoleholder, ej Seminarist. Løn 8 Rd. 16 Børn.

(En *Navnefortegnelse* vil senere fremkomme som Bilag til Hundborg og Hillerslev Herreders Degnehistorie.

S. C.)

Fra Slavekrigens Dage.

1. Slavekrigen i Thisted og Omegn 1848.

Af P. L. Hald.

Efterfølgende Smaatræk fra Slavekrigen grunder sig paa Meddelelser, som jeg efterhaanden fra forskellige Steder har faaet samlet. Jeg bringer følgende Mænd Tak for Oplysninger, baade mundtlige og skriftlige: Lærer Kristensen, Skjoldborg, Hmd. Søren Nielsen, Skjoldborg, Gasmester Anton Larsen, Thisted, Klokker Riis, Thisted, Gaardejer Mads Nesager, Hjardemaal, som har nedskrevet Meddelelser fra Aftægtsmændene Jens Kr. Olesen og Kresten Jensen Krestensen, Maler N. P. Borregaard, Elsted, Lærer Ditlevsen, Elsted. Endvidere fra Kresten Hougaard, Skyum; men da hans Meddelelser angaar Sejrslev paa Mors, medtages de ikke her. Endvidere er benyttet Thisted Amtsavis fra 1848.*)

De fleste af den yngre Slægt har sikkert hørt fortælle om Slavekrigen; de har hørt om den mærkelige Folkerejsning foranlediget ved Rygtet om, at Rendsborg Slaver var brudt ud og drog skændende og brændende op gennem Jylland, og de har sikkert ogsaa hørt om, at man alle Steder var parat til at standse Forbryderskaren og væрге den hjemlige Arne.

Ogsaa til disse Egne kom Rygtet, og her beredte man sig ogsaa paa et Forsvar, som fornuftigvis maatte gaa ud paa at hindre Slavernes Overgang over Fjorden, og i den Anledning foretoges vidtstrakte Forsvarsanstalter. Hele Kyststrækningen blev bevogtet, og ved de smalleste Steder af Fjorden, ved Færgestederne, hvor der jo særlig kunde

---

*) *Anm.* Yderligere Smaatræk fra Slavekrigen modtages fremdeles.

befrygtes en Overgang, blev der samlet større bevæbnede Styrker.

Det var rimeligvis Fredag den 31. Marts 1848 tidlig om Formiddagen, at der til Thisted indløb Efterretninger fra Nykøbing paa Mors*) om, at Rendsborg Slaver var slupne ud og rimeligvis snart kunde ventes. At denne Meddelelse vakte en Del Uro var ikke underligt, især da en ny Stafet, som ogsaa kom fra Nykøbing, yderligere stadfæstede Meddelelsen. Ingen anede dog, at Fjenden var saa nær, før et tredje Bud bragte en ny Meddelelse fra Politimesteren i Nykøbing.***) Meddelelsen var kort og fyndig; den lød:

Fjenden er i Skive.

Nu blev der travlt. Amtmand Rosenkrantz var den, der ledede Forsvaret, og der blev øjeblikkelig afsendt Stafetter ud til hele Omegnen med Ordre til de respektive Sognefogder om at sammenkalde Mandskab og dirigere dette til nærmere betegnede Steder. Thisted Borgervæbning stillede straks ved den første Meddelelse paa Torvet; men hvad forslog det, alt vaabendygtigt Mandskab blev endvidere tilsagt at give Møde. Borgervæbningen tog straks Stilling paa Hulgaards Bakker — det Sted, hvor Banelinien skærer Dragsbækvejen —; her blev 7 à 8 Kanoner opstillede;***)) men da man mente, at der foreløbig ikke vilde blive Brug for saa mange Forsvarere, blev en Del af Styrken sendt til Vildsund Færgested for i Forening med Mandskab fra de nærmest liggende Sogne at hindre Fjendens Overgang.

Amtmand Rosenkrantz sendte endvidere følgende Skrivelse†) til Stiftamtmand Stemann i Aalborg:

*) Meddelelsen var naaet dertil den 30. om Aftenen.

**)) I Thisted Amtsavis fra den 5. April 1848 hedder det: »Thistedes Indvaanere erindre vistnok de foruroligende Rygter, der Fredag den 31. Marts paa Grund af Stafetten fra Nykøbing herskede her overalt.« Brevet, som ellers er uden Interesse for Begivenhederne i Thy, findes aftrykt i »Museum 1892« og Lønborg Friis: »Den jydsk Slavekrig«.

***)) Det er de samme Kanoner, som endnu dunderer i Thisted ved festlige Lejligheder.

†) Anført efter Lønborg Friis: »Den jydsk Slavekrig«.

„Ifølge Efterretninger, som jeg efterhaanden har modtaget med forskellige Expresser fra Nyekjøbing paa Mors, siden Nattens Anbrud, skal en Skare af fjendtlige Tropper — efter de første Beretninger løsladte Fæstningsslaver — gennemstrejfe Vestkanten af Jylland, og efter den sidste Efterretning skal man have mødt den med bevæbnede Landfolk ved Skive, hvor det hedder ved Expressens Afgang, at man slaas paa Liv og Død, men frygter for ikke at kunne holde sig. Her i Amtet er som Følge deraf alt Landfolket opbudt, Færgestederne saa vidt muligt besatte, og man ruster sig her i Byen med de slette og tarvelige Vaaben, man har, for at gøre Fjenden den størst mulige Modstand. Magtens Størrelse kjende vi imidlertid endnu ikke, og det ligger saaledes uden for al mulig Beregning, hvorvidt man vil kunne holde Stand eller modsætte sig, indtil bedre organiseret Vaabenmagt vil kunne komme os til Undsætning.

Ved at tillade mig ærbødigst at meddele Deres Højvelbaarenhed Foranstaaende, ved en Expreesse, som straks afgaar, maa jeg anmode Dem om at ville drage Omsorg for, at der sendes os saa meget bevæbnet Mandskab, Vaaben af Geværer og Sabler, samt Krudt og Kugler, som det er muligt for Tiden at tilvejebringe og at undvære i Aalborg. Med Expressen tilbage bør jeg forventet mig underrettet om, hvad Hjælp vi tør vente, og til hvad Tid, ligesom jeg ogsaa ufortøvet skal give mig den Ære at melde, hvad Retning Fjendens Fremgang maatte tage fra Skive, saasnart som et Ilbud vender tilbage, hvilket jeg i dette Øjeblik har sendt dertil, for derom at overbevise sig med egne Øjne paa Stedet.“

Som det fremgaar af Skrivelsen, var man ikke i Thistad belavet paa Krig, og Manglen paa Ammunition var særlig følelig, hvorfor Amtmanden dikterede et Opraab til Byens Befolkning med Anmodning om, at de, som havde Krudt og Bly i deres Eje, og da særlig Bly, stillede det til Raadighed. Om Amtmanden fik noget, kan Meddelelsen ikke erindre, men en Købmand i Byen, om hvem man vidste, at han havde en Del Bly liggende, tog det med

stor Ro. Han var Kirkeejer, og naar hans Kirker i Sommerens Løb havde faaet Taget fornyet, „saa kunde Amtmanden saa gerne faa, hvad der var tilovers“. Han ansaa altsaa ikke Faren for overhængende, og den samme Skepsis møder vi ogsaa hos den Ø. Vandet Sognefoged; thi da Ordren om at sammenkalde Mandskab kom til ham, undlod han det, fordi han ansaa det for umuligt, at Slaverne kunde komme saa langt mod Nord.

Privat arbejdede Borgerne for at faa Vaaben. En Drejermester sendte saaledes Bud til Hansted efter en Bøsse og satte sin Lærling til at lave Patronhylstre af Piberør.

Ejeren af Landlyst holdt en ridende Stafet næsten hele Tiden mellem Thisted og sin Gaard, da der jo saa at sige hver Dag naaede sære Efterretninger fra det øvrige Land op i denne Afkrog af Landet. Med denne Stafet fik Proprietæren saa Ordre til hurtig Udrykning med alle vaabenføre Karle. At Udrykningen ikke var hurtig alle Steder, fremgaar af følgende: Budet kom omsider til Thingstrup. Paa en af Gaardene tjente en Karl, der blev tilsagt at møde med en Fork og maatte være belavet paa at blive borte i flere Dage. Da Ordren kom, var han i Marken at pløje. Hans Husbond sendte Bud ud, at han skulde komme hjem straks og tage Ploven med; i Nærheden af Gaarden tabte han denne, der slæbte bag efter Hestene; men Husbonden raabte: „Lad den bare ligge og skynd dig at komme af Sted“. Karlen blev nu forsynet med en vældig Pakke Mellemmad og en Fork og stævnedes først ud paa Aftenen sammen med flere andre mod Dragsbæk, som var opgivet som Mødested. Imidlertid kom de ikke længere end til Landlyst, hvortil der lige var ankommen Meddelelse om, at „det hele var Løgn“, og de gæve Krigere vendte glade Næsen hjem efter.

Den første, som bragte Meddelelsen om de løsslupne Slaver til Skjoldborg, var Sognepræsten, som efter Middag havde været ridende til Thisted, og der fik Anmodning om at bringe Meddelelsen til Sognefogden. Alt hvad Remmer og Tøj kunde holde jog han hjem, og hen paa Eftermiddagen holdt han sin skummende Hest an i Sognefogdens Gaard.

Paa Grund af det voldsomme Ridt varede det noget, inden Præsten i sin Ophidselse fik Sagen gjort begribelig for Sognefogden; men denne, som var af en noget rolig Natur, mente, at det vel var blind Allarm, og først paa Præstens gentagne Forsikringer vilde han tage Affære. Der blev ringet med Kirkeklokken, og Folk ilede ned til Vildsund. Paa Bavnehøj paa Røjkjær Mark samledes Brænde; thi Baunerne skulde lyse for at man kunde være klar over, hvor langt den frygtelige Skare var naaet.

Til Kallerup Sogn naaede Meddelelsen først et Par Timer før Aften fra forskellige Sider, bl. a. ogsaa ved den fra Thisted til Sognefogden udsendte Stafet. Forvirringen blev stor og Rædselen endnu større. En af Sognefogdens Sønner blev sendt hen at ringe med Kirkeklokken; men den ene af Tjenestekarlene, en sværlemmet Kæmpe i en langskødet Frakke, blev saa ilde berørt ved Tanken om den truende Fare, at han maatte holde sig fast ved Bordpladen, da hans Ben nægtede at gøre Tjeneste. Samme unge Mand, der iøvrigt havde pralet af sit vældige Mod, kunde det ikke nytte at sende mod Slaverne, hvorfor han fik Ordre til at bringe Meddelelsen til den vestlige Del af Sognet. Da det var i en anden Retning end den, hvorfra Slaverne kunde ventes, saa vendte Modet tilbage; i et Spring satte han ud i Huggehuset, greb en Kniv og skar sine Frakkeskøder af, da han mente, at de var ubekvemme for en Rytter, og i næste Øjeblik sad han paa Ryggen af en Hest og lod det staa ad Todbøl til.

Imidlertid fik Sognefogden samlet en Trop Mænd og Karle, og de gav sig efter Solnedgang paa Vej til Vildsund. Ved Skellet mellem Skjoldborg og Kallerup Sogne mødte de en Mand, som kom fra Thisted. Han fortalte, at hele Historien om Slaverne var det bare Opspind. Det klarede jo op i de alvorlige Ansigter; men da det ikke gik an at være Herredsfogdens Befaling overhørig, gik de videre, og Manden lovede at bringe det trøsterige Budskab til Sognefogdens Hjem.

Under Kallerupmændenes Fraværelse gav et Rygte paany Anledning til stor Forfærdelse. Meddelelsen fra

Thisted gik nemlig ud paa, at Fjenden havde været i Skive, men i Thyboernes Maal er der ikke megen Forskel paa „Skive“ og „Skiveren“. Skiveren er Navnet paa en Tørvemose, som ligger i den nordvestlige Del af Kallerup Sogn. Rygtet gik derfor, at Slaverne var i Skiveren, og hvis dette var Sandhed, hvad skulde saa de stakkels Kvinder gøre, da Mændene var i Vildsund og havde de faa brugelige Vaaben med. Om Kamp kunde der selvfølgelig ikke være Tale, og derfor gjaldt det om at finde gode Skjulesteder. Nogle krøb ind i Kister og Skabe og lukkede og laasede efter sig; andre borede sig ind i Hø- og Halmbunker i Laden. Der fortælles, at da Mændene hen ad Morgenstunden i en noget løftet Stemning vendte tilbage fra Vildsund, var Kvinderne ikke til at finde; og da de fra deres Skjulesteder hørte Larm, Vaabenklirren og højroste Mandsstemmer, laa de endnu mere stille, indtil endelig Forskrækkelsen tabte sig. Gensynet var meget bevæget.

Samme Aften, da Rygterne i Kallerup fløj fra Hus til Hus, saa man en Rytter, der hurtig red igennem Byen mod Vest. Hvor han vilde hen, var man ikke klar over; thi det hed sig nemlig, at det var en af Slavernes Forposter, der var kommen over Fjorden; men da Rygtet om, at Slaverne var i „Skiveren“ samtidig bredte sig, var man aldeles vis paa, at det var en af de skrækelige Maradører. Rytteren var imidlertid en Karl, der var paa Vej til Gjersbøl Mølle, hvor hans Kæreste tjente, og hende vilde han redde eller forsvare til det yderste.

Imidlertid var der ud paa Eftermiddagen samlet store Skarer ved Vildsund Færgeleje, og det har sikkert været et ejendommeligt Folkeliv, der om Aftenen efter den bevægede Dag rørte sig dernede. Fra alle de omliggende Sogne var Folk ilede til med de underligste Vaaben, som Grebe, Forke, gamle Muskedonnere og Vaaben lavede for Tilfældet af Bysmeden; særlig Pigkæppene dominerede; det var en Slags Bajonetter paasatte et Skaft, der var dannet som et Gevær. Her var Thisted Borgervæbning i fuld Uniform; den stak jo svært frem fra den øvrige Skare ved sit hele militære Snit; her var ogsaa Seminaristerne fra

Snedsted; de mødte med Geværer med blanke Bajonetter under Anførsel af Seminarielærerne. En Mand fra Nørre Skjoldborg vakte en Del Opmærksomhed ved at være ubevæbnet. Da man spurgte ham om, hvorfor han ingen Vaaben havde, svor han en drøj Ed paa, at han havde Stranden for sig. Han vilde nemlig bruge Sten, af hvilke der findes nok af ved Fjordbredden, saa Idéen var ikke helt gal. -- Naa, Slaverne kom ikke; men den daværende Kromand har sikkert haft en af sine store Dage, da det hede Blod ikke blev svalet ved Kamp med Slaverne, men med Indholdet af Kromandens Tønder.

Nord og Øst for Thisted rustede man sig ogsaa til Kamp. Der blev ved Aftenstid udstillet Vagtposter med passende Mellemrum langs Fjorden ud for Sennels og Hovsør.

Gamle Kresten Jensen Kristensen i Hjardemaal tjente den Gang i Kløv By, da der om Aftenen kom Bud, at han øjeblikkelig skulde møde bevæbnet nede ved Hovsør By. Han var lige udskreven til Dragon, og syntes jo derfor, at det var et noget aparte Vaaben, han kom af Sted med; han blev nemlig væbnet med en Tørvekniv. Straks han kom ned til Hovsør By, blev han stillet paa Post Øst for Byen nær ved Stranden. Det var en stille Aften, og han kunde høre Kirkeklokkerne ringe baade fjern og nær. Ud paa Natten kom en Baad sejlene; saa snart man blev klar over, at der kom noget, belavede man sig paa at hindre den formentlige Fjende i at komme i Land. Der blev straks fyret løs, indtil der fra Baaden blev raabt, at det var fredelige Folk, der kom, og ikke Slaver.

Til Korsø kom Rædselsbudskabet ogsaa ved Aften. Der skulde man møde i Sennels hos Gaardejer Lars Maaen. Forhenv. Gaardejer af Korsø Jens Kristian Olsen var den Gang hjemme hos sine Forældre i Korsø, og han blev sendt af Sted til Sennels, væbnet med en Fork. Paa Vejen mødte han et Par gamle Gaardmænd fra Hjardemaal Klit; de kom kørende fra Thisted, og opskræmt som de var raaber den ene til ham: „Ær ed Tyskere, eller de æ Danskere“, og uden at afvente Svar kørte de videre alt

hvad Remmer og Tøj kunde holde. Hele Natten kom der til Sennels ridende Stafetter med Meldinger fra Thisted. Stor Opstandelse vakte det jo, at de i den stille Nat hørte en heftig Geværild fra Hovsør; det var den Gang, den oven for omtalte Baad kom sejlene. Det var iøvrigt en af de paa Limfjorden saa hyppige Krejlere, der vendte hjem fra en længere Sejlads og derfor ikke anede, hvad den hele Hurlumhej havde at betyde.

Da det var blevet noget over Midnat, inviterede Gaardmanden de hos ham stationerede Krigere ind for at faa noget at spise, idet han betroede dem, at lige saa godt kunde de spise det, han havde af Fødevarer, som Slaverne kunde det. Alle Gaardens Lokaler blev fyldt med sultne Mennesker, og midt under Maaltidet kom der Efterretning fra Thisted med Meddelelse om, at det var blind Allarm, hvorefter enhver drog hjem til sit.

Den egentlige „Slavekrig“ varede for Thisted og Omegn kun et halvt Døgn; thi ved Aftenstid naaede der her til fra Nykøbing Meddelelse om, at Rygterne havde været ugrundede; Borgervæbningen vendte tilbage fra Vildsund og holdt sit Indtog ved Midnatstid under fuld Musik; man kunde i Sennels ved den Tid høre Trommerne buldre. Man udsatte imidlertid Vagtposter i Byen og langs Fjordbredden for alle Tilfældes Skyld.

Dagen havde vist, med hvor stor Beredvillighed Befolkningen var mødt op for at værne Landsdelen; men den havde ogsaa vist, hvor daarligt man var forberedt, hvis der virkelig var kommen en Fjende. Derfor tog man fat med at indøve Mandskab i de mest elementære Øvelser under Kommando af en eller anden Mand, som havde været Soldat og besad den fornødne Myndighed; der blev endvidere forfærdiget Spyd og andre Vaaben. Endnu gemmes der i Thy paa Kirkeløfter og lignende Steder Vaaben fra Slavekrigens Dage, og endnu mindes man den underlig forvirrede Dag, som i det sydlige Jylland benævnes den „gale Onsdag“, men som for disse Egne maa kaldes den „gale Fredag“.

2. Slavekrigen i Vester Hanherred 1848.

Af J. C. Jacobsen.

Det gaar i Reglen med Rygtet som med en Snebold, der ruller ned ad en Bakke, det tiltager i Omfang, jo mere det breder sig, og saaledes gik det ogsaa med det Rygte, der i Foraaret 1848 som en Løbeild fo'r op gennem Nørre-Jylland og fortalte, at Rendsborg Slaver var brudt ud af Fængslet og med Hærgen og Plyndren drog nordpaa. Nævnte Rygte havde sit Udspring i Grænseegnene ved Kongeaaen, hvor Befolkningen i Anledning af Oprørets Udbrud den 18. Marts var en Del opskræmmet; det naaede Kolding den 24. Marts og forplantede sig snart videre. Overalt lød det, at Slaverne, hvis Antal snart ansloges til 600, snart til henimod 100, afbrændte saavel Købstæder som Landsbyer og Herregaarde og myrdede baade Mænd, Kvinder og Børn.

Men nu viste det sig, at den gamle Kæmpeaand ikke var uddøet hos Jyderne, man samlede i store Skarer i By og paa Land for at standse de „frække Røvere“ og forsvare den hjemlige Arne.

I Egnene Nord for Limfjorden var „Krigen“ meget livlig, hvilket er ret naturligt, da disse Egne laa længst fra Rygtets Kilder og derfor kunde modtage de fleste Jobsposter. I det efterfølgende skal gives en kort Oversigt over „Krigsbegivenhederne“ i Vester-Hanherred, bygget dels paa officielle Skrivelser, dels paa Bladmeddelelser og dels paa Oplysninger fra gamle Mennesker, der endnu i deres Livsaften kan mindes Træk fra hine bevægede Dage for ca. 63 Aar siden.

*

*

*

Rygtet om Slavernes Fremtrængen naaede Thisted om Morgenen tidlig den 31. Marts over Nykøbing paa Mors, og den Thisted Amtmand Baron Rosenkrantz sendte da øjeblikkelig følgende Skrivelse til Herredsfoged, Kammerjunker Lillienkjold paa Skerpinggaard i Vester Hanherred:

„En Stafet fra Justitsraad Rummelhoff i Nykøbing har

i dette Øjeblik bragt mig den Efterretning, at Fæstnings-slaverne skulle være undkomne fra Rendsborg Fæstning og have udbredt sig her i Jylland, hvor de myrde og brænde overalt, hvor de komme frem. — Efterretningen er bragt til Nyekjøbing med en Stafet fra Kreiberg Sogn, der melder, at en Del Slaver alt skulle være trængte frem til Omegnen af Holstebro.

Paa Grund af Foranstaaende anmodes Deres Velbaarenhed tjenstlig om, uopholdeligen at træffe de Foranstaltninger, som De maatte finde mest hensigtssvarende for at forhindre disse farlige Personers videre Fremtrængen her i Amtet, og foranledige deres Paagribelse, saafremt nogle af dem alt skulde have fundet Lejlighed til at komme over Fjorden.

Da Justitsraad Rummelhof har meldt mig, at han strax har sat Alt i Bevægelse for at paagribe de omhandlede Slaver og forsvare sig imod deres Voldsgjæringer paa Mors, antager jeg ikke, at der vil være synderlig Grund til at befrygte deres Landgang ved Fæggesund, hvorimod der ved Aggersund bør sørges for, at alle Færger og Baade indtil videre holdes stationerede paa denne Side, ligesom der ogsaa bør holdes Vagt paa Kysten, og maatte i det Hele samtlige Sogneforstanderskaber og Sognefogder snarest muligt advares om, at sætte sig i Forsvars-Tilstand mod de omhandlede Slaver og at paagribe dem i alt Fald med væbnet Haand hvor de antræffes.

Thisted Amtshus Natten mellem d. 30. og 31. Marts 1848.

Rosenkrantz.“

Herredskontoret paa Skerpinggaard modtog Amtmandens Skrivelse tidligt paa Formiddagen den 31. Marts, og Kammerjunker Lillienkjold satte sig straks i Bevægelse for at efterkomme den; der udsendtes Stafetter til alle Herredets Sognefogder og Sogneforstanderskaber, ligesom han ogsaa straks lod gaa Bud til Lars Jespersen ved Tranumstrand for at paalægge ham uophørlig at begive sig til Thisted. Lars var noget af en Bøsemager, og man trængte haardt til den Slags Folk i Amtets Hovedstad. Der er imidlertid langt fra Tranum til Thisted, saa det er muligt,

at „Vaabenfabrikanten“ først ankom, efter at „Freden“ var sluttet.

Vestligst i Herredet ligger Halvøen Hannæs, der bestaar af 3 Sogne: Øsløs, Vesløs og Arup; fra Mors er nævnte Halvø skilt ved det dybe Fæggesund. Paa Grund af den isolerede Beliggenhed kom Befolkningen her til at optræde mere selvstændigt under den korte „Krig“, end Tilfældet var i Herredets andre Sogne.

Saavidt det har kunnet oplyses, ankom den ridende Stafet fra Herredskontoret til Godsejeren paa Vesløggaard Hr. Kjærulf, der straks begyndte at udfolde en betydelig Virksomhed; han udsendte Stafetter til saavel Sognefogden i Arup som Sognefogden og Sognepræsten i Øsløs, selv satte han sig til Hest og red til Fæggesund, hvor Mandskabet fra Vesløs og Arup skulde samles.

Aftægtsmand P. Skjoldborg, Arup, der den Gang var en Karl paa 18 Aar og tjente i Vesløs, fortæller: „Henvend Aftenstid kom en Rytter farende ind i Gaarden og raabte: „Der er brudt nogle Slaver ud, og I skal møde straks ved Fæggesund med Forke og Grebe, og hvad I kan faa fat paa for at forhindre dem i at komme over Vandet!“ Han gav ingen lang Forklaring, men fo'r straks hen til den næste Gaard. Min Husbond, der var en ældre Mand, sagde: „A æ Fanden ta mæ faa gammel til saadan noget, do maa astej, Peter.“ Der ankom 30—40 Mand fra Vesløs til Amtoft Strand, her var allerede en stor Styrke fra Amtoft og Arup samlet, og Kjærulf tog nu Kommandoen. Straks efter mødte Pastor Jacobsen fra Øsløs til Hest. En Del af Mandskabet gjorde Tjeneste som Strandvagter, de fulgtes ad to og to, og da de ikke godt kunde enes om, hvem der skulde gaa sammen, maatte de trække Stak om det. Kysten skulde bevogtes fra et Stykke Vest for Fæggesund Kro til Gaardbæk mod Øst, her skulde Øsløs Mandskab tage fat. P. Skjoldborgs Kammerat var ikke synderlig modig, og da de paa deres Vandring fik Øje paa nogle store Kampsten, der laa i Strandkanten og i Mørket saa noget mystiske ud, foreslog han, at de skulde løbe tilbage til Amtoft og melde, at de havde set noget mistænkeligt;

de besluttede imidlertid at liste nærmere hen til den mistænkelige Genstand, og de opdagede da, hvad „Fjenden“ bestod af.

Uden for Amtoft laa en stor Pram sejklar, den skulde, hvis Slaverne i Nattens Mørke listede sig over Vandet, føre Kvinder og Børn over til den lille Ø Fæggerøn. Prammen var paa et hængende Haar nær bleven anvendt. Pludselig lød nemlig et drønende Skud i Nærheden, og man var straks enige om, at nu var Slaverne der; Kvinderne og Børnene søgte jamrende og grædende ned mod Stranden til Prammen, medens Mændene belavede sig paa at dække Retræten; men heldigvis skyldtes det opsigtsvækkende Skud den skikkelige Husmand Mikkel Badstue, der affyrede sin gamle Jagtbøsse for at prøve, om den var i brugbar Stand.

I Øsløs blev Forsvaret ordnet af Sognefoged Mads Thorup, Bisgaard og Pastor Jacobsen. Sognefogden græd, da Budskabet kom, men strammede sig senere op for ikke at bringe Modløshed ind blandt Mandskabet. Præsten samlede Sognets Beboere i Præstegaarden, hvor han fortalte dem den frygtelige Tidende om Slaverne; men tillige holdt han en flammende Tale og opfordrede alle til at vise Mod og Fædrelandskærlighed. Hovedstyrken holdtes samlet i Byen, hvor Smeden hele Natten arbejdede paa de saakaldte Pigkæppe, det vil sige Jærnpigge, der var fastgjort til et langt Træskaft, det hele skulde minde om et Gevær med paa-sat Bajonet. Langs Kysten gik Dobbeltposter, der blev inspicerede af ridende Patroljer. En af de ivrigste til at patroljere langs Stranden var den gamle Sømand Kristen Hokser. Kristen levede som Jæger, og han havde derfor ogsaa sin Bøsse i Orden. Det var i Dagbrækningen, at Hr. Hokser Øst for Holm Tange fik Øje paa en Sejler, der laa lidt ude fra Land; da han mente, at det var et Slave-skib, raabte han af sine Lungers fulde Kraft: Hvem der? Intet Svar paafulgte, og da et gentagende Raab heller intet frugtede, var Kristen klar over, hvem han havde for sig, han kastede Geværet til Kinden, fyrede, og Kuglen trængte ind i Skibets Forstavn. Nu blev der levende om

Bord, en Mand stak Hovedet op over Rælingen og raabte: „Aa, de æ mæ!“ „Hvem!“ tordnede Kristen. „Det er Per Ibsen!“ „Har du Slaver om Bord, Per?“ gentog den pligt-opfyldende Vagt i en lidt mildere Tone. „Nej, oh nej, a har kun Træsko og Lerpotter“, forsikrede Per, og nu fik den forbløffede Krejlerskipper endelig Lov til at være i Fred.

Paa de højeste Bakker var rejst Bavner, der skulde tændes, naar Fjenden kom. Bavnerne bestod for det meste af Tjæretønder, fyldt med Lyng.

Nylig afdøde Aftægtsmand Peter Bonnerup var den Gang hjemme hos sin Fader, en ældre Gaardmand, der havde gjort Tjeneste i Napoleonskrigen 1807—14. „Det er noget godt Vrøvl med de Slaver“, sagde den gamle Veteran, „hvordan skulde de komme her, naar vore Soldater samles ved Grænsen; jeg har saamænd ikke noget imod, at du gaar med, Peter; men jeg vil ikke selv rende for Nar.“ Peter kom saa med; da han var for ung til at blive Kystvagt, blev han Bavnvagt. Han og et andet ungt Menneske skulde staa parat til at tænde Ild i Tønden, naar Fjenden kom. Men Natten var lang, og der kom ingen Fjender; derimod meldte Sulten sig, og de blev da enige om at løbe hjem til Gaarden og faa lidt at leve af. Den grove Pligtforsømmelse at forlade Posten kom dem dog dyrt at staa. Da de vendte tilbage til Bavnen for at indtage deres Plads igen, fik de nemlig Øje paa nogle Skikkelser, der dukkede sig bag Højen, de vendte derfor skyndsomt om og flygtede tilbage til Gaarden, hvor de skjulte sig i den Tro, at Slaverne havde besat Egnen. Næste Dag gik Tjenestedrengen op for at flytte de „skrækkelige Bandidter“, der ved Dagens Lys viste sig at være et Par sorte Faar.

Saasart man havde Pigkæppe nok, begyndte Øvelserne paa Øsløs Kirkegaard. Disse Øvelser i Vaabenbrug fortsattes længe efter, at man fik Underretning om, at Rygtet om Slaverne var lutter Opspind. Styrken var delt i to Hold, det ene kommanderedes af Husmand Jens Buk, det andet af Husmand Thomas Kærgaard, begge Mænd, der

forlængst havde aftjent deres Værnepligt. Husmand Niels Bro, Øsløs, der var med som 18aarig Karl, fortæller, at Pigkæppene nok kunde bruges til at stikke med, men de egnede sig kun daarligt til Bajonætfægning, da de manglede Parerplade, og der vankede derfor nogle slemme Rap over Fingrene.

Sognefogderne i Tømmerby og Lild Sogne modtog Budskabet om Slaverne af en Stafet fra Herredskontoret; men ogsaa i disse Sogne lededes Forsvaret af den utrættelige Kjørulf fra Vesløgsgaard. Mange af Beboerne i Tømmerby og Lild gemte deres Sølvgenstande og andre Kostbarheder ude i Klitterne; men en Del gemte ogsaa deres Sager saa godt, at de ikke kunde finde dem igen.

En stor Del af Mandskabet fra sidstnævnte Sogne samledes paa den smalle Landtange mellem Lund Fjord og Vesterhavet; man frygtede for, at Fjenden skulde komme østfra, og her var den eneste Landevej mellem Hanherred og Thy. Fra Roelsgaard paa Bjerget var baade Mænd og Karle mødte, og Kvinder og Børn sad ene tilbage i Mørke; man var nemlig bange for, at Lysets Skær skulde tjene som Vejledning for Fjenden. Pludselig blev der en frygtelig Støj ude i Gaasestien. Gæssene gækkede og skreg, som de var besatte; men Folkene stængede Dørene, da de troede, at det var Slaverne, der nu begyndte deres Hærværk. Da Mandfolkene kom hjem, dristede man sig ud i Gaasestien, hvor det viste sig, at Spektaklet stammede fra Naboens Gase, der havde forvildet sig ind i den fremmede Lejr. Ved Stranden var der ikke udstillet Vagter, da man jo ikke ventede Fjenden fra den Kant.

Da Herredsfoged Lillienskjold havde modtaget foranævnte Skrivelse fra Thisted Amt, sendte han umiddelbart efter et Brev til Herredsfoged Svanenskjold i Løgstør; Brevet sluttede saaledes:

„Idet jeg maa bemærke, at Amtet har paalagt mig at foranstalte det Fornødne til at forhindre bemeldte Slavers videre Fremtrængen og foranledige deres Paagribelse i alt Fald med væbnet Haand, skulde jeg tjenstlig anmode Hr. Cancelliraaden om at drage Omsorg for, at der træffes For-

anstaltninger til, at de Paagældende ikke kunne bemægtige sig løse Baade ved den søndre Side af Fjorden i Deres District for dermed at sætte over Fjorden. Det henstilles, om det maatte være rigtigst, at Canc. Lynges give fornøden Notits om foranstaaende.“

Cancelliraad Lynges var Byfoged i Nibe. Af denne Skrivelse ses, at Herredsfogden ikke ønsker Baadene overførte til Fjordens Nordside, hvilket de heller ikke blev; derimod samlede man saa mange som muligt i Løgstør og ved den søndre Side af Aggersund for i paakommende Tilfælde at kunne sætte over Fjorden med Kvinder og Børn. Aggersund var i det hele taget et meget vigtigt Punkt; her var Fjorden ikke ret bred, og her vilde Slaverne aabenbart prøve paa at tiltvinge sig Overgang, naar Løgstør først var erobret, og man ventede Fjenden hvert Øjeblik; Rygtet fortalte, at Viborg var brændt, og at de vilde Skarer trængte skændende og brændende mod Nord. I Løgstør var organiseret et Vagtkorps paa ca. 130 Mand, der skulde forsvare Byen til det yderste.

Paa Nordsiden af Aggersund samledes efterhaanden en stor Skare Mænd fra de omliggende Sogne i Øster og Vester Hanherred, nogle paastaar flere Hundreder. Ledelsen var i Hænderne paa Fuldmægtigen fra Skerpinggaard. Pensioneret Lærer J. D. Andersen, Vester Thorup, var den Gang en lille Dreng paa 8—9 Aar og boede i Husby i Kjettrup Sogn. Midt paa Eftermiddagen kom en af Mændene i Husby løbende ind i hans Hjem og raabte: „Det er rent galt fat, Rendsborg Slaver er brudt ud og har trængt her Nord, Viborg ligger i Aske, og de er paa 2 Mil nær Løgstør. Alle Mand skal møde ved Aggersund, og I skal bøje fra jer — det vil sige: Lade Budskabet gaa videre — Ordren er fra Herredskontoret.“ Længere vestpaa hed det: „Holstebro ligger i Aske, de er nær Sallingsund!“ Man vil forstaa, at Rygtet ikke lød ens øst- og vestfra. Det har ligesom delt sig ved Viborg, en Jobspost er da gaaet over Skive, Nykøbing paa Mors og Thisted, en anden over Løgstør og Aggersund til Hanherred, hvor de falske Rygter mødtes og gjorde Forvirringen des større. Fra Løg-

stør blev Herredsfuldmægtig Splid, der var en dygtig Rytter, sendt mod Syd for at recognosere; han fik den bedste Hest, man kunde skaffe, for at han ikke skulde falde i Slavernes Kløer. Hvis han kom tilbage med gode Efterretninger, saa man kunde forstaa, at det hele var blind Allarm, vilde man lade Stortrommen røre i Byen; naar de ved Aggersund forsamlede Krigere hørte dette Signal, kunde de rolig vende hjem. Det blev over Midnat, før Hr. Splid vendte tilbage, og i den lange Ventetid gik stærke Vagter langs Fjorden, medens Hovedstyrken indkvarterede sig i Gæstgivergaarden og omliggende Huse, hvor man gjorde sig til Gode efter Omstændighederne. — Nu hørtes endelig Stortrommen i Løgstør. Nogle Vagter, der ikke var gjort bekendte med Signalet, kom styrtende og raabte, at Fjenden stormede Løgstør, hvilket vakte stor Forstyrrelse, indtil Misforstaaelsen blev opklaret. Henad Morgenstunden forlod de sidste „Tropper“ Aggersund, og Freden hvilede atter over Land og By.

Budskabet om den truende Fare bragtes — efter en gammel Mands Udsagn — til Vester Thorup ved en Stafet vestfra. Det var naturligvis den samme Stafet, som bragte Skrivelsen fra Amtet til Herredskontoret, saa man var alle-rede vel underrettet, før Herredsfogdens Stafet bragte Opfordringen om at gribe til Vaaben. I V. Thorup var særlig Sognepræsten Pastor Djørup ivrig for at ordne Forsvaret, hvilket kan ses af en kort Indberetning til Herredsfoged Lillienskjold saalydende: Øvelserne ville blive fortsatte og ledede med al Iver, da Alle er besjælede af den mest levende Fædrelandskærlighed og Nidkærhed for Sagen.

En stor Styrke var samlet ved Thorup Kirke, der ligger umiddelbart ved Landevejen mellem Aalborg og Thisted; alle Mand var fuldt væbnede, men Udrustningen var meget uensartet, enkelte havde Bøsser, de fleste maatte nøjes med Økser, Forke, Høleer o. l. I Smedien herskede travl Virksomhed, den ene Pigkæp efter den anden blev formelig revet bort. — Disse hjemmelavede Vaaben blev senere opbevaret i Vester Thorup Kirke; ved Aar 1875 blev Restbeholdningen, ca. 30 Stykker, solgt ved privat

Auktion til Fordel for Sognets Hartkornsejere. — Overalt ved Landevejene og paa enkelte Højdepunkter var udstillet Vagter, der raabte enhver an, saa ingen fik Lov til at passere forbi, uden at vedkommende først havde aabenbaret sit Navn og sin Hjemstavn. Paa Kobakken mellem Thorup og Klim stod en Vagtpost, og her forefaldt et pudsigt Optrin: Stedets Jordemoder kom gaaende ad Vejen uden at ane nogen Fare. „Holdt, hvem der?“ lød det fra Vagten; men „Madammen“, der jo var godt kendt af alle, mente ikke, at hun behøvede at nævne hele sin Adresse, hun svarede bare: „Det er mig“. Den fortrolige Meddelelse blev dog ikke taget for god Vare, en Mand af Vagten sprang hen imod hende med sin Fork og sagde: Hvis Du et sejer, hvem du æ, saa prekker a Dæ sku.“ Efter en kort Samtale løstes det heftige Sammenstød paa den fredeligste Maade.

Til Klim kom Rygtet østfra, det vil sige fra Herredskontoret; Stafetten fra Thisted har altsaa ikke naaet til denne By, men har redet tværs over Markerne fra Vester Thorup til Skerpinggaard. I Klim ventede man Fjenden fra Aggersund og satte derfor Vagt ved Kovadbro mellem Klim og Fjerritslev. Ved denne Bro forefaldt et Optrin i Lighed med det nævnte fra Kobakken. Købmand Jep Frost fra Thisted kom kørende østfra, han havde været i Hjørning. Da han nærmede sig Vagten ved Kovad, blev han standset med et tordnende: „Hvem der?“ Den forbløffede Købmand vidste i Øjeblikket ikke, hvad han skulde svare paa dette Spørgsmaal; han fik imidlertid ikke lang Betænkningstid. Vagtkommandøren, Hr. Tidemand Kjær, Klim, sprang hen til Vognen, satte Landeværnspeggen for Brystet af ham og sagde: Hvis du ikke straks siger, hvem du er, hvad Haandtering du driver, og hvor du skal hen, jager a Dæleme æ Pig igennem dæ. Frost fik nu endelig Snakketøjet i Gang, og han fik da som kendt Mand Lov til at passere Vagten.

Som tidligere nævnt var Mandskabet fra flere Sogne samlede i Aggersund; det store Pastorat Kettrup-Gøttrup sendte et stort Kontingent, men holdt dog en betydelig

Styrke tilbage. Navnlig i Kettrup dreves Rustningerne med Kraft; her laa Herredskontoret, og man kunde derfor let faa Underretning og Vejledning, ligesom Ledelsen kunde komme i forholdsvis sagkyndige Hænder. Herredsfoged Lillienkjold var selv ude for at opmuntre Krigerne; den egentlige Kommando var overgivet til Prokurator Toft, der udnævnte Befalingsmænd, udstillede Vagtposter o. s. v. Stedets Sognepræst, Provst Damkjær, laa heller ikke paa den lade Side, hvilket fremgaar af følgende Svarskrivelse til Herredskontoret:

I Anledning af Deres Velbaarenheds Skrivelse i Dag sammenkaldte jeg straks Forstanderskabet, og en Del mødte ogsaa tillige med mig i Kettrup Skole, men paa Grund af den udsprede Meddelelse adskiltes vi straks igen for, saa vidt Omstændighederne tillade det, at besøge Mandskabet væbnet o. s. v. Imidlertid tror jeg dog at kunne udtale det, navnlig efter herom at have confereret med Forstanderskabets Medlem Søballe, som en almindelig Anskuelse: at det blev paalagt hver vaabendygtig Mand at anskaffe sig en Landse i Længde af 4 Alen i det Hele, saaledes som den brugtes i den sidste Krigs Tid og derpaa at møde i hvert Sogn i Morgen Eftmdg. med den saaledes indrettede Bevæbning til Eftersyn og for at modtage nærmere Ordre fra Dem. Skulde Mandskabet behøves efter Deres Mening ved Aggersund i Morgen, saa kunde dog saadanne Landsere, hvis De synes det, forarbejdes hos samtlige Smede i Sognene, naar De dertil vilde give de fornødne Ordre, eller underrette mig om Deres Mening.

Guds Naade være med os og give os Alle Mod til at virke.

Kjettrup Præstegaard, den 31. Marts 1848.

Deres

J. R. Damkier.

Den Lanse, Provsten henviser til, hørte til den Kystmilitse, der blev oprettet i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede under Napoleonskrigene. Kystmilitsen blev ikke anvendt i Slavekrigen, selv om enkelte vil paastaa, at den blev sammenkaldt. Forøvrigt er det sidste Gang, man

hører dette Kystforsvar omtalt. Det ophævedes næste Aar, idet Grundloven indførte alm. Værnepligt.

Rygtet om Rendsborg Slaver bragte Forstyrrelse og Forvirring alle Vegne, men det bragte ingenlunde Modløshed og Selvopgivelse, tværtimod, de fleste var enige om at sælge Livet saa dyrt som muligt. Der er dog altid Undtagelser fra Reglen, og en saadan Undtagelse var en Embedsmand fra Fjerritslev, der med nogle Kostbarheder flygtede ud til Havet, gik om Bord i en Baad og sejlede et Stykke fra Land. Nu maatte Slaverne komme for ham, naar de vilde, han havde sit paa det tørre, eller rettere paa det vaade.

Slige Undtagelser var der vel alle Vegne; men de spillede ingen Rolle, de satte heldigvis intet Præg paa Bevægelsen.

Man kan godt sige om Slavekrigen, at den kom en Nat og gik en Nat; thi allerede Dagen efter, at de første foruroligende Efterretninger var komne, bragtes ny Meddelelser, som sagde, at Rygtet var langt overdrevent, Slaverne huserede kun mellem Silkeborg og Randers, og snart hed det, at hele Røverbanden var bleven hugget sønder og sammen af Randers Dragoner. Det var ganske vist en smuk Maade at faa saadanne Skarns Mennesker ud af Verden paa, og Begivenheden kastede for et Øjeblik Glans over de Randers Dragoner; men den Glans holdt ikke længe ved, Sandheden kom for Dagen, Rygtet var lutter Opspind fra først til sidst. De bevægede Martsdage blev meget snart om ikke helt, saa dog til Dels glemte; Begivenhederne paa Krigsskuepladsen tog Opmærksomheden helt fangen.

De Rendsborg Slaver, der var nok henved 90 ialt, tog — uden at de selv vidste det — de gode Jyder ved Næsen, og alle lod sig narre lige fra Amtmanden og ned til Daglejerer. Vi kan more os over, at vore Bedsteforældre var saa godtroende; men inden vi udtaler nogen Dom over dem, maa vi hellere spørge os selv: Kan vi ikke ogsaa lade os tage ved Næsen i det moderne 20. Aarhundrede?

*

*

*

Til Slutning vil jeg bringe en Tak til følgende Mænd, der beredvillig har givet mig Oplysninger: Lærerne Hald, Thisted, Hansen, Gøttrup, Nielsen, Kettrup, Lyngbo, Kollerup, J. D. Andersen, Vester Thorup, og J. Damsgaard, Klim, samt Aftægtsmand P. Skjoldborg, Arup, Aftægtsmand Niels Bro, Tømmerby, og Husmand Niels Jensen Bro, Øsløs. Endvidere en Tak til Gmd. Jens Thomsen, Barslev, for Oplysninger fra Thyholm, der dog ikke er benyttede i ovenstaaende Skildring. Som Kildeskift er anvendt Lønborg Friis: Den jydsk Slavekrig.

Til Medlemmerne af Historisk Samfund.

Idet Bestyrelsen udsender denne Aarbog, retter den en hjertelig Tak til de mange Medlemmer, som trofast har støttet den i Arbejdet i de forløbne Aar, i hvilke „Historisk Samfund for Thy og Hanherred“ har virket. Samtidig fremsættes en indtrængende Opfordring til Medlemmerne om ogsaa fremtidig at deltage i Foreningens Virksomhed ved Meddelelser om Oldsagsfund her paa Egnen, Sagn, Skildringer af Folkelivet, topografiske og personalhistoriske Oplysninger.

Dernæst opfordres alle Medlemmerne til hver i sin Kreds at arbejde for at øge Medlemsantallet, hvilket er absolut nødvendigt for Foreningens Trivsel. Vort historiske Samfund er et af Landets mindste, og det trænger selvfølgelig i høj Grad til Befolkningens Velvillie.

Samfundet modtager med Glæde Gaver af alle mulige Oldsager, Antikviteter, gamle Landbrugsredskaber, gamle Skøder, Dokumenter, Billeder o. s. v. til sin historiske Samling, til hvilken det i nær Fremtid vil blive nødvendigt at skaffe en Bygning. Det kan saaledes anføres, at Samlingen sidste Sommer alene var besøgt af 16 Skoler med ca. 900 Børn, ledsaget af 72 Lærere og Forældre, foruden at der til de almindelige Besøgstider kommer ikke faa Mennesker.

Bestyrelsen.

Medlemsliste.

Æresmedlem: Frøken Avgusta Zangenberg.

Paa Landet i Thy.

Abildhauge, Sagf., Vestervig.	Bach, J. P., Grosserer, Vestervig.
Andersen, A., Styvelgaard.	Bangsgaard, A., Lærer, Hørdum.
Andersen, L., Lærer, Odby.	Bendixsen, Postm., Vestervig.
Andersen, Lærer, Klitmøller.	Blaaberg, Lærer, Skovsted.
Andersen, A. N., Lærer, Hunstrup.	Bloch, Postmester, Hurup.
Andersen, Lærer, Skyum s. Sk.	Bluhme-Knudsen, Distriktsl., V.

- Bruun, Skovrider, Hovmarks-
 gaard, Ydby.
 Buus, Læge, Hunborg.
 Christensen, Lærer, Skjoldborg.
 Christensen, Lærer, Villerup.
 Clemmensen, P., S. Nordentoft.
 Dahl, Sognepræst, Sennels.
 Dam, Laur., Sognef., Boddum.
 Ditlevsen, Lærer. Elsted.
 Engelsted, Frue, Vestervig.
 Eriksen, Pastor, Stagstrup.
 Eskesen, Plantør, Hvidbjerg v. A.
 Frøkjær, Gaardejer, Vestervig.
 Fuglsang, Forst., Galtr. Højskole.
 Gramstrup-Andersen, Gaardejer,
 Vestervig.
 Graversen, Købm., Hvidbjerg.
 Grøn, A., Lærer, Nørhaa.
 Hancke, L., Købm., Vestervig.
 Hansen, Propr., Egebaksande.
 Harkjær, Jens, Propr., Tolbøl.
 Hestbeck, N., Teglværksejer,
 Sundby.
 Hoelgaard, Gaardejer, Barslev.
 Hoppe, Lærer, do.
 Hornstrup, Gaardejer, Hørdum.
 Hørlyk, Sognepræst, Bedsted.
 Jensen, Poul, N. Skjoldborg.
 Jensen, Lærer, Hvidbjerg. Th.
 Jensen, Gæstgiver, Stenbjerg.
 Jensen, Lærer, Nors.
 Jensen, Lærer, Østerild.
 Jespersen, Overklitf., Søvang.
 Jørgensen, Sognepræst, Visby.
 Jørgensen, Lærer, Lyngs.
 Kallerup, Hornshøjg., Hvidbjerg.
 Kierkegaard, A. K., Folketings-
 mand, Agger.
 Kjær, Vilh., Læge, Hurup.
 Klojgaard, K., Gaardbest., Stagstr.
 Kløcker, K., cand. pharm., Koldby.
 Krabbe, Chr., Grdejer, Skjoldborg.
 Kragholm, Mejeribest., Vandet.
 Krarup, Sognepræst, Nors.
 Krarup, Sognepræst, Hvidb. v. Aa.
- Lauritzen, Stenshøjg., Hvidbjerg.
 Leerskov, M., Propr., FærgEGAARD.
 Lings, Gaardejer, Heltborg.
 Lomholt, Sognepræst, Snedsted.
 Lützhøft, Propr., Tandrup.
 Madsen, J., Husmand, Styvel.
 Møller, Chr., Købm., Koldby.
 Nielsen, O., Lærer, Sønderhaa.
 Nielsen-Hvid, Lærer, Vestervig.
 Nielsen, Læge, Koldby.
 Nielsen, Plantør, Tved.
 Nygart, Andersen, Landstings-
 mand, Nygaard, Hvidbjerg.
 Nørgaard, Proprietær, Raastrup.
 Nørgaard, Poul, Nørlund, Skjoldb.
 Odgaard, Proprietær, Smerup.
 Odgaard, J., Østergaard, Hvidbj.
 Overgaard, J., Propr., Over-
 gaardsminde.
 Pedersen, P., Lærer, Brond.
 Petersen, Sognepræst, Hillerslev.
 Petersen, Lærer, Vandet.
 Poulsen, L., Gaardejer, Skjoldb.
 Poulsen, Munk, Lærer, Vorupør.
 Poulsen, Hotelejer, Vorupør.
 Poulsen, A. N., Gaardejer, Skjoldb.
 Poulsen-Nørbjerg, Direkt., Hurup.
 Rasmussen, Sognepræst, Hun-
 strup.
 Rasmussen, Lærer, Nors Biskole.
 Riis, M., Lærer, Smerup.
 Roed, Fyrmester, Hansted.
 Rysgaard, Lærer, Snedsted.
 Salmonsens, Lærer, Tilsted.
 Sandberg, Apoteker, Koldby.
 Schoug, Eugen, Overretssagfører,
 Hurup.
 Secher, Propr., Ulstrup.
 Sindbjerg, Proprietær, Kallerup.
 Skadholm, J. P., Propr., Møgel-
 vanggaard.
 Sloth, N., Gaardejer, Barslev.
 Sloth, Sparekassedirektør og
 Gaardejer, Styvelgaard.
 Smidt, P. P., Lærer, Silstrup.

Stender, Propr., Hunstrupgaard.
 Sunesen, Skoleinspektør, Hunb.
 Søgaard - Christensen, Dyr læge,
 Koldby.
 Sørensen, Gaardejer, Hvidbjerg.
 Sørensen, Lærer, Hinding.
 Sørensen, Lærer, Hou.

Sørensen, Propr., Vestervig K.
 Tilly, Lærer, Hørsted.
 Toft, E., Læge, Vestervig.
 Tolbøl, J. B., Købm., Fjerritslev.
 Vestergaard, Chr., Handelskom-
 mis, Sønderhaa.

Hanherred.

Bach, Joh., Købm., Vesløs.
 Broeng, Plantør, Torup.
 Damsgaard, M., Lærer, Klim.
 Gulddammer, Skræder, Øsløs.
 Hansen, W., Sognepræst, Kærup.
 Hansen, Sognepræst, Kjettrup.
 Jacobsen, J. C., Lærer, Øsløs.
 Jensen, N., Kollerup.
 Jensen, G. P., Lærer, Husby.
 Kjelstrup, L. J., Lærer, Arup.
 Larsen, Sagfører, Fjerritslev.

Leth, H., Provst, Aggersborg.
 Madsen, Niels, Amdraadsmedlem.
 Marschall, Apoteker, Frøstrup.
 Nielsen, A. C., Lærer, Kjettrup.
 Nielsen, Pastor, Øsløs.
 Nørhave, J. P., Folketm., Vust.
 Rossen, Sognepræst, Torup.
 Sodborg, Lærer, Vesløs.
 Stevens, W., Ingeniør, Bygh Vejle.
 Schiller, Læge, Tømmerby.
 Østergaard, Skrædderm., Frøstr.

Thisted Købstad.

Aaberg, M., Redaktør.
 Agerholm, Lærerinde.
 Andersen, Kunstmaler, Lærer.
 Bach, A., Grdj., Kristianslyst.
 Bache, C., Amtmand.
 Bang, Ole, Partikulier.
 Bendixsen, C. F., Bankdirektør.
 Bendixsen, Carl, Fabrikant.
 Bendixsen, K., Enkefrue.
 Bjerregaard, S., HerredsfuIdm.
 Bjørndahl, Lærerinde.
 Boesen, J. C., Kæmner.
 Brøgger, I. P., Konsul, Grosserer.
 Buchholtz, C., Boghandler.
 Bunch, C. K., Kunstdrejer.
 Busch, Overbanemester.
 Børresen, Th., Overlærer.
 Christensen, pens. Lærer.
 Christensen, Orgelfabrikant.
 Deigaard, Læge.
 Dela, Carl, Urmager.
 Frederiksen, N. S., Købmand.
 Frost, Amtsforvalter.

Gade, A., Sagfører.
 Galster, J. G., AmtsfuIdmægtig.
 Givskov, HerredsfuIdmægtig.
 Gram, L. H., Fotograf.
 Hald, P. L., Lærer.
 Hansen, Jac., Sognepræst.
 Have, Isenkræmmer.
 Helstrup, Konsul, Vinhandler.
 Hencke, M., Lærerinde.
 Holdt, cand. theol., Realskole-
 lærer.
 Holm, Postmester.
 Hove, T., Direktør.
 Hviilsted, Bankdirektor.
 Hyllested, Jac., Bundtmager.
 Høyer, Slagteridirektor.
 Jansen, Billeskov, Overretssagf.
 Jelsen, J., Lærerinde.
 Jensen, Laurits, Maler.
 Jensen, C., Billedhugger.
 Jensen, V., Overpostpakmester.
 Jespersen, Gartner.
 Johnsen, M., Landstm., Konsul.

Jungersen, A. L., Læge.
 Jørgensen, A., Havneløged.
 Kamp, L., Klasselotterikollektør.
 Karner, K., Amtsfuldmægtig.
 Kirkegaard, Jens, Snedker.
 Kjær, Carl, Isenkræmmer.
 Kjærgaard, A. N., Købmand.
 Knakkergaard, Snedker.
 Larsen, Telegrafbestyrer.
 Larsen, Anton, Gasmester.
 Lavridsen, Jens, pens. Lærer.
 Leerhøj, F. C., Manufakturhdl.
 Lund, M., Skibsmægler.
 Lyhne, N., Sagfører.
 Møller, Poul, Lærer.
 Møller, G., Apotheker.
 Nielsen, N. S., Redaktør.
 Nielsen, H. J. E., Direktør.
 Nielsen, P., Lærer.
 Nielsen, Stationsforstander.
 Nordentoft, Bankbogholder.
 Nørgaard, Chr., Købmand.
 Nørgaard, Chr., Lærer.
 Nørgaard, Gr., Overlærer.
 Nørgaard, A. F., Sagfører.
 Olesen, Chr. A., Boghandler.

Petersen, Gartner, Avstraltiesm.
 Petersen, H., Lærer.
 Petersen, Sparekasseboghd.
 Poulsen, Jac., Fabrikant.
 Preuss, M., Lærerinde.
 Rasmussen, Hans, Kunstdrejer.
 Rasmussen, R., Handelsbest.
 Selmer, N. C., Skræder.
 Skaarup, N., Urmager.
 Smith, Vald., Manufakturhdl.
 Spangberg, N. L., Købmand.
 Spanggaard, K., Lærer.
 Sørensen, M., Guldsmed.
 Sørensen, Chr., Tømmerhandler.
 Taabbel, Fiskeeksportør.
 Thomsen, Overpakmester.
 Thomsen, Th., Sagfører.
 Thygesen, H. P., Lærer.
 Tolderlund, Distriktslæge.
 Tønnesen, cand. pharm.
 Thykier, N. J., Manufakturhdl.
 Topp, Wilh., Skomager.
 Vøltz, Konsul, Vinhandler.
 Wilster, Driftsbestyrer.
 Witter, Pastor.

I det øvrige Land.

Andersen, N., Etatsraad.
 Berg, O., Amtsforvalter, Aalborg.
 Bloch, E. H. V. S., Borgmester,
 Odense.
 Breinholt, Konsul, Esbjerg.
 Breinholt, K., Frk., Esbjerg.
 Fryd, Telegrafbestyrer, Aalborg.
 Hansen, C. A., Fyrmester, Vejre
 Fyr pr. Fejø.
 Hansen, C. B. V., Etatsr., Hellerup.
 Hansen, K., Statskonsul., Lyngby.
 Hjort-Lorenzen, Etatsraad, Stift-
 skriver, Roskilde.
 Klitgaard, Postassistent, Aalborg.
 Landsarkivet for Jyll., Viborg.
 — « Fyn, Odense.
 — « Sjælland, Kbh.

Lund, Holger, cand. pharm., Kø-
 benhavn.
 Lund, Karen, Sygeplejerske, Kø-
 benhavn.
 Lundbye, Jørgen, cand. theol.,
 København.
 Mikkelsen, Kr., Lærer, Haurum
 pr. Hammel.
 Møller, C. V. V., Biskop, Aalborg.
 Overgaard, J. C., Studshoved
 pr. Odder.
 Petersen, H., Dr. phil., Apo-
 theker, Frederikssund.
 Rigsarkivet, København.
 Salling, By- og Herredsf., Hobro.
 Simony, Stiftamtmand, Kammer-
 herre, Odense.

Sunesen, S. K., stud. mag., Wal- kendorfs Kolleg., Kbh.	Tidemann, cand. polit., Mos- åger, Hammel.
Svendsen, L. P., Rentier, Kø- benhavn.	Tarp, Driftsbestyrer, Kolding.
Sørensen, Sofie, Bogholderske, Odense.	Tovsig, Kommunelærer, Kbh. S.
	Uhrbrand, Chr., Lærer, Harrits- lev Skole pr. Randers.

Samlet Medlemsantal: 252.

REGNSKABS-OVERSIGT FOR 1910.

	Indtægt.	Kr. Ø.
1. Medlemsbidrag	469	00
2. Solgt Aarbøger for.....	22	75
Afregning fra Lehmann & Stage.....	10	83
3. Tilskud fra Staten til Aarbogen	300	00
— - Thisted Kommune	50	00
— - Sparekassen for Thisted Amt	25	00
4. Kontant Laan.....	250	00
5. Frk. Zangenberg skænket til en Byggefond....	135	00
	<u>Ialt Indtægt</u>	<u>1262 58</u>

	Udgift.	
1. Indkøb af Oldsager m. v.	382	75
2. Inventar til Musæet	100	50
3. Udgift ved Aarbogen m. m.....	414	19
4. Tilbagebetalt Gælden til Kassereren m. v.	210	18
5. Frk. Zangenbergs Gave anbragt til Forrentning	135	00
6. Kassebeh. ved Aarets Udløb.....	19	96
	<u>Ialt Udgift</u>	<u>1262 58</u>

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
Historisk Samfunds Mærke	3
Vesløsgaard. Af N. Sødborg	5
Lidt om Runeskriften og Runestensfundet i Hurup. Af Fr. Orulf.	52
Peder Nielsen Møllerup til Vestervig Kloster. Af Cand. theol. Jørgen Lundbye	69
Om de gamle Degne. Af Severin Christensen, Skjoldborg . .	93
Fra Slavekrigens Dage. Af P. L. Hald og J. C. Jacobsen . . .	104
Til Medlemmerne af Historisk Samfund	124
Medlemsliste for Historisk Samfund for Thy og Hanherred . .	124
Uddrag af Historisk Samfunds Regnskab for 1910	128
